

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અનામત રાખ્યા તારીખ : ૧૬/૦૪/૨૦૨૬

જાહેર કર્યા તારીખ : ૦૭/૦૮/૨૦૨૬

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ ખાતે

આર/સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૩૪૨૫/૨૦૨૫

મંજૂરી અને સહી માટે :

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી નિર્ઝર એસ. દેસાઈ સહી/-

=====

રિપોર્ટિંગ માટે મંજૂર	હા	ના
	હા	

=====

આરતી દામજીભાઈ રંગપરીયા

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય અને અન્ય

=====

ઉપસ્થિતિ :

અરજદાર તરફે વકીલ સુશ્રી મેઘા જાની, સિનિયર એડવોકેટ, સહાયક વકીલ શ્રી મિત એસ. ઠક્કર.

સામાવાળા નં. ૧ તરફે સરકારી વકીલ શ્રી ગુરશરણસિંઘ એચ. વિર્ક, સહાયક એ.જી.પી. સુશ્રી ધરિત્રી પંચોલી.

સામાવાળા નં. ૨ તરફે સરકારી વકીલ શ્રી ગુરશરણસિંઘ એચ. વિર્ક, સહાયક વકીલ શ્રી ચૈતન્ય એસ. જોશી.

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી નિર્ઝર એસ. દેસાઈ

સી.એ.વી. ચુકાદો

સદર બાબતની સુનાવણી ૧૬.૪.૨૦૨૬ ના રોજ હાથ ધરવામાં આવી હતી અને તે જ દિવસે, અરજદાર તરફે ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ સુશ્રી મેઘા જાની સાથે શ્રી મિત એસ. ઠક્કર, સામાવાળા નં. ૧ તરફે ઉપસ્થિત રહેલા સરકારી વકીલ શ્રી ગુરશરણસિંઘ એચ. વિર્ક સાથે સહાયક વિદ્વાન મદદનીશ સરકારી વકીલ સુશ્રી ધરિત્રી પંચોલી અને સામાવાળા નં. ૨ – જીપીએસસી તરફે ઉપસ્થિત રહેલા સરકારી વકીલ શ્રી ગુરશરણસિંઘ એચ. વિર્ક સાથે સહાયક શ્રી ચૈતન્ય એસ. જોશીને સાંભળ્યા બાદ, આ બાબત ચુકાદા માટે અનામત રાખવામાં આવી હતી.

૨. જ્યારે સદર અરજી દાખલ કરવામાં આવી ત્યારે નીચે મુજબની મુખ્ય અરજ સાથે અરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી. આ બાબત આખરી રીતે સાંભળવામાં

આવી છે અને તેનો આખરી નિર્ણય કરવામાં આવી રહ્યો છે તે હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને હું વચગાળાની અરજનો સમાવેશ કરવાનો પ્રસ્તાવ મૂકતો નથી. તેથી, માત્ર મુખ્ય અરજ નીચે મુજબ પુનઃ રજૂ કરવામાં આવે છે :-

“(એ) નામદાર કોર્ટ મહેરબાની કરીને મેન્ડામસની રિટ અને/અથવા મેન્ડામસના સ્વરૂપની અન્ય કોઈ રિટ અથવા અન્ય કોઈ યોગ્ય રિટ, હુકમ અથવા નિર્દેશ જારી કરીને સામાવાળાને જાહેરાત નં. ૨૮/૨૦૨૪-૨૦૨૫ ના સંદર્ભમાં ૨૪.૦૨.૨૦૨૫ ના રોજ જાહેર કરાયેલ પાત્ર ઉમેદવારોના પ્રોવિઝનલ પરિણામમાં સુધારો કરવાનો અને/અથવા સામાવાળાને બી શ્રેણીમાંથી પ્રશ્ન નં. ૩૦, ૧૬૭, ૧૮૨ અને ૧૮૭ ના સંબંધમાં અરજદાર (બેઠક નં. ૧૩૦૧૭૭૦૧) ના ગુણ સુધારવાનો અને અરજદારને આગળની પસંદગી પ્રક્રિયા માટે અરજી કરવા અને ઉપસ્થિત રહેવાની મંજૂરી આપવાનો આદેશ આપવાની મહેરબાની કરશો;”

૩. સામાવાળા નં. ૨ – જીપીએસસી દ્વારા રાજ્ય વેરા નિરીક્ષક, વર્ગ-૩ ની જગ્યા પર ભરતી માટે તારીખ ૧૨.૮.૨૦૨૪ ના રોજ જાહેરાત નં. ૨૮/૨૦૨૪-૨૦૨૫ પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવી હતી. જોકે અરજીમાં તેમ જણાવાયું નથી, પરંતુ અરજી સાથેના એનેક્સર એ કે જે જાહેરાત તેમજ ઉપરોક્ત પરીક્ષાને લગતી સામાન્ય સૂચનાઓ છે તેનું અવલોકન કરતાં જોઈ શકાય છે કે સદર પરીક્ષા બે તબક્કાઓની બનેલી છે એટલે કે પ્રાથમિક પરીક્ષા (હેતુલક્ષી પ્રકારની કે જેમાં પ્રત્યેક ૨૦૦ હેતુલક્ષી પ્રકારના પ્રશ્નોનું એક પેપર હોય છે) જેમાં સાચા જવાબ

માટે એક ગુણ આપવામાં આવે છે અને ખોટા / એક કરતાં વધુ અંકિત કરેલા / ખાલી રાખેલા જવાબ વિકલ્પ માટે ૦.૩ ગુણ કાપવામાં આવે છે. મુખ્ય (લેખિત) પરીક્ષામાં પ્રત્યેક ૧૦૦ ગુણના ચાર પેપર હોય છે અને જે ઉમેદવારો પરીક્ષા પાસ કરે છે અને પાત્ર જણાય છે તેઓ પસંદગી માટે લાયક ઠરશે. પરીક્ષા વિશેની ઉપરોક્ત વિગતો અરજીમાં ખાસ દર્શાવવામાં આવી નથી, પરંતુ અરજી સાથેના એનેક્ષર એ તેમજ અરજદાર દ્વારા પૂરા પાડવામાં આવેલા પેપર-બુક કે જેમાં યશ પ્રભુદાનભાઈ ગઢવી વિ. ગુજરાત રાજ્ય અને અન્યના કેસમાં સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલકેશન નં. ૩૨૮૭/૨૦૨૫ નો મેમો એનેક્ષર સહિત એનેક્ષર ૧ તરીકે દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો તેના આધારે આ હુકમમાં સમાવિષ્ટ કરવામાં આવી છે, ખાસ કરીને પેપર-બુકના સદર એનેક્ષરનો ફકરો ૩.૩.

જ. સદર ભરતીના સંદર્ભમાં પ્રાથમિક પરીક્ષા મૂળભૂત રીતે સ્ક્રીનિંગ કસોટી છે અને પ્રાથમિક પરીક્ષામાં મેળવેલા ગુણ આખરી પસંદગી વખતે ધ્યાનમાં લેવામાં આવતા નથી, માત્ર મુખ્ય (લેખિત) પરીક્ષામાં મેળવેલા ગુણ જ આખરી પસંદગી માટે ધ્યાને લેવામાં આવે છે. એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે સામાન્ય રીતે, આયોગ જગ્યાઓ કરતાં છ ગણા વધુ ઉમેદવારોને મુખ્ય (લેખિત) પરીક્ષામાં બેસવાની મંજૂરી આપે છે અને ઉમેદવારે પછીના તબક્કા માટે પાત્ર બનવા અને તેમાં ભાગ લેવા માટે અગાઉનો તબક્કો પાસ કરવો આવશ્યક છે. તેથી, મુખ્ય પરીક્ષા માટે લાયક ઠરવા માટે, ઉમેદવારે પ્રાથમિક પરીક્ષામાં કટ-ઓફ ગુણ અથવા તેથી વધુ ગુણ મેળવવા આવશ્યક છે.

પ. સમગ્ર ભરતી સ્ટેટ ટેક્સ ઇન્સ્પેક્ટર ક્લાસ ૩, કોમ્પિટીટીવ એક્ઝામિનેશન રૂલ્સ, ૨૦૧૮ નામના નિયમો દ્વારા સંચાલિત થાય છે. હેતુલક્ષી પેપર સામાન્ય અભ્યાસના સંબંધમાં છે જ્યારે મુખ્ય (લેખિત) પરીક્ષાના ચાર પેપર ગુજરાતી ભાષા, અંગ્રેજી ભાષા, જનરલ સ્ટડીઝ ૧ અને જનરલ સ્ટડીઝ ૨ ના હશે. પ્રાથમિક પરીક્ષામાં હેતુલક્ષી પ્રશ્નપત્ર લખવાનો સમય બે કલાકનો અને ૨૦૦ ગુણનો હોય છે જ્યારે મુખ્ય (લેખિત) પરીક્ષામાં, દરેક પરીક્ષા ૩ કલાકની અને ૧૦૦ ગુણની હોય છે.

સદર નિયમો મુજબ, ઉપરોક્ત જગ્યા પર પસંદગી માટે કોઈ મૌખિક ઇન્ટરવ્યુની જોગવાઈ કરવામાં આવી નથી.

૬. ઉપરોક્ત જાહેરાતના અનુસંધાને, અરજદારે તેના માટે અરજી કરી હતી અને તારીખ ૨૨.૧૨.૨૦૨૪ ના રોજ યોજાયેલી પ્રાથમિક પરીક્ષામાં ઉપસ્થિત રહ્યા હતા. પ્રશ્નપત્રોની વિવિધ શ્રેણીઓમાંથી, અરજદારને બી શ્રેણીનું પ્રશ્નપત્ર ફાળવવામાં આવ્યું હતું. પરીક્ષા પછી, જીપીએસસીએ પ્રોવિઝનલ આન્સર કી બહાર પાડી અને અરજદારે પ્રત્યેક વાંધા માટે રૂ. ૧૦૦/- ચૂકવીને નિયત સમયમર્યાદામાં વાંધા રજૂ કર્યા હતા. જીપીએસસીએ તેની વેબસાઈટ પર તારીખ ૨૪.૨.૨૦૨૫ ના રોજ આખરી આન્સર કી બહાર પાડી અને પ્રશ્નપત્રના સંદર્ભમાં, ૨૦૦ માંથી ૬ પ્રશ્નો રદ કરવામાં આવ્યા હતા અને ૬ પ્રશ્નોના જવાબો સુધારવામાં આવ્યા હતા. તે જ દિવસે, જીપીએસસીએ પાત્ર ઉમેદવારોની યાદી સાથે પ્રોવિઝનલ પરિણામ જાહેર કર્યું હતું.

૭. અરજદારે ઇ.ડબલ્યુ.એસ. કેટેગરી હેઠળ સદર પરીક્ષામાં ૯૪.૩૬ ગુણ મેળવ્યા હતા જ્યારે મુખ્ય (લેખિત) પરીક્ષા માટે કટ-ઓફ ગુણ ૯૫.૫૯ ગુણ નક્કી કરવામાં આવ્યા હતા. અરજદારના જણાવ્યા અનુસાર, આખરી આન્સર કીમાં આપવામાં આવેલા જવાબો ભૂલભરેલા હતા અને તેથી, અરજદારે આખરી આન્સર કીમાં રહેલી ભૂલો દર્શાવતી જીપીએસસીને રજૂઆત કરી હતી પરંતુ તેમના વાંધાનું કોઈ પરિણામ આવ્યું નહિ અને તેમને અસફળ જાહેર કરવામાં આવ્યા હતા. તેથી, તેઓ આગલા તબક્કામાં ઉપસ્થિત રહેવાની સ્થિતિમાં નહોતા.

૮. અરજદારના જણાવ્યા મુજબ, અરજદારને લગતી પ્રશ્નપત્ર બી શ્રેણીના પ્રશ્ન નં. ૩૦, ૧૬૭, ૧૮૨ અને ૧૮૭ ખોટા હતા અને તેથી, આ કોર્ટ સમક્ષ હાલની અરજી દાખલ કરવામાં આવેલ છે.

૯. જ્યારે અરજદારે હાલની અરજી દાખલ કરી, ત્યારે અન્ય ઘણા ઉમેદવારોએ પણ વિવિધ અરજીઓ દાખલ કરી હતી. આ અરજી તારીખ ૧૭.૩.૨૦૨૫ ના રોજ પ્રથમ વખત સૂચિબદ્ધ કરવામાં આવી હતી. તારીખ ૧૭.૩.૨૦૨૫ ના રોજ, જીપીએસસી તરફે વકીલે સોગંદનામા-જવાબ દાખલ કરવા માટે સમય માંગ્યો હતો. તેમણે સૂચનાઓ અનુસાર એવું નિવેદન કર્યું હતું કે સુનાવણીની આગામી તારીખે, જો કોર્ટને અરજદારના કેસમાં તથ્ય જણાશે, તો જીપીએસસી આ કોર્ટના નિર્દેશો હેઠળ, હાલના અરજદારનું અરજી ફોર્મ સ્વીકારશે.

૧૦. ઉપરોક્ત નિવેદન વખતોવખત ચાલુ રાખવામાં આવ્યું હતું અને આખરે, આ

કોર્ટની સમકક્ષ બેન્ચે તારીખ ૧૭.૬.૨૦૨૫ ના રોજ નીચે મુજબનો હુકમ કર્યો હતો અને બાબતોના જૂથને તારીખ ૩.૭.૨૦૨૫ સુધી મુલતવી રાખ્યું હતું :-

“૧. અરજદારો તરફે વિદ્વાન વકીલ શ્રી મિત ઠક્કર વતી વિદ્વાન વકીલ સુશ્રી મેઘા જાની, સામાવાળા રાજ્ય તરફે વિદ્વાન એ.જી.પી. શ્રી જે.કે. શાહ અને સામાવાળા નં. ૨ તરફે વિદ્વાન વકીલ શ્રી ચૈતન્ય જોશીને સાંભળ્યા.

૨. સામાવાળા નં. ૨ તરફે વિદ્વાન વકીલ શ્રી જોશીએ, સૂચનાઓ અનુસાર, આ કોર્ટને એક સીલબંધ કવર રજૂ કર્યું છે અને જ્યારે એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે સીલબંધ કવરમાં ૮ નિષ્ણાતોની યાદી આપવામાં આવી છે અને વિવાદિત પ્રશ્નો ચાર અલગ અલગ વિષયોમાં હોવાથી, આઠ નિષ્ણાતોના નામ, દરેક વિષયમાં બે નામ આપવામાં આવ્યા છે. વિદ્વાન વકીલ સૂચના હેઠળ વધુમાં રજૂઆત કરશે કે સામાવાળા નં. ૨ આ કોર્ટ દ્વારા પસંદ કરવામાં આવી શકે તેવા નિષ્ણાતો દ્વારા વિવાદિત પ્રશ્નોની તપાસ કરાવશે અને જ્યારે નિષ્ણાતો જીપીએસસી દ્વારા રોકવામાં આવેલા પેપર સેટર્સ દ્વારા યોગ્ય ગણવામાં આવેલા જવાબોની સરખામણીએ વિવાદિત પ્રશ્નો અંગે અરજદારોની રજૂઆતોનું મૂલ્યાંકન કરશે અને વિવાદિત પ્રશ્નો અને જીપીએસસી દ્વારા પસંદ કરાયેલા જવાબો સાચા છે કે નહીં અને અરજદારો દ્વારા કરવામાં આવેલી ફરિયાદમાં કોઈ તથ્ય છે કે નહીં તે અંગેનો અહેવાલ રજૂ કરશે.

૩. અરજદારો તરફે વિદ્વાન વકીલ સુશ્રી જાની રજૂઆત કરશે કે મુખ્ય પરીક્ષા તારીખ ૨૬.૦૬.૨૦૨૫ ના રોજ યોજનાર હોવાથી, આ કોર્ટ અરજદારોને પરીક્ષામાં બેસવાની મંજૂરી આપી શકે છે અને જ્યારે કોઈ ઇક્વિટી ન સર્જાય તે સુનિશ્ચિત કરવા માટે અરજદારોના પરિણામો સીલબંધ કવરમાં રાખવાનો નિર્દેશ આપી શકાય છે.

૪. બંને પક્ષોના વિદ્વાન વકીલો દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતોને ધ્યાને લેતાં, આ કોર્ટને, આ તબક્કે નીચેના નિર્દેશો ન્યાયના હિતને પરિપૂર્ણ કરશે :-

(એ) જીપીએસસીએ સીલબંધ કવરમાં જેમના નામ આવ્યા છે તેવા નિષ્ણાતો દ્વારા વિવાદિત પ્રશ્નોની ચકાસણી કરાવવાની રહેશે. જેમના નામ સૂચવવામાં આવ્યા છે તેવા નિષ્ણાતોમાંથી સૌથી વરિષ્ઠ નિષ્ણાત દ્વારા જીપીએસસીએ સંબંધિત પ્રશ્નોની ચકાસણી કરાવવાની રહેશે.

(બી) સંબંધિત નિષ્ણાતો જીપીએસસી દ્વારા નક્કી કરાયેલા પ્રશ્નો એટલે કે વિવાદિત પ્રશ્નોની તપાસ કરશે અને સંબંધિત પ્રશ્નો માટે જીપીએસસી દ્વારા નિયત કરવામાં આવેલા જવાબો સાચા છે કે નહીં તે અંગે સ્પષ્ટ અને અસંદિગ્ધ અહેવાલ આપશે અને નિષ્ણાતો એવો અભિપ્રાય પણ આપશે કે અરજદારો દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા વાંધામાં કોઈ તથ્ય છે કે નહીં.

(સી) આવો અહેવાલ તારીખ ૦૧.૦૭.૨૦૨૫ સુધીમાં તૈયાર કરવામાં આવે અને તારીખ ૦૩.૦૭.૨૦૨૫ ના રોજ આ કોર્ટ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવે.

(ડી) અરજદારોને રાજ્ય વેરા નિરીક્ષક, વર્ગ-૩ ની જગ્યા માટેની મુખ્ય પરીક્ષામાં બેસવાની મંજૂરી આપવામાં આવે છે, જે તારીખ

૨૬.૦૬.૨૦૨૫ થી ૨૮.૦૬.૨૦૨૫ દરમિયાન યોજનાર છે.

(ઇ) એ સ્પષ્ટ કરવામાં આવે છે કે મુખ્ય પરીક્ષામાં અરજદારોનું પરિણામ સીલબંધ કવરમાં રાખવામાં આવશે અને જ્યારે વધુમાં સ્પષ્ટ કરવામાં આવે છે કે પરીક્ષામાં ઉપસ્થિત રહેવાથી હાલના અરજદારોની તરફેણમાં કોઈ ઇકિવટી પ્રાપ્ત થશે નહિ.

(એફ) જીપીએસસીએ અરજદારો દ્વારા તેમની રજૂઆતોમાં ઉઠાવવામાં આવેલા વાંધાઓ અને/અથવા અરજીમાં ઉપસ્થિત કરવામાં આવેલા કારણો નિષ્ણાતોને તપાસ માટે મોકલવાના રહેશે.

વિદ્વાન વકીલ શ્રી જોશી દ્વારા નામો ધરાવતું જે સીલબંધ કવર પૂરું પાડવામાં આવ્યું હતું, જે આ કોર્ટ દ્વારા ખોલવામાં આવ્યું છે, તે વિદ્વાન વકીલને પરત કરવામાં આવે છે.

તારીખ ૦૩.૦૭.૨૦૨૫ ના રોજ સૂચિબદ્ધ કરો.

સીધી બજવણીની પરવાનગી છે.”

૧૧. ત્યારબાદ તારીખ ૧૮.૧૧.૨૦૨૫ ના રોજ આ કોર્ટ દ્વારા નીચે મુજબનો હુકમ કરવામાં આવ્યો હતો :-

“આજે સામાવાળા નં. ૨ – જીપીએસસી તરફે ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી ચૈતન્ય જોશીએ આ કોર્ટની સમક્ષ બેન્ય દ્વારા કરવામાં આવેલા તારીખ ૧૭.૬.૨૦૨૫ ના હુકમ મુજબ ચાર સીલબંધ કવરમાં અહેવાલો રેકર્ડ પર મૂક્યા છે જે અરજદાર તરફે શ્રી મિત એસ. ઠક્કર સાથે ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન વકીલ સુશ્રી મેઘા જાનીની ઉપસ્થિતિમાં કોર્ટમાં ખોલવામાં આવ્યા હતા. વિદ્વાન વકીલ સુશ્રી મેઘા જાનીને નિષ્ણાતોના અહેવાલોનું અવલોકન કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી અને અહેવાલનો સારાંશ આપતું જીપીએસસી દ્વારા દાખલ કરવામાં આવનાર સોગંદનામામાં સમાવિષ્ટ કરવામાં આવનાર સારાંશ તૈયાર કરવા સક્ષમ બનાવવા માટે તમામ ચારેય સીલબંધ કવર વિદ્વાન વકીલ શ્રી જોશીને પરત કરવામાં આવ્યા હતા. આપું સોગંદનામું તારીખ ૨૪.૧૧.૨૦૨૫ ના રોજ અથવા તે પહેલાં દાખલ કરવામાં આવશે.

તારીખ ૨૫.૧૧.૨૦૨૫ ના રોજ સૂચિબદ્ધ કરો.”

૧૨. તારીખ ૨૫.૧૧.૨૦૨૫ ના રોજ, કોર્ટે જીપીએસસી સમક્ષ કેટલાક પ્રશ્નો ઉપસ્થિત કર્યા અને જીપીએસસીને સોગંદનામું દાખલ કરવાનો નિર્દેશ

આપ્યો. તે પ્રશ્નો પ્રશ્નપત્રો કેવી રીતે સેટ કરવામાં આવે છે, કેવી રીતે તૈયાર કરવામાં આવે છે અને તપાસવામાં આવે છે અને સમગ્ર પ્રક્રિયાનું નિરીક્ષણ કેવી રીતે કરવામાં આવે છે તે જાણવા માટે જીપીએસસીની કામગીરી વિશેના સામાન્ય પ્રશ્નો હતા. ઉપરોક્ત હુકમ અરજીઓના સમગ્ર જૂથ એટલે કે સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૩૨૭૮/૨૦૨૫ અને સંલગ્ન બાબતોમાં કરવામાં આવ્યો હતો, જેના સંદર્ભમાં ત્યારબાદ એક સોગંદનામું પણ દાખલ કરવામાં આવ્યું હતું. ત્યારબાદ, આ કોર્ટે સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૩૨૭૮/૨૦૨૫ અને સંલગ્ન બાબતોમાં તારીખ ૨૨.૧.૨૦૨૬ ના રોજ એક વિગતવાર હુકમ પસાર કર્યો હતો જેમાં નોંધવામાં આવ્યું હતું કે અરજીઓના જૂથમાં તારીખ ૮.૧૨.૨૦૨૫ અને ૨૨.૧.૨૦૨૬ ના રોજ બે સોગંદનામા દાખલ કરવામાં આવ્યા હતા અને સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૩૨૭૮/૨૦૨૫ અને સંલગ્ન બાબતોમાં કરાયેલા સદર હુકમના ફકરા ૬ થી ૮ માં આ કોર્ટે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું :-

“૬. સોગંદનામાઓનો સમગ્ર સાર એ છે કે જીપીએસસી પાસે દરેક વિષયના સંબંધમાં નિષ્ણાતોનો સમૂહ છે, હું સંખ્યા જાહેર કરતો નથી જોકે સદર સંખ્યાઓ કોર્ટને બતાવવામાં આવી હતી અને વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ સુશ્રી જાની દ્વારા પણ તેનું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું. એક તબક્કે, માત્ર ગણ્યાગાંઠ્યા વિષયો એટલે કે લગભગ ત્રણ કે ચાર વિષયોના સંદર્ભમાં, આ કોર્ટને જણાયું હતું કે નિષ્ણાતોની સંખ્યા વધારવાની જરૂર હતી, અને વિદ્વાન જી.પી. શ્રી

વિર્કે કોર્ટને ખાતરી આપી હતી કે કોર્ટ દ્વારા વ્યક્ત કરાયેલી લાગણીઓનું યોગ્ય ધ્યાન રાખવામાં આવશે.

૬.૧. વધુમાં, નિષ્ણાતોના સમૂહના સુધારણાના સંબંધમાં, આ કોર્ટને જણાય છે કે તે વખતોવખત સુધારવામાં આવે છે, અને નિષ્ણાતોને આમંત્રિત કરવાની પદ્ધતિ આમંત્રણ દ્વારા છે, જેના માટે જીપીએસસી દ્વારા એક અત્યંત ચુસ્ત પ્રક્રિયા અપનાવવામાં આવી છે. જીપીએસસી જે રીતે કાર્ય કરે છે અને સદર કવાયત હાથ ધરે છે, તે સોગંદનામામાં જાહેર કરવામાં આવી હોવા છતાં, હું આ હુકમમાં તેને જાહેર કરવાનું ઉચિત ગણતો નથી.

૬.૨. પ્રૂફરીડિંગના સંદર્ભમાં, કોર્ટને જણાવવામાં આવ્યું હતું કે પેપર-સેટર્સ દ્વારા તૈયાર કરાયેલા પ્રશ્નપત્રોનું પ્રૂફરીડિંગ કરતી વખતે પૂરતી કાળજી લેવામાં આવે છે. જો કે, વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ સુશ્રી જાનીએ આ સંબંધમાં કેટલાક સૂચનો રજૂ કર્યા હતા, અને તેથી, તેમને તેમના દ્વારા અવલોકન કરાયેલા સોગંદનામાઓ અને દસ્તાવેજોને લગતા તેમના તમામ સૂચનો રજૂ કરવા વિનંતી કરવામાં આવી હતી. તેઓ વિદ્વાન જી.પી. શ્રી વિર્કે મારફતે જીપીએસસીની સંબંધિત સત્તાધિકારીને સીલબંધ કવરમાં તેમના સૂચનો મોકલી શકે છે, જેને જીપીએસસી નિષ્પક્ષપણે ધ્યાને લેશે.

૬.૩. સોગંદનામાનો સૌથી મહત્વપૂર્ણ ભાગ એ ગંભીરતા અને નિષ્ઠા

છે જેની સાથે જીપીએસસીએ નિર્ધારિત ધોરણો જાળવવામાં નિષ્ફળ રહેલા અને ભૂલભરેલા જણાયેલા પેપર-સેટર્સ સામે પગલાં લીધાં છે. સોગંદનામામાં એ બાબત બહાર આવી છે કે અમુક સંખ્યાના પેપર-સેટર્સ સામે શિસ્તભંગના પગલાં લેવામાં આવ્યા છે, જેમાં મર્યાદિત સમયગાળા માટે અથવા કાયમી ધોરણે ડીબાર કરવાનો સમાવેશ થાય છે, જે પ્રથમદર્શી રીતે દર્શાવે છે કે જીપીએસસી પરીક્ષાઓના સંચાલનમાં સર્વોચ્ચ ધોરણો જાળવવા માટે ગંભીર છે.

૬.૪. જ્યાં સુધી કોઈપણ પ્રશ્નના જવાબોની શુદ્ધતા સંબંધિત વિવાદોના નિરાકરણ માટેની પ્રક્રિયાનો સંબંધ છે, ત્યાં સુધી સોગંદનામામાં તેની વિગતવાર ચર્ચા કરવામાં આવી છે, અને તેનું વાંચન કરતાં, જીપીએસસી દ્વારા આવા વિવાદોનો જે રીતે નિકાલ કરવામાં આવી રહ્યો છે તેનાથી આ કોર્ટ પ્રથમદર્શી રીતે સંતુષ્ટ છે. જો કે, પદ્ધતિને વધુ સુધારવા માટેના કોઈપણ સૂચનો આવકાર્ય છે, જેમ કે જીપીએસસી તરફે ઉપસ્થિત રહેલા વિંદ્ધાન વકીલો દ્વારા જણાવવામાં આવ્યું છે.

૭. ઉપરોક્ત હકીકતોને ધ્યાને લેતાં, તારીખ ૨૨મી જાન્યુઆરી, ૨૦૨૬ નું સોગંદનામું આ અરજીના રેકર્ડ સાથે સીલબંધ કવરમાં રાખવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે અને આ કોર્ટના વિશેષ હુકમ સિવાય તેને ખોલવામાં આવશે નહિ.

૮. આ હુકમ વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ સુશ્રી જાની, વિદ્વાન જી.પી. શ્રી વર્ક અને આ બાબતમાં ઉપસ્થિત તમામ વિદ્વાન વકીલોની સંમતિથી ખુદ્દી અદાલતમાં કરવામાં આવ્યો છે, અને વિદ્વાન જી.પી. ની કચેરી મારફતે સુશ્રી જાની દ્વારા મોકલવામાં આવી શકે તેવા કોઈપણ સૂચનો જીપીએસસી દ્વારા યોગ્ય રીતે ધ્યાનમાં લેવામાં આવશે.”

૧૩. તે જ સમયે, સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૩૩૪૭/૨૦૨૫ માં સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૧/૨૦૨૬ માં તારીખ ૨૨.૧.૨૦૨૬ ના રોજ તમામ અરજીઓના પરિણામો રજૂ કરવાનો જીપીએસસીને નિર્દેશ આપતો એક અલગ હુકમ કરવામાં આવ્યો હતો અને આખરે, જ્યારે તારીખ ૨.૨.૨૦૨૬ ના રોજ બાબત સૂચિબદ્ધ થઈ, ત્યારે આ કોર્ટે સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૩૨૭૮/૨૦૨૫ અને સંલગ્ન બાબતોમાં હુકમ પસાર કર્યો હતો જેમાં એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે આ અરજીના અરજદારે કટ-ઓફ ગુણ કરતાં વધુ ગુણ મેળવ્યા છે જ્યારે બાકીના અરજદારો અસફળ રહ્યા હતા અથવા મુખ્ય પરીક્ષામાં ગેરહાજર રહેવાનું પસંદ કર્યું હતું અને આ બાબત તારીખ ૮.૨.૨૦૨૬ ના રોજ સૂચિબદ્ધ કરવાનો હુકમ કરવામાં આવ્યો હતો.

૧૪. ત્યારબાદ, અરજદાર એકમાત્ર સફળ ઉમેદવાર હતા જેમને પ્રાથમિક પરીક્ષા વખતે સફળ જાહેર કરવામાં આવ્યા હતા અને પ્રશ્ન નં. ૧૪૭ ના જવાબ સામે તેમના પડકારને ધ્યાને લેતાં જે અરજદારના જણાવ્યા મુજબ સાચો જવાબ હતો,

તારીખ ૨૪.૨.૨૦૨૬ ના રોજ આ કોર્ટે નીચે મુજબનો હુકમ કર્યો હતો :-

“૧. આ બાબતમાં થયેલી પ્રગતિને ધ્યાને લેતાં, અને વધુમાં હાલના અરજદાર એકમાત્ર એવા ઉમેદવાર છે કે જેઓ સફળ થયા છે અને નિમણૂક માટે પાત્ર છે, તેમજ કૌટિલ્ય સંબંધિત પ્રશ્ન પ્રથમદર્શી રીતે હાલના અરજદાર દ્વારા સાચી રીતે જવાબ આપવામાં આવ્યો હોવાનું જણાય છે, તેથી સામાવાળા જીપીએસસીને પ્રશ્ન ઘડવામાં અને સદર પ્રશ્ન માટે હાલના અરજદારને એક ગુણ ન ફાળવવામાં તેની ભૂલ સ્વીકારવાનો ઇરાદો ધરાવે છે કે કેમ તે જણાવતું સોગંદનામું દાખલ કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે, જે પ્રશ્ન કોર્ટના મત મુજબ પ્રથમદર્શી રીતે સાચી રીતે જવાબ આપવામાં આવ્યો હોય તેમ જણાય છે.

૨. મારે આવું એટલા માટે કહેવું પડે છે કારણ કે જ્યારે કોર્ટે વિદ્વાન વકીલ શ્રી ચૈતન્ય જોશીને મૌખિક રીતે સૂચના મેળવવા જણાવ્યું ત્યારે આજે એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે સામાવાળા હાલના અરજદારને સમાવી લેવાના મૂડમાં નથી. તેથી, જીપીએસસીના સચિવ શ્રી સુધીર કે. પટેલ, નિર્ણય લેનાર સત્તાધિકારી હોવાના નાતે, તેમને સુનાવણીની આગામી તારીખ સુધીમાં સામાવાળાના વલણને વાજબી ઠેરવતું સોગંદનામું દાખલ કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે.

આ બાબત તારીખ ૩જી માર્ચ, ૨૦૨૬ ના રોજ સૂચિબદ્ધ કરો.”

૧૫. ત્યારબાદ, તારીખ ૧૬.૩.૨૦૨૬ ના રોજ આ કોર્ટે નીચે મુજબનો હુકમ કર્યો હતો :-

“૧. વિદ્વાન વકીલ શ્રી ચૈતન્ય જોશી, જીપીએસસીના નાયબ સચિવ શ્રી હર્ષિલ મહેતાની સૂચનાઓ પર જણાવે છે કે જે મૂળ પુસ્તકમાંથી પ્રશ્ન નં. ૧૪૭ લેવામાં આવ્યો હતો તે નીચે મુજબ વંચાય છે :-

૧૪૭. કૌટિલ્ય દ્વારા લખાયેલા અર્થશાસ્ત્ર નામના પુસ્તકમાંથી નીચે દર્શાવેલા વાક્યો ધ્યાનમાં લો :

૧. આ પુસ્તક સંસ્કૃત ભાષામાં લખાયેલું હતું.

૨. આ પુસ્તક અર્થશાસ્ત્રનું છે.

ઉપરનામાંથી કયું વાક્ય/વાક્યો સાચા છે?

(એ) માત્ર એક. (બી) માત્ર બે. (સી) એક અને બે બંને. (ડી)

ઉપરોક્તમાંથી કોઈ નહીં.

૨. જ્યારે કોર્ટે, સંકળાયેલા વિવાદને જોતાં, વિદ્વાન વકીલ શ્રી ચૈતન્ય જોશીને મૂળ પુસ્તક રજૂ કરવા કહ્યું જેમાંથી ઉપરોક્ત પ્રશ્ન ઘડવામાં આવ્યો હતો, ત્યારે તેમણે સૂચનાઓ અનુસાર જણાવ્યું હતું કે મૂળ પુસ્તક સામાવાળાઓ પાસે ઉપલબ્ધ નથી અને પુસ્તકની માત્ર

પીડીએફ નકલ જ ઉપલબ્ધ છે.

૩. જ્યારે વધુમાં પૂછવામાં આવ્યું કે સદર પીડીએફ નકલ ક્યાંથી ડાઉનલોડ કરવામાં આવી હતી, ત્યારે વિદ્વાન વકીલ તે સ્ત્રોત જણાવવાની સ્થિતિમાં નહોતા કે જ્યાંથી પુસ્તકની સદર પીડીએફ નકલ ડાઉનલોડ કરવામાં આવી હતી.

૩.૧. ઉપરોક્ત બાબતને ધ્યાને લેતાં, જીપીએસસીના સચિવને આ સંદર્ભે સોગંદનામું દાખલ કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે.

૪. સચિવે સોગંદ પર એ પણ જણાવવાનું રહેશે કે, જ્યારે મૂળ સ્ત્રોત ઉપલબ્ધ ન હોય, ત્યારે જે પુસ્તકની ભૌતિક નકલ ઉપલબ્ધ ન હોય અને જે સ્ત્રોતમાંથી પીડીએફ નકલ ડાઉનલોડ કરવામાં આવી હતી તે સ્ત્રોત પણ ઉપલબ્ધ ન હોય તેવા પુસ્તકમાંથી પ્રશ્નો ઘડવાની પરવાનગી આપી શકાય કે કેમ. જો આવી પ્રથા અનુમતિપાત્ર હોય, તો આવા પુસ્તકની અધિકૃતતા કેવી રીતે નક્કી કરવી તે પણ સ્પષ્ટ કરવામાં આવશે.

૫. સામાવાળાઓએ સોગંદનામામાં એ પણ જણાવવાનું રહેશે કે શું ઉપરોક્ત પુસ્તક વ્યાપકપણે ઉપલબ્ધ છે અને, જો ભૌતિક નકલ ઉપલબ્ધ હોય, તો ઉપરોક્ત પ્રશ્ન કઈ આવૃત્તિમાંથી પસંદ કરવામાં આવ્યો હતો.

સોગંદનામાની નકલ સામા પક્ષના વકીલને મોડામાં મોડી તારીખ
૧૮મી માર્ચ, ૨૦૨૬ ની સાંજ સુધીમાં બજાવવાની રહેશે.

આ બાબત તારીખ ૨૦મી માર્ચ, ૨૦૨૬ ના રોજ સૂચિબદ્ધ કરો.”

૧૬. ત્યારબાદ, તારીખ ૨૦.૩.૨૦૨૬ ના રોજ આ કોર્ટે નીચે મુજબનો હુકમ
કર્યો હતો :-

“૧. તારીખ ૧૮.૦૩.૨૦૨૬ નું સોગંદનામું પીડીએફ સંસ્કરણને કેવી
રીતે અધિકૃત સંસ્કરણ ગણી શકાય તે અંગે સંપૂર્ણપણે મૌન છે.
આવી સામગ્રીને અધિકૃત કરવા માટે કોઈ નીતિ અસ્તિત્વમાં છે કે કેમ
તે અંગે પણ તે મૌન છે.

૨. જીપીએસસીના સચિવ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલું સોગંદનામું
માત્ર દેખાવ સમાન જણાય છે, ખાસ કરીને જ્યારે આ કોર્ટ દ્વારા
તારીખ ૧૬મી માર્ચ, ૨૦૨૬ ના રોજ કરવામાં આવેલા અગાઉના
હુકમના સંદર્ભમાં વિચાર કરવામાં આવે.

૩. એક તક આપવાના ઉદ્દેશ્ય સાથે, જીપીએસસીના સચિવને તારીખ
૧૬મી માર્ચ, ૨૦૨૬ ના હુકમ દ્વારા જીપીએસસી સમક્ષ પૂછવામાં
આવેલા પ્રશ્નોનું નિરાકરણ કરતું વિગતવાર અને ચોક્કસ સોગંદનામું
દાખલ કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે. સોગંદનામામાં અસ્પષ્ટ
અથવા સામાન્ય રજૂઆતો હોવી જોઈએ નહિ અને તે સખત રીતે

જીપીએસસી પાસે ઉપલબ્ધ સામગ્રી અથવા નીતિ પર આધારિત હોવું
આવશ્યક છે, અને તેના વહીવટકર્તાઓની વ્યક્તિલક્ષી સમજ અથવા
વિચાર પ્રક્રિયા પર આધારિત ન હોવું જોઈએ.

૪. સોગંદનામામાં ખાસ જણાવવાનું રહેશે કે વેબસાઈટ પરથી
ડાઉનલોડ કરવામાં આવેલી સામગ્રીને અધિકૃત કરવા માટે કોઈ નીતિ
અસ્તિત્વમાં છે કે કેમ. જો આવી કોઈ નીતિ અસ્તિત્વમાં ન હોય, તો
સદર પુસ્તકને કયા આધારે અધિકૃત ગણવામાં આવી રહ્યું છે તે
સ્પષ્ટપણે સમજાવવામાં આવશે.

આ બાબત તારીખ ૦૨.૦૪.૨૦૨૬ ના રોજ સૂચિબદ્ધ કરો.”

૧૭. આ દરમિયાન, જીપીએસસીએ તારીખ ૨.૩.૨૦૨૬, ૧૮.૩.૨૦૨૬ અને
૬.૪.૨૦૨૬ ના ત્રણ સોગંદનામા દાખલ કર્યા હતા. ઉપરોક્ત સોગંદનામાઓનો
સૂર અને મર્મ એવો હતો કે કૌટિલ્યના અર્થશાસ્ત્રના સંબંધમાં પ્રશ્ન નં. ૧૪૭ એ
આર. શમાશાસ્ત્રી દ્વારા અંગ્રેજીમાં અનુવાદિત કરાયેલા પુસ્તક કૌટિલ્યનું
અર્થશાસ્ત્ર સંબંધિત પ્રશ્ન હતો અને તે ઇન્ટરનેટ પરથી ડાઉનલોડ કરવામાં
આવ્યો હતો. તારીખ ૬.૪.૨૦૨૬ નું તાજેતરનું સોગંદનામું નીચે મુજબ વંચાય છે
:-

“હું, સુધીર કે. પટેલ, ઉંમર આશરે ૫૦ વર્ષ, હાલમાં સેક્ટર ૧૦-એ,
ગાંધીનગર ખાતે કચેરી ધરાવતા ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ
(“જીપીએસસી” / “આયોગ”) ના સચિવ તરીકે સેવા આપું છું, આથી

ગંભીરતાપૂર્વક પ્રતિજ્ઞાપૂર્વક જાહેર કરું છું અને નીચે મુજબ જણાવું છું
:-

૧. હું આદરપૂર્વક જણાવું છું કે હાલનું સોગંદનામું આ નામદાર કોર્ટ
દ્વારા પસાર કરાયેલા તારીખ ૨૪.૦૨.૨૦૨૬, ૧૬.૦૩.૨૦૨૬ અને
૨૦.૦૩.૨૦૨૬ ના હુકમોના પાલનમાં દાખલ કરવામાં આવી રહ્યું છે.

૨. સૌ પ્રથમ, હું તારીખ ૦૨.૦૩.૨૦૨૬, ૧૮.૦૩.૨૦૨૬ અને

૦૧.૦૪.૨૦૨૬ ના સોગંદનામામાં રહેલી
ક્ષતિઓ બદલ આ નામદાર કોર્ટ ની અત્યંત આદરપૂર્વક અને
બિનશરતી માફી માંગું છું. હું અત્યંત આદર સાથે જણાવું છું કે સદર
સોગંદનામા આ નામદાર કોર્ટ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલી ચોક્કસ
ચિંતાઓને પર્યાપ્ત રીતે સંબોધિત કરી શક્યા નથી, જે બદલ હું
દિલગીરી વ્યક્ત કરું છું.

૩. તારીખ ૨૪.૦૨.૨૦૨૬ ના હુકમના પાલનમાં, હું આદરપૂર્વક
જણાવું છું કે આયોગનું વલણ પેપર સેટર તેમજ આ નામદાર કોર્ટના
નિર્દેશો અનુસાર નિયુક્ત કરાયેલા સ્વતંત્ર નિષ્ણાતના અભિપ્રાય પર
આધારિત રહ્યું છે, જે બંનેએ પ્રશ્ન અને આખરી આન્સર કીની
શુદ્ધતાની પુષ્ટિ કરી છે. તેને ધ્યાને લેતાં અને આ સંબંધમાં પ્રસ્થાપિત
કાનૂની સ્થિતિને ધ્યાને લેતાં, જેમ કે નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલત અને

આ નામદાર કોર્ટના વિવિધ ચુકાદાઓમાં સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું છે, આયોગે અરજદારને વધારાના ગુણ જાળવ્યા નથી.

૪. તારીખ ૧૬.૦૩.૨૦૨૬ ના હુકમના પાલનમાં, હું જણાવું છું કે વિવાદાસ્પદ પ્રશ્ન પેપર સેટર દ્વારા વિષયની તેમની શૈક્ષણિક સમજ પર આધારિત ઘડવામાં આવ્યો હતો. પેપર સેટરે તેમના શૈક્ષણિક સંસાધનોના ભાગરૂપે તેમની પાસે ઉપલબ્ધ સ્ત્રોત સામગ્રીના ડિજિટલ (પીડીએફ) સંસ્કરણ પર આધાર રાખ્યો હતો. પેપર સેટરે પુસ્તકની પીડીએફ નકલ ક્યાંથી ડાઉનલોડ કરી હતી તે અંગે સામાવાળા આયોગ અજાણ છે. એ સ્પષ્ટ કરવામાં આવે છે કે સદર પુસ્તકની ભૌતિક નકલ આયોગ પાસે ઉપલબ્ધ નથી. સંબંધિત પુસ્તકની પીડીએફ નકલ સામાવાળા આયોગને સંબંધિત પ્રશ્ન માટેની આખરી આન્સર કીના સહાયક દસ્તાવેજ તરીકે પેપર સેટર પાસેથી મળી હતી.

૫. હું આદરપૂર્વક જણાવું છું કે ઉમેદવાર અથવા પેપર સેટર દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલી સામગ્રીના પ્રમાણીકરણને સંચાલિત કરતી કોઈ લેખિત નીતિ આયોગ પાસે નથી.

૬. કોઈપણ નીતિની ગેરહાજરીમાં પુસ્તકને અધિકૃત ગણવાનો આધાર શું છે તે પ્રશ્નના જવાબમાં, આદરપૂર્વક રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે આયોગ સંબંધિત પેપર સેટર્સ અથવા આ નામદાર કોર્ટ દ્વારા

નિયુક્ત કરાયેલા નિષ્ણાતોની શૈક્ષણિક નિપુણતા પર આધાર રાખે છે. હાલની બાબતમાં, પ્રશ્ન અને આખરી આન્સર કીની શુદ્ધતાના સ્વતંત્ર મૂલ્યાંકન માટે પેપર સેટર પાસેથી પ્રાપ્ત થયેલ સામગ્રીની પીડીએફ નકલો આ નામદાર કોર્ટ દ્વારા નિયુક્ત નિષ્ણાતોને મોકલવામાં આવી હતી. તેવી જ રીતે, જ્યારે ઉમેદવારો તેમના વાંધાઓને વાજબી ઠેરવવા માટે અમુક સામગ્રી પર આધાર રાખે છે, ત્યારે તે સામગ્રી પણ પેપર સેટરને મોકલવામાં આવે છે. પરીક્ષા પ્રક્રિયા ક્ષેત્રના નિષ્ણાતો પર નિર્ભરતાની આસપાસ રચાયેલ છે, જેઓ માનક શૈક્ષણિક સ્ત્રોતો અને વિષયની અંદર સ્વીકૃત જ્ઞાનના આધારે પ્રશ્નો ઘડે છે અને મૂલ્યાંકન કરે છે.

૭. હું વધુમાં જણાવું છું કે, એવા કિસ્સાઓમાં જ્યાં વ્યાપકપણે માન્યતાપ્રાપ્ત અને સમયની એરણ પર ખરી ઉતરેલી ઉત્તમ કૃતિઓ સંકળાયેલી હોય, જેમ કે કૌટિલ્યને આભારી “અર્થશાસ્ત્ર” લખાણ, ત્યારે વિષયવસ્તુ કોઈપણ ચોક્કસ આવૃત્તિ કે સંસ્કરણ પર નિર્ભર નથી, પરંતુ કાર્યની વ્યાપકપણે સ્વીકૃત શૈક્ષણિક સમજ પર આધારિત છે. આવા ગ્રંથોનો શૈક્ષણિક અભ્યાસક્રમો અને વિદ્વાન સામગ્રીમાં સતત સંદર્ભ લેવામાં આવે છે, અને તેમની મૂળ સામગ્રી નોંધપાત્ર રીતે એકસમાન રહે છે. હાલના કેસમાં, જવાબની શુદ્ધતા સ્વતંત્ર રીતે તપાસવામાં આવી છે અને આ નામદાર કોર્ટના આદેશો હેઠળ નિયુક્ત તટસ્થ નિષ્ણાત સહિતના નિષ્ણાતો દ્વારા પુષ્ટિ

કરવામાં આવી છે.

૮. તારીખ ૨૦.૦૩.૨૦૨૬ ના હુકમના પાલનમાં, હું આદરપૂર્વક જણાવું છું કે પ્રમાણીકરણ અને નીતિ માળખા સંબંધિત મુદ્દો, જે અગાઉ અપૂરતો સંબોધિત રહ્યો હતો, તે હવે ઉપર સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યો છે.

૯. પ્રશ્નમાં રહેલા પુસ્તકની ૧૯૧૫ ની આવૃત્તિ ઓનલાઇન વ્યાપકપણે ઉપલબ્ધ છે. કેટલાક સ્ત્રોતો જ્યાંથી પુસ્તક મેળવી શકાય છે, તે નીચે મુજબ છે :-

(એ) <https://archive.org/details/in.gov.ignca.900>

(બી) <https://archive.org/details/in.gov.ignca.900>

(સી)

<https://www.slideshare.net/slideshow/kautilya-s-arthasastra-translated-to-english-by-r-shamasastri-pdf/273920758>

(ડી) https://www.amazon.in/Books-R-Shamasastri/s?rh=n%3A976389031%2Cp_27%3AR%2BShamasastri

૧૦. અન્ય ઓનલાઇન સ્ત્રોતો પણ હોઈ શકે છે જ્યાં સદર પુસ્તક

ઉપલબ્ધ છે. વધુમાં, સદર પુસ્તકની આવૃત્તિઓ અને/અથવા પુનઃમુદ્રણો પણ ઓનલાઇન ઉપલબ્ધ છે.

૧૧. ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાને લેતાં, હું અત્યંત આદરપૂર્વક અરજ કરું છું કે આ નામદાર કોર્ટ મહેરબાની કરીને સામાવાળા આયોગને તારીખ ૦૨.૦૩.૨૦૨૬, ૧૮.૦૩.૨૦૨૬ અને ૦૧.૦૪.૨૦૨૬ ના અગાઉના સોગંદનામા પાછા ખેંચવાની મંજૂરી આપવા અને આ નામદાર કોર્ટ દ્વારા જારી કરાયેલા નિર્દેશોના સંપૂર્ણ પાલન તરીકે હાલના સોગંદનામાને રેકર્ડ પર લેવાની મહેરબાની કરશો.”

૧૮. સંબંધિત પક્ષકારો તરફે ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન વકીલોને સાંભળ્યા બાદ, તારીખ ૧૬.૪.૨૦૨૬ ના રોજ આ બાબત ચુકાદા માટે અનામત રાખવામાં આવી હતી.

૧૯. અરજદાર તરફે શ્રી મિત ઠક્કર સાથે ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ સુશ્રી મેઘા જાનીએ લેખિત રજૂઆતો રજૂ કરી હતી જે નીચે મુજબ છે :-

૧૯.૧ આખરી આન્સર કીને પડકારતી બાબતોમાં આ કોર્ટના અધિકારક્ષેત્રના મુદ્દા પર, એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે જીપીએસસી, સરકારી ભરતી એજન્સી હોવાના નાતે, ભરતી પ્રક્રિયા ન્યાયી, વ્યાજબી અને પારદર્શક રીતે હાથ ધરવાની ફરજ ધરાવે છે. ઉમેદવારો તેમના કોઈ વાંક વિના ભરતી પ્રક્રિયામાંથી બહાર ન થઈ જાય તેની ખાતરી કરવાની જવાબદારી જીપીએસસીની છે. પેપર

સેટર્સ દ્વારા તૈયાર કરવામાં આવેલી આન્સર કી સચોટ અને કોઈપણ ભૂલોથી મુક્ત હોવી જોઈએ. ભૂલભરેલી આન્સર કીનું પરિણામ એવા ઉમેદવારને અસફળ જાહેર કરવામાં આવશે, જે અન્યથા સફળ છે, જેથી મનસ્વીતા અને ગેરવાજબીપણાના ક્ષેત્રમાં પ્રવેશે છે, જે આ નામદાર કોર્ટના રિટ અધિકારક્ષેત્રના ઉપયોગની મંજૂરી આપે છે. ભૂલભરેલી આન્સર કી સામેના પડકારો અંગેનો કાયદો સુસ્થાપિત છે, જેમાં નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યું છે કે જો કી જવાબ પોતે જ સ્પષ્ટપણે ખોટો હોય તો કી જવાબ મુજબ જવાબ ન આપવા બદલ વિદ્યાર્થી કે ઉમેદવારને દંડિત કરવું અન્યાયી ગણાશે.

૧૯.૨ નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે કાનપુર યુનિવર્સિટી વિ. સમીર ગુપ્તા અને અન્ય, (૧૯૮૩) ૪ એસ.સી.સી. ૩૦૯ માં હસ્તક્ષેપ માટેની કસોટી નક્કી કરી છે જેમાં ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે :-

“૧૬. અમે સંમત છીએ કે જ્યાં સુધી કી જવાબ ખોટો સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી તેને સાચો માનવો જોઈએ અને અનુમાનિત તર્કની પ્રક્રિયા દ્વારા અથવા તર્કસંગતીકરણની પ્રક્રિયા દ્વારા તેને ખોટો ગણવો જોઈએ નહીં. તે સ્પષ્ટપણે ખોટો સાબિત થવો જોઈએ, એટલે કે, તે એવો હોવો જોઈએ કે જેને સંબંધિત ચોક્કસ વિષયના નિષ્ણાત વાજબી વ્યક્તિઓનું કોઈ જૂથ સાચો ગણાશે નહીં. યુનિવર્સિટીની દલીલ આ કેસમાં મોટી સંખ્યામાં સ્વીકૃત પાઠ્યપુસ્તકો દ્વારા ખોટી સાબિત થાય છે, જે સામાન્ય રીતે ઉત્તર પ્રદેશમાં વિદ્યાર્થીઓ દ્વારા

વાંચવામાં આવે છે. તે પાઠ્યપુસ્તકો શંકાને કોઈ સ્થાન આપતા નથી કે વિદ્યાર્થીઓ દ્વારા આપવામાં આવેલો જવાબ સાચો છે અને કી જવાબ ખોટો છે.”

૧૯.૩ સદર સિદ્ધાંતનો સંદર્ભ આપતાં, નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે એક સંલગ્ન બાબત અભિજિત સેન અને અન્ય વિ. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય, (૧૯૮૪) ૨ એસ.સી.સી. ૩૧૯ માં ઠરાવ્યું છે કે :-

“૧. એટલું કહેવું પૂરતું છે કે આ અદાલતે તેમાં એક સ્પષ્ટ અને ચોક્કસ દ્રષ્ટિકોણ વ્યક્ત કર્યો છે કે જો કી-જવાબ (એટલે કે પેપર-સેટ્ટે યુનિવર્સિટીને સાચા જવાબ તરીકે લાગુ કર્યો હોય અને જે કોમ્પ્યુટરમાં દાખલ કરવામાં આવ્યો હોય તેવો જવાબ) સ્પષ્ટપણે ખોટો હોવાનું દર્શાવવામાં આવે, એટલે કે, તેવો કે જેને ચોક્કસ વિષયના નિષ્ણાત વાજબી માણસોનું કોઈ જૂથ તેને સાચો ગણશે નહીં અને જો વિદ્યાર્થી દ્વારા આપવામાં આવેલો જવાબ સાચો હોય જો આપણે સ્વીકૃત પાઠ્યપુસ્તકો અથવા પુસ્તકોને ધ્યાનમાં લઈએ કે જે વિદ્યાર્થી પરીક્ષામાં બેસતા પહેલાં વાંચશે અને તેનો સંદર્ભ લેશે તેવી અપેક્ષા રાખવામાં આવી હતી, તો કી-જવાબ સાથે સુસંગત ન હોય તેવો જવાબ આપવા બદલ વિદ્યાર્થીને દંડિત કરવો અન્યાયી રહેશે, એટલે કે જે જવાબ ખોટો સાબિત થયો છે તેવા જવાબ સાથે.

૧૯.૪ કાનપુર યુનિવર્સિટી (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં આપવામાં આવેલ ચુકાદો

નામદાર અદાલતો દ્વારા વખતોવખત ટાંકવામાં આવ્યો છે અને તેનું પાલન કરવામાં આવ્યું છે, જેમાં મનીષ ઉજ્જવલ અને અન્ય વિ. મહર્ષિ દયાનંદ સરસ્વતી યુનિવર્સિટી અને અન્ય, (૨૦૦૫) ૧૩ એસ.સી.સી. ૭૪૪ ના ફકરા ૯ અને ૧૦ માં તેમજ રણ વિજય સિંહ અને અન્ય વિ. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય, (૨૦૧૮) ૨ એસ.સી.સી. ૩૫૭ ના ફકરા ૧૯ માં પણ સમાવેશ થાય છે. તેથી, કાનપુર યુનિવર્સિટી (ઉપર મુજબ) માં ઠરાવાયેલો કાયદો આજની તારીખે સારો કાયદો છે.

૧૯.૫ નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે આન્સર કી સુધારતા ઘણા આદેશો પસાર કર્યા છે જ્યાં ભૂલો સ્પષ્ટપણે ખોટી હતી. પાછલા વર્ષમાં જ નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશોની યાદી નીચે મુજબ છે :-

(૧) ચરણ પ્રીત સિંહ વિ. મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન ચંદીગઢ અને અન્ય, સિવિલ અપીલ નં. ૩૪૪૬/૨૦૨૬, નિર્ણય તારીખ

૧૭.૦૩.૨૦૨૬ અને ૨૦૨૬ એસ.સી.સી. ઓનલાઇન એસ.સી. ૩૯૮ માં અહેવાલ થયેલ.

(૨) સિદ્ધિ સંદીપ લક્ષા વિ. કન્સોર્ટિયમ ઓફ નેશનલ લો યુનિવર્સિટીઝ અને અન્ય, એસ.એલ.પી.(સી) નં. ૧૨૭૮૬/૨૦૨૫, નિર્ણય તારીખ ૦૭.૦૫.૨૦૨૫ અને ૨૦૨૫ એસ.સી.સી. ઓનલાઇન એસ.સી. ૧૧૪૪ માં અહેવાલ થયેલ. નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે તેના ફકરા ૮ માં અવલોકન કર્યું છે કે:

“૮. જ્યાં સુધી હાલની અપીલોનો સંબંધ છે, શરૂઆતમાં જ અમારે જણાવવું જોઈએ કે શૈક્ષણિક બાબતોમાં અદાલતો સામાન્ય રીતે હસ્તક્ષેપ કરવામાં અનિચ્છા ધરાવે છે, કારણ કે તેમની પાસે તેના માટે જરૂરી નિપુણતા હોતી નથી. જો કે, જ્યારે શિક્ષણવિદો પોતે એવી રીતે વર્તે છે કે જે લાખો વિદ્યાર્થીઓની કારકિર્દીની આકાંક્ષાઓ પર પ્રતિકૂળ અસર કરે છે, ત્યારે અદાલત પાસે હસ્તક્ષેપ કરવા સિવાય બીજો કોઈ વિકલ્પ બચતો નથી.”

(૩) રીતેશ કુમાર સિંહ અને અન્ય વિ. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય, સિવિલ અપીલ નં. ૧૨૦૬૯/૨૦૨૪, નિર્ણય તારીખ

૨૪.૦૪.૨૦૨૫ અને ૨૦૨૫ એસ.સી.સી. ઓનલાઈન એસ.સી. ૨૨૭૩ માં અહેવાલ થયેલ.

આમ, જ્યાં આન્સર કી સ્પષ્ટપણે અને દેખીતી રીતે ભૂલભરેલી હોય ત્યાં તેના રિટ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવો એ આ નામદાર કોર્ટના કાર્યક્ષેત્રમાં સંપૂર્ણપણે આવે છે.

૧૯.૬ સામાવાળા દ્વારા એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે રણ વિજય સિંહ અને અન્ય વિ. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય, (૨૦૧૮) ૨ એસ.સી.સી. ૩૫૭ ના ચુકાદાના ફક્ત ૩૦ થી ૩૨ નો સંદર્ભ આપીને, આ નામદાર કોર્ટ હાલની અરજીને ગ્રાહ્ય રાખી શકે નહિ.

૧૯.૭ એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે સદર ચુકાદામાં જ ફરરા ૧૮ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે કે “મુકેશ ઠાકુર કેસમાં સંપૂર્ણપણે હાથ અળગા રાખવાનો અભિગમ સૂચવવામાં આવ્યો નહોતો કે આ અદાલતના અન્ય કોઈ નિર્ણયમાં પણ તે સૂચવવામાં આવ્યો નથી. વર્ષો દરમિયાન વિકસિત થયેલ કેસ કાયદો પરીક્ષાના પરિણામોમાં હસ્તક્ષેપને સ્વીકારે છે પરંતુ દુર્લભ અને અપવાદરૂપ પરિસ્થિતિઓમાં અને ખૂબ જ મર્યાદિત હદ સુધી”. તે વધુમાં કાનપુર યુનિવર્સિટી (ઉપર મુજબ) પર આધાર રાખે છે અને તેનું પાલન કરે છે અને ફરરા ૧૮ માં ઠરાવે છે કે કોઈપણ અનુમાનિત પ્રક્રિયા વિના કી જવાબ ખોટો છે તે સ્પષ્ટપણે દર્શાવવાની જવાબદારી ઉમેદવાર પર છે અને બંધારણીય અદાલતોએ સાવચેત રહેવું જોઈએ. વધુમાં, ચુકાદાના ફરરા ૩૦.૫ માં પણ, નામદાર કોર્ટે જણાવ્યું છે કે શંકાના કિસ્સામાં જ લાભ પરીક્ષા સત્તાધિકારીને મળવો જોઈએ અને જ્યાં ભૂલ નિઃશંકપણે સ્પષ્ટ હોય ત્યાં નહીં. વળી, ફરરા ૩૨ માં પણ તે ઠરાવે છે કે અદાલતોએ હસ્તક્ષેપ કરતાં પહેલાં અમલમાં મૂકવામાં આવેલા આંતરિક નિયંત્રણો અને સંતુલનો ધ્યાનમાં લેવા જોઈએ, જેથી દર્શાવે છે કે જ્યારે જરૂર પડે ત્યારે અદાલતો હસ્તક્ષેપ કરી શકે છે.

૧૯.૮ સદર ચુકાદો હકીકતો પર પણ અન્યથા અલગ તારવી શકાય તેવો છે કારણ કે તે એવી પરીક્ષા સંબંધિત હતો જ્યાં ૩૬,૦૦૦ ઉમેદવારોએ લેખિત પરીક્ષા આપી હતી, જેના પરિણામને પડકારવામાં આવ્યું હતું. ઉમેદવારો દ્વારા દાખલ કરાયેલી બહુવિધ અરજીઓ અને અપીલોને કારણે આન્સર કીમાં બે વાર સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો અને ઉત્તરવહીઓનું પુનઃમૂલ્યાંકન ત્રણ વાર થયું

હતું. જાહેરાત પ્રથમ વખત બહાર પાડવામાં આવી ત્યારથી ૮ વર્ષના વિલંબનો સંદર્ભ આપતાં, નામદાર કોર્ટે અભિપ્રાય આપ્યો છે કે નિયમોની ગેરહાજરીમાં પુનઃમૂલ્યાંકનની મંજૂરી આપવી જોઈએ નહીં.

૧૯.૯ કોઈપણ સંજોગોમાં, આન્સર કીમાં ભૂલોનું મૂલ્યાંકન હાથ ધરવામાં અને તેના માટે ગુણ ફાળવવામાં, પુનઃમૂલ્યાંકનનો પ્રશ્ન ઊભો થતો નથી. સલીલ મહેશ્વરી વિ. દિલ્હી હાઈકોર્ટ, ૨૦૧૪ એસ.સી.સી. ઓનલાઈન દિલ્હી ૪૫૬૩ ના ફરરા ૨૧ માં આપેલા ચુકાદાનો સંદર્ભ લઈ શકાય છે.

૧૯.૧૦ તેથી, ૨૯ વિજય સિંહ (૨૦૧૮) ના કેસમાં આપેલ ચુકાદો હાલની અરજીમાંના પડકાર માટે અવરોધરૂપ બનશે નહીં.

૧૯.૧૧ જ્યાં સુધી અરજદાર દ્વારા સંદર્ભિત સ્ત્રોતોનો સંબંધ છે, એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે અરજદાર ઉપરોક્ત પ્રશ્ન નં. ૧૪૭ (પેપર-બુકનું પાનું ૮૫) ના સંબંધમાં પ્રકાશિત આખરી આન્સર કીને પડકારે છે. અરજદારનો કેસ એવો છે કે કૌટિલ્ય દ્વારા લખાયેલું પુસ્તક 'અર્થશાસ્ત્ર' સંસ્કૃતમાં હતું અને તે અર્થશાસ્ત્ર પરનું પુસ્તક છે, તેથી માત્ર વિધાન ૧ જ નહીં પરંતુ વિધાન ૨ પણ સાચું છે, તેથી વિકલ્પ સી સાચો જવાબ હોવો જોઈએ.

૧૯.૧૨ પોતાના કેસની પુષ્ટિ કરવા માટે, અરજદાર અર્થશાસ્ત્ર વિષયના ધોરણ ૧૧ માટે ગુજરાત રાજ્ય શાળા પાઠ્યપુસ્તક મંડળ દ્વારા પ્રકાશિત જી.સી.ઈ.આર.ટી. પાઠ્યપુસ્તક (અરજીનું પાનું ૫૫ અને પેપર-બુકનું પાનું

૧૩૨) પર આધાર રાખે છે. અર્થશાસ્ત્ર પરના પાઠ્યપુસ્તકનું પ્રકરણ ૧ અને પ્રકરણ ૧૧ કૌટિલ્યના અર્થશાસ્ત્રના અર્થનું વર્ણન કરે છે (પાઠ્યપુસ્તકનું આંતરિક પાનું ૨) અને તેમના પ્રકાશન 'અર્થશાસ્ત્ર' માં વર્ણવ્યા મુજબ કૌટિલ્યના આર્થિક વિચારોનું પણ વર્ણન કરે છે (પાઠ્યપુસ્તકનું આંતરિક પાનું ૧૨૧-૧૨૨).

૧૯.૧૩ એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે જી.સી.ઇ.આર.ટી. અને એન.સી.ઇ.આર.ટી. દ્વારા પ્રકાશિત પાઠ્યપુસ્તકો આ સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષાઓમાં ભાગ લેતા તમામ ઉમેદવારો દ્વારા વ્યાપકપણે સંદર્ભિત સ્ત્રોતો છે. આપવામાં આવેલી માહિતીની વિશ્વસનીયતા અને જીપીએસસી દ્વારા વર્ષોવર્ષ આવા પાઠ્યપુસ્તકોમાંથી પૂછવામાં આવતા કેટલાક પ્રશ્નોને કારણે, આ પુસ્તકોનો તમામ ઉમેદવારો દ્વારા સંપૂર્ણ સંદર્ભ લેવામાં આવે છે. આવા સંજોગોમાં, આવા સરકારી અધિકૃત સ્ત્રોત પર અરજદાર દ્વારા રાખવામાં આવેલા આધારને માન્ય રાખવો જોઈએ. નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે કાનપુર યુનિવર્સિટી (ઉપર મુજબ) માં આવા વ્યાપકપણે જાણીતા પાઠ્યપુસ્તકો પર રાખવામાં આવેલા આધારને માન્ય રાખ્યો છે. ઉપર ટાંકવામાં આવેલા ફકરા ૧૬ માંના અવલોકનો ઉપરાંત, નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે ફકરા ૧૭ માં ઠરાવ્યું છે કે :-

“૧૭. જે વિદ્યાર્થીઓએ તેમની ઇન્ટરમીડિયેટ બોર્ડ પરીક્ષા પાસ કરી છે તેઓ ઉત્તર પ્રદેશમાં મેડિકલ કોલેજોમાં પ્રવેશ માટેની પ્રવેશ પરીક્ષામાં બેસવા માટે પાત્ર છે. ઇન્ટરમીડિયેટ બોર્ડ પરીક્ષા માટે

અમુક પુસ્તકો નિયત કરવામાં આવ્યા છે અને વિદ્યાર્થીઓ પાસે વિષયોનું આપું જ્ઞાન તે પાઠ્યપુસ્તકોમાં જે સમાવિષ્ટ છે તેમાંથી મેળવવામાં આવે છે. તે પાઠ્યપુસ્તકો વિદ્યાર્થીઓના કેસને સંપૂર્ણ સમર્થન આપે છે. જો આ શંકાનો કેસ હોત, તો અમે નિઃશંકપણે કી જવાબને પ્રાધાન્ય આપ્યું હોત. પરંતુ જો આ બાબત શંકાના દાયરાથી પર હોય, તો કી જવાબ સાથે સુસંગત ન હોય તેવો જવાબ ન આપવા બદલ વિદ્યાર્થીઓને દંડિત કરવો અન્યાયી રહેશે, એટલે કે જે જવાબ ખોટો સાબિત થયો છે તેવા જવાબ સાથે.”

૧૯.૧૪ જ્યાં સુધી સામાવાળા – જીપીએસસી દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી રજૂઆતોનો સંબંધ છે, એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે સામાવાળા - જીપીએસસીએ પ્રશ્નો સામે ઉઠાવવામાં આવેલા પડકારોનું ખંડન કરતું તારીખ ૦૩.૦૪.૨૦૨૫ નું વિગતવાર સોગંદનામું દાખલ કર્યું હતું. જો કે, જ્યાં સુધી પ્રશ્ન નં. ૧૪૭ નો સંબંધ છે, જીપીએસસીએ તેના સોગંદનામામાં જણાવ્યું છે કે- “સદર પુસ્તક અર્થશાસ્ત્રના વિષયને આવરી લે છે, જોકે, તે માત્ર અર્થશાસ્ત્ર સાથે સંબંધિત વિશિષ્ટ પુસ્તક કહી શકાય નહીં.” જીપીએસસીએ સ્વીકાર્યું છે કે આ પુસ્તક અર્થશાસ્ત્રના વિષયને આવરી લે છે. પ્રશ્નમાં એવું પણ પૂછવામાં આવ્યું નથી કે આ પુસ્તક માત્ર અર્થશાસ્ત્ર પર છે કે કેમ અને ન તો અરજદારનો કેસ એવો છે કે આ પુસ્તક માત્ર અર્થશાસ્ત્ર પર આધારિત છે. વધુમાં, નિષ્ણાતોના અભિપ્રાયમાં, કથિત નિષ્ણાત જણાવે છે કે આ પુસ્તક મુખ્યત્વે

રાજકારણ અને વહીવટ પર છે અને અર્થશાસ્ત્ર પર નથી.

૧૯.૧૫ વધુમાં, જીપીએસસીએ નિષ્ણાતો/જીપીએસસી દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલા સ્ત્રોતો પણ રજૂ કર્યા છે જેમાં કૌટિલ્યનું અર્થશાસ્ત્ર અને આર. શમાશાસ્ત્રી દ્વારા અંગ્રેજીમાં અનુવાદિત શીર્ષકવાળા પુસ્તકના માત્ર બે પાના મુખપૃષ્ઠ અને અનુક્રમણિકા સામેલ છે. સદર બે પાના પર પ્રકાશકનું નામ કે પ્રકાશનનું વર્ષ દર્શાવેલ નથી. આ નામદાર કોર્ટ દ્વારા વારંવાર હુકમો પસાર કરવા છતાં સદર સ્ત્રોતની અધિકૃતતા સ્થાપિત કરવા માટે જીપીએસસી દ્વારા રેકર્ડ પર કંઈપણ રજૂ કરવામાં આવ્યું નથી. વધુમાં, સ્ત્રોત ક્યાંથી મળ્યો હતો તે અંગે કોઈ વધુ માહિતી કે ખુલાસો કે સ્થળ જાહેર કરવામાં આવ્યું નથી.

૧૯.૧૬ ત્યારબાદ જીપીએસસીએ આ પ્રશ્ન એક સ્વતંત્ર નિષ્ણાતને મોકલ્યો, જેમણે એવો અભિપ્રાય પણ આપ્યો કે અર્થશાસ્ત્ર અન્ય કેટલાક મુદ્દાઓ સાથે સંબંધિત છે પરંતુ એવું જણાવ્યું નથી કે તે અર્થશાસ્ત્ર પર નથી. આ અભિપ્રાય સીલબંધ કવરમાં રાખવામાં આવ્યો છે.

૧૯.૧૭ જ્યારે સંદર્ભિત પુસ્તકના સ્ત્રોત વિશે પૂછપરછ કરવામાં આવી, ત્યારે જીપીએસસી તેના તારીખ ૧૮.૦૩.૨૦૨૬ ના સોગંદનામામાં તેનો સ્ત્રોત જાહેર કરવામાં અસમર્થ રહી હતી. વધુમાં, જીપીએસસીએ તેના સોગંદનામામાં જણાવ્યું હતું કે “મૂળ પેપર સેટર સાથે પૂછપરછ કરતાં, એ સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું છે કે આ પ્રશ્ન અર્થશાસ્ત્ર નામના કાર્યના સ્વરૂપ વિશેની સામાન્ય જાગૃતિ સંબંધિત છે અને સદર કાર્યના મૂળ લખાણમાંથી કોઈપણ ચોક્કસ ભાગ અથવા અંશો પર

આધારિત નથી. સદર પ્રશ્ન કાર્યની સામાન્ય રીતે સ્વીકૃત સમજ પર આધારિત છે જેમાં મૂળ લખાણ વાંચવાનો સંદર્ભ આવશ્યક નથી.” જીપીએસસી અને તેના પેપર સેટરનું સદર વલણ પોતે જ સૂચવે છે કે પ્રશ્ન કોઈપણ સ્ત્રોત પર બિલકુલ આધારિત નથી, તે મૂળ પુસ્તક પર પણ નથી કે જેના પર જીપીએસસીએ અગાઉ આધાર રાખ્યો હોવાનો દાવો કર્યો હતો. વધુમાં, તેણે નવા સ્ત્રોતો પર આધાર રાખ્યો હતો કે જેનો પ્રશ્ન પેપર-સેટર દ્વારા પણ સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો નહોતો.

૧૯.૧૮ વધુમાં, જીપીએસસીએ તેના તારીખ ૦૬.૦૪.૨૦૨૬ ના છેલ્લા સોગંદનામામાં, સોગંદ પર એમ જણાવતાં કે જીપીએસસી પીડીએફના સ્ત્રોત વિશે વાકેફ નહોતી, સ્પીકાર્યું કે જ્યાં સુધી સમયની એરણ પર ખરી ઉતરેલી ઉત્તમ કૃતિઓનો સંબંધ છે, ત્યાં સુધી વિષયવસ્તુ કોઈપણ આવૃત્તિ કે સંસ્કરણ પર નિર્ભર નથી. તેથી, આ બાબત પોતે જ આર. શમાશાસ્ત્રીના સંસ્કરણ પર જીપીએસસી દ્વારા મૂકવામાં આવેલા આધારને નબળો પાડે છે કારણ કે જીપીએસસીના જણાવ્યા અનુસાર વિષયવસ્તુ કોઈપણ સંસ્કરણ પર આધારિત રહેશે નહીં. આ સોગંદનામું કોઈપણ અધિકૃત સ્ત્રોત જાહેર કરતું નથી કે જેનો ઉમેદવારો દ્વારા સંદર્ભ લઈ શકાયો હોત અને ઓપન સોર્સ વેબસાઈટ્સ ટાંકે છે. વધુમાં, તે તેના અગાઉના સોગંદનામા પાછા ખેંચવાની પરવાનગી માંગે છે, જેથી સ્થાપિત થાય છે કે તે રજૂ કરાયેલા અન્ય કોઈપણ સ્ત્રોતો પર આધાર રાખશે નહીં. આવા સંજોગોમાં અને જીપીએસસીના વલણને જોતાં, જીપીએસસી દ્વારા સંદર્ભિત સ્ત્રોત અવિશ્વસનીય છે.

૧૯.૧૯ નિષ્ણાત સમિતિનો સંદર્ભ ન્યાયિક હસ્તક્ષેપને અટકાવતો નથી, એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે તે સુસ્થાપિત છે કે સ્પષ્ટપણે અને દેખીતી રીતે ભૂલભરેલી આન્સર કીના કારણે ઉમેદવારને સહન કરવા દઈ શકાય નહીં. પડકાર હેઠળનો પ્રશ્ન, જેમ કે જીપીએસસી દ્વારા સ્વીકારવામાં આવ્યું છે, તે કૃતિઓની સામાન્ય સમજ પર આધાર રાખે છે અને કોઈપણ સંસ્કરણ કે આવૃત્તિ પર નહીં. જી.સી.ઈ.આર.ટી. પાઠ્યપુસ્તક કૌટિલ્યના કાર્ય અર્થશાસ્ત્ર અને કૌટિલ્યના આર્થિક વિચારોની વિગતવાર સમજ આપે છે. જીપીએસસીએ તેના પોતાના સોગંદનામમાં સ્વીકાર્યું છે કે આ પુસ્તક અર્થશાસ્ત્રને આવરી લે છે. વધુમાં, જીપીએસસીની રજૂઆતોને ધ્યાને લેતાં, અરજદાર દ્વારા ટાંકવામાં આવેલા એકમાત્ર સ્ત્રોતને નિષ્ણાત સમિતિને મોકલી શકાયો હોત અને અન્ય કોઈ સ્ત્રોતને નહીં. પ્રશ્નને નિર્ણય કરવા માટે અન્યથા પણ કોઈ અનુમાનિત પ્રક્રિયાની જરૂર નથી, તેથી નિષ્ણાત સમિતિનો સંદર્ભ ન્યાયિક હસ્તક્ષેપને અટકાવશે નહીં. યુ.પી. પબ્લિક સર્વિસ કમિશન વિ. રાહુલ અને અન્ય, (૨૦૧૮) ૭ એસ.સી.સી. ૨૫૪ ના ચુકાદામાં નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે ૨૯ વિજય સિંહ (૨૦૧૮) ના કેસમાં આપેલા ચુકાદાને લંબાણપૂર્વક વિચાર્યા પછી ઠરાવ્યું છે કે “૧૩. ...એવું માની શકાય છે કે આ સમિતિઓમાં વિવિધ વિષયોના નિષ્ણાતો સામેલ હતા કે જેના માટે પરીક્ષાર્થીઓની કસોટી કરવામાં આવી હતી. ન્યાયાધીશો નિષ્ણાતો અને શૈક્ષણિક બાબતોની ભૂમિકા ગ્રહણ કરી શકતા નથી. જ્યાં સુધી ઉમેદવાર એવું દર્શાવે નહીં કે કી જવાબો દેખીતી રીતે જ સ્પષ્ટપણે ખોટા છે, ત્યાં સુધી અદાલત એવા શૈક્ષણિક ક્ષેત્રમાં પ્રવેશી શકે નહીં કે જ્યાં બંને પક્ષોની દલીલોના

ગુણદોષ ચકાસે અને પછી તે નિષ્કર્ષ પર આવે કે કયો જવાબ વધુ સારો કે વધુ સાચો છે.” તેથી, જ્યાં કી જવાબો દેખીતી રીતે ખોટા હોય તેવા કેસમાં કોર્ટને અધિકારક્ષેત્ર રહેશે.

૨૦. સામાવાળા નં. ૨ – જીપીએસસી તરફે શ્રી ચૈતન્ય જોશી સાથે ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન સરકારી વકીલ શ્રી ગુરશરણસિંઘ એચ. વિર્કે પણ લેખિત રજૂઆતો રજૂ કરી હતી જે નીચે મુજબ છે :-

૨૦.૧ સૌ પ્રથમ, એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે અરજદારે માત્ર પ્રશ્ન નં. ૫૧ અને પ્રશ્ન નં. ૧૪૭ (જેમાંથી માત્ર પ્રશ્ન નં. ૧૪૭ આજે વિવાદમાં છે) ના સંબંધમાં જ વાંધા રજૂ કર્યા હતા. અરજદાર દ્વારા શીર્ષકવાળી અરજીમાં જે સહાયક સામગ્રી પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે તેમાંથી કેટલીક સામગ્રી તો વાંધા રજૂ કરતી વખતે તેમના દ્વારા રજૂ પણ કરવામાં આવી નહોતી. તેથી, અરજદારને હવે વિલંબિત રીતે બાકીના પ્રશ્નો એટલે કે પ્રશ્ન નં. ૫૦, પ્રશ્ન નં. ૮૭ અને પ્રશ્ન નં. ૧૪૨ ને પડકારવાની પરવાનગી આપી શકાય નહીં. આ સંદર્ભમાં, એ નોંધી શકાય કે નામદાર દિલ્હી હાઈકોર્ટે સલીલ મહેશ્વરી વિ. દિલ્હી હાઈકોર્ટ અને અન્ય, (૨૦૧૪) એસ.સી.સી. ઓનલાઈન દિલ્હી જપ્ક ૩ ના કેસમાં ઠરાવ્યું છે કે :-

“૭. આ કોર્ટનો એવો અભિપ્રાય છે કે કોઈ ચોક્કસ પ્રશ્નની આન્સર કીને પડકારવા માટે અરજદારને સાંભળી શકાય નહીં, જ્યારે તેને ખબર પડી કે તેના જવાબ માટે તેને કોઈ ગુણ ફાળવવામાં આવ્યા

નથી, કારણ કે તે આન્સર કીથી અલગ હતો. અહીં, વાંધાઓ જણાવવાની છેલ્લી તારીખ ૨૩.૬.૨૦૧૪ હતી, અને સામાવાળાએ તારીખ ૨.૭.૨૦૧૪ ના રોજ વાંધાઓ પર તેનો પ્રત્યુત્તર બહાર પાડ્યો હતો. પરિણામો માત્ર ૮.૭.૨૦૧૪ ના રોજ પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યા હતા. એવું જણાય છે કે અરજદારે વાંધાઓ માટેની અંતિમ તારીખ પહેલાં આ પ્રશ્ન સામે વાંધો ઉઠાવવો જરૂરી માન્યો ન હતો, પરંતુ તારીખ ૮.૭.૨૦૧૪ ના રોજ પરિણામો પ્રસિદ્ધ થયા પછી જ તારીખ ૧.૮.૨૦૧૪ ના રોજ દાખલ કરાયેલી આ અરજી મારફતે વાંધો ઉઠાવવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો. આ કોર્ટને જણાય છે કે તેથી અરજદાર આ વિલંબિત તબક્કે પડકાર ઉઠાવવા માટે વિબંધિત હતા, કારણ કે પસંદગી પ્રક્રિયામાં ઉમેદવારને તેનું અસફળ પ્રદર્શન જણાયા પછી જ પસંદગી પ્રક્રિયા સામે પડકાર આગળ ધપાવી શકાતો નથી. જુઓ ધનંજય મલિક વિ. ઉત્તરાંચલ રાજ્ય, (૨૦૦૮) ૪ એસ.સી.સી. ૧૭૧ અને મદન લાલ વિ. જમ્મુ અને કાશ્મીર રાજ્ય, (૧૯૯૫) ૩ એસ.સી.સી. ૪૮૬. પરિણામે, આ પ્રશ્નના સંબંધમાં કોઈ તારણો નોંધવામાં આવશે નહીં.”

૨૦.૨ કાયદાનો આ એક સુસ્થાપિત સિદ્ધાંત છે કે ઉમેદવારને માત્ર તે જ પ્રશ્નો સામે પ્રશ્નો ઉઠાવવાની પરવાનગી આપવામાં આવશે, કે જેના માટે ઉમેદવારે પ્રોવિઝનલ આન્સર કી સામે વાંધા ઉઠાવવા માટે પૂરી પાડવામાં આવેલી

વિન્ડોમાં વાંધા ઉઠાવ્યા હતા. અરજદાર તરફથી કરવામાં આવેલા કોઈપણ આગળના અથવા વિલંબિત ઉમેરાઓને આ નામદાર કોર્ટ દ્વારા ધ્યાને લઈ શકાય નહીં.

૨૦.૩ હવે, હાલમાં, અરજદારે શીર્ષકવાળી અરજી મારફતે ચાર પ્રશ્નોને પડકાર્યા છે. આ બાબતની યોગ્યતા પરનો જવાબ સામાવાળા - જીપીએસસી દ્વારા મુખ્ય બાબત (સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૩૨૭૮/૨૦૨૫) માં તારીખ ૦૩.૦૪.૨૦૨૫ (પેપર બુકનું પાનું ૧૮૭) ના રોજ દાખલ કરવામાં આવ્યો છે.

૧. પ્રશ્ન નં. ૫૦

પ્રશ્ન :- પ્રશ્ન શીર્ષકવાળી અરજીના પાના ૩૧ પર રજૂ કરવામાં આવ્યો છે. આ પ્રશ્ન આઝાદી પછીના ભારતીય આર્થિક માળખામાં થયેલા વિશિષ્ટ ફેરફારો વિશે હતો.

જવાબ :- એફ.એ.કે. માં વિકલ્પ ડી ને સાચો ગણવામાં આવ્યો છે, જ્યારે અરજદાર દાવો કરે છે કે વિકલ્પ એ સાચો છે.

પેપર સેટર દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલી સામગ્રી :- વિધાન ખોટું છે કારણ કે જીડીપીમાં કૃષિ અને સંલગ્ન પ્રવૃત્તિઓનું યોગદાન હરિયાણી ક્રાંતિના તબક્કા અને વ્યાપક પ્રસાર તબક્કાના સમયગાળા દરમિયાન અને કોવિડ પછીના યુગ દરમિયાન પણ વધેલું જોવા મળ્યું છે. આંકડા અને કાર્યક્રમ અમલીકરણ મંત્રાલય

(સંક્ષિપ્તમાં – એમ.ઓ.એસ.પી.આઈ.) દ્વારા પ્રકાશિત ભારતના આંકડાકીય વર્ષ પુસ્તકના પ્રકરણ - ૮ (પેપર બુકનું પાનું ૨૨૭) ની નકલ જે કૃષિમાં વૃદ્ધિના વલણના પાંચ અલગ અલગ તબક્કા દર્શાવે છે, જ્યાં કોષ્ટક દર્શાવે છે કે પ્રારંભિક હરિયાળી ક્રાંતિ (૧૯૬૮-૬૯ થી ૧૯૮૫-૮૬) અને વ્યાપક પ્રસારના સમયગાળા (૧૯૮૬-૮૭ થી ૧૯૯૬-૯૭) દરમિયાન કૃષિ અને સંલગ્ન ક્ષેત્રમાં જીડીપીમાં વૃદ્ધિ દર વધ્યો છે.

અરજદાર દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલી સામગ્રી :- શીર્ષકવાળી અરજીનું પાનું ૩૬ અને ત્યારપછીનું પાનું એ અરજદાર દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલી સામગ્રી છે. અહીં અરજદારનો દાવો આ વિધાનને સાચું ગણવાનો છે અને એ નોંધવું યોગ્ય છે કે અરજદારોએ પેપર સેટર દ્વારા જે એમ.ઓ.એસ.પી.આઈ. દસ્તાવેજ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે તેના પર જ આધાર રાખ્યો છે પરંતુ તે આંશિક રીતે રજૂ કરવામાં આવ્યો છે અને માહિતી છુપાવવામાં આવી છે.

૨. પ્રશ્ન નં. ૮૭

પ્રશ્ન :- પ્રશ્ન શીર્ષકવાળી અરજીના પાના ૩૧ પર રજૂ કરવામાં આવ્યો છે. આ પ્રશ્ન સમય ક્ષેત્ર સંબંધિત પ્રશ્નમાં આપેલા ચાર વિધાનોમાંથી ખોટા વિધાન/વિધાનો શોધવાનો હતો. વિવાદ માત્ર વિધાન નં. ૩ સંબંધિત છે.

જવાબ :- પ્રશ્ન પોતે જ ભૂલભરેલો હોવાથી પેપર સેટર દ્વારા પ્રશ્ન રદ કરવામાં આવ્યો છે. વિધાન નં. ૩ ખોટું છે કારણ કે ૮૨.૩૦ એ રજૂ કરવાની સાચી રીત નથી. જ્યારે અરજદાર દાવો કરે છે કે પ્રશ્ન રદ કરવો જોઈતો નહોતો કારણ કે

વિધાન નં. ૩ પણ સાચું છે. તેથી વિકલ્પ ડી જવાબ છે.

પેપર સેટર દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલી સામગ્રી :- પેપર બુકના પાના ૨૪૦ પર જી.સી.ઈ.આર.ટી. ધોરણ ૧૧ ના ભૂગોળના પાઠ્યપુસ્તકની નકલ છે જે દર્શાવે છે કે ભારતની પ્રમાણભૂત સમય રેખા ગ્રીનવિચથી ૮૨.૫° પૂર્વ અથવા ૮૨°૩૦` પૂર્વ પર સ્થિત છે. આમ વિધાન નં. ૩ ખોટું છે. પ્રશ્ન નં. ૮૭ ને લગતા બાકીના વિધાનો એટલે કે વિધાન નં. ૧, ૨ અને ૪ સાચા છે. (તેથી, જવાબ “માત્ર વિધાન ૩” હોત જે વિકલ્પોમાં નથી તેથી એફ.એ.કે. માં પ્રશ્ન રદ કરવામાં આવ્યો હતો)

અરજદાર દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલી સામગ્રી :- વિધાન નં. ૩ સાચું હોવાનો દાવો કરવા માટે શીર્ષકવાળી અરજીના પાના ૬૨ પર હાથથી લખેલી નોંધ સિવાય અરજદાર દ્વારા કોઈ ચોક્કસ સામગ્રી રજૂ કરવામાં આવી નથી. અરજદારે વિધાન નં. ૧, ૨ અને ૪ માટે કોઈ તકરાર ઉઠાવી નથી.

૩. પ્રશ્ન નં. ૧૪૨

પ્રશ્ન :- આ પ્રશ્ન પેપર બુકના પાના ૧૯૬ પર રજૂ કરવામાં આવ્યો છે. આ પ્રશ્ન જૈન ધર્મ સંબંધિત બે વિધાનો અંગેનો હતો.

જવાબ :- એફ.એ.કે. મુજબ, વિકલ્પ એ સાચો છે એટલે કે બંને વિધાનો ખોટા છે, જ્યારે અરજદાર મુજબ વિકલ્પ ડી સાચો છે, એટલે કે બંને વિધાનો સાચા છે.

પેપર સેટર દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલી સામગ્રી :- એફ.એ.કે. મુજબ વિકલ્પ

એ સાચો છે. વિધાન ૧ જણાવે છે કે જૈન ધર્મ ઈશ્વરના અસ્તિત્વને સ્વીકારે છે. પેપર સેટરે જી.સી.ઈ.આર.ટી. ઇતિહાસ અને ફિલસૂફીના પુસ્તકો પર આધાર રાખ્યો છે, જે જણાવે છે કે જૈન ધર્મ નાસ્તિક દર્શન હેઠળ આવે છે જે ઈશ્વરના અસ્તિત્વનો ઇનકાર કરે છે. જ્યાં સુધી વિધાન ૨ નો સંબંધ છે, પેપર સેટર દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલા પુસ્તકો જણાવે છે કે જૈન ધર્મ વર્ણ વ્યવસ્થાની નિંદા કરતો નથી અને ભગવાન મહાવીરના મતે, વ્યક્તિ પાછલા જન્મમાં મેળવેલા પાપો કે પુણ્યોના આધારે ઉચ્ચ કે નીચલા વર્ણમાં જન્મે છે.

અરજદાર દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલી સામગ્રી :- અરજદારના મતે સાચો જવાબ વિકલ્પ ડી છે. અરજદાર જી.સી.ઈ.આર.ટી. અને એન.સી.ઈ.આર.ટી. ના અમુક પાઠ્યપુસ્તકો પર આધાર રાખે છે, જે બંને અરજદારના કેસને સમર્થન આપતા નથી.

૪. પ્રશ્ન નં. ૧૪૭

પ્રશ્ન :- આ પ્રશ્ન હાલની શીર્ષકવાળી અરજીના પાના ૩૨ પર રજૂ કરવામાં આવ્યો છે. આ પ્રશ્ન કૌટિલ્યના “અર્થશાસ્ત્ર” વિશે આપેલા બે વિધાનોમાંથી સાચા વિધાન/વિધાનો ધ્યાનમાં લેવા માટે પૂછવામાં આવ્યો હતો.

જવાબ :- એફ.એ.કે. માં વિકલ્પ એ સાચો ગણવામાં આવ્યો છે એટલે કે માત્ર વિધાન ૧ સાચું છે. જ્યારે અરજદાર વિકલ્પ સી સાચો હોવાનો દાવો કરે છે એટલે કે બંને વિધાનો સાચા છે. આમ વિધાન નં. ૧ સાચું હોવા અંગે કોઈ વિવાદ નથી.

પેપર સેટર દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલી સામગ્રી :- આર. શમાશાસ્ત્રીના પુસ્તક (પેપર બુકનું પાનું ૨૪૭) દ્વારા કૌટિલ્યના અર્થશાસ્ત્રના અંગ્રેજી અનુવાદિત સંસ્કરણની નકલ, પુસ્તક ૧૫ પ્રકરણો/પુસ્તકો (અધિકરણો) ની યાદી દર્શાવે છે જે પુસ્તકના વિષય વિસ્તારો દર્શાવે છે. તેથી, એ સ્પષ્ટ છે કે સદર પુસ્તક રાજકારણ, રાજાઓની ફરજો વગેરે વિશે છે. વધુમાં શીર્ષકવાળી અરજીના પાના ૮૧ અને ૮૨ પર ધોરણ ૧૦ સામાજિક વિજ્ઞાન અને ધોરણ ૧૧ ઇતિહાસના પાઠ્યપુસ્તકો છે.

અરજદાર દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલી સામગ્રી :- પાના ૧૩૨ થી આગળ અરજદાર દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલી સામગ્રી છે. જો કે, સદર સામગ્રી અરજદાર દ્વારા પ્રસ્તાવિત જવાબ સાચો હોવાનું નિર્ણાયક રીતે દર્શાવતી નથી.

દલીલ દરમિયાન પેપર સેટર દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલી સામગ્રીની અધિકૃતતા અંગે પ્રશ્નો ઉઠાવવામાં આવ્યા હતા. આદરપૂર્વક રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે નીરા યાદવ વિ. સેન્ટ્રલ બ્યુરો ઓફ ઇન્વેસ્ટિગેશન, (૨૦૧૭) ૮ એસ.સી.સી. ૭૫૭ ના કેસમાં નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે પોતે જ “આર. શમાશાસ્ત્રી : કૌટિલ્યનું અર્થશાસ્ત્ર” શીર્ષકવાળા પુસ્તક પર આધાર રાખ્યો છે (ફકરો ૬૦). ફરીથી, દેવિન્દર કુમાર બંસલ વિ. પંજાબ રાજ્ય, (૨૦૨૫) ૪ એસ.સી.સી. ૪૮૩ ના કેસમાં સદર પુસ્તકનો સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો છે (ફકરો ૩૧). તેથી, સામાવાળા - જીપીએસસી દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલી સ્ત્રોત સામગ્રીની અધિકૃતતા અથવા વિશ્વસનીયતા અંગે કોઈ પ્રશ્ન જ નથી.

૨૦.૪ હાલની જાહેરાત માટેનું આખરી પરિણામ જાહેર કરવામાં આવ્યું છે. જો અરજદાર દ્વારા માંગવામાં આવેલી દાદ એવી રીતે મંજૂર કરવામાં આવે કે કોઈપણ એક અથવા તમામ પ્રશ્નો અથવા આન્સર કી ખોટી છે, તો તે પ્રશ્નોનો પ્રયાસ કરનારા અને અરજદાર જે જવાબ સાચો હોવાનો દાવો કરે છે તેવો જવાબ આપનારા તમામ ઉમેદવારોને ગુણ ફાળવવા પડશે. તેનાથી તમામ ઉમેદવારોના પરસ્પર મેરિટ પર અસર પડશે. પરિણામે, કટ ઓફ ગુણ પણ બદલાઈ શકે છે અને પરિણામે અરજદાર ક્વોલિફાય થઈ પણ શકે અથવા ન પણ થઈ શકે. તેથી, એવી અરજ કરવામાં આવે છે કે હાલની બાબતમાં આ નામદાર કોર્ટ તરફથી કોઈપણ હસ્તક્ષેપની જરૂર નથી.

કાયદા પરની રજૂઆતો

૨૦.૫. ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ તેની સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે, આ કોર્ટ પાસે આન્સર-કીનું પુનઃમૂલ્યાંકન કરવા માટે ખૂબ જ મર્યાદિત અધિકારક્ષેત્ર છે, ખાસ કરીને જ્યારે જવાબો આ નામદાર કોર્ટના નિર્દેશો પર નિષ્ણાતો દ્વારા એકવાર પહેલેથી જ તપાસવામાં આવ્યા હોય. પ્રશ્નો/જવાબોની કોઈપણ વધુ વિચારણા અથવા મૂલ્યાંકન આ કોર્ટ નિષ્ણાતો દ્વારા કરવામાં આવેલા પુનઃમૂલ્યાંકન પર અપીલમાં બેસવા સમાન બનશે, જે કાયદામાં અસ્વીકાર્ય છે. કાયદાનો આ એક સુસ્થાપિત સિદ્ધાંત છે કે એકવાર સંબંધિત વિષયોના નિષ્ણાતો દ્વારા પુનઃમૂલ્યાંકન પહેલેથી જ કરવામાં આવ્યું હોય તે પછી આ નામદાર કોર્ટ માટે પુનઃમૂલ્યાંકન કરવા માટે હસ્તક્ષેપનો કોઈ અવકાશ

રહેતો નથી.

૨૦.૬. નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે વિકેશ કુમાર ગુપ્તા અને અન્ય વિ. રાજસ્થાન રાજ્ય અને અન્ય, (૨૦૨૧) ૨ એસ.સી.સી. ૩૦૯ [નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતની ૩ ન્યાયાધીશોની બેન્ચ] માં ઠરાવવાની મહેરબાની કરી છે કે :-

“[૧૬] આ અદાલત દ્વારા ઠરાવવામાં આવેલા ઉપરોક્ત કાયદાને ધ્યાને લેતાં, ડિવિઝન બેન્ચ માટે તેના તારીખ ૧૨.૦૩.૨૦૧૯ ના ચુકાદામાં નિષ્ણાત સમિતિના નિષ્કર્ષથી અલગ નિષ્કર્ષ પર આવવા માટે પ્રશ્નો અને આન્સર કીની શુદ્ધતાની તપાસ કરવાનું ખુદ્દું નહોતું. અપીલકર્તાઓ દ્વારા રિયલ અને અન્ય વિ. રાજસ્થાન પબ્લિક સર્વિસ કમિશન અને અન્ય પર આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો. સદર ચુકાદામાં, આ અદાલતે નિષ્ણાત સમિતિનો અભિપ્રાય મેળવ્યા પછી જ પસંદગી પ્રક્રિયામાં હસ્તક્ષેપ કર્યો હતો પરંતુ પ્રશ્નો અને જવાબોની શુદ્ધતામાં જાતે પ્રવેશ કર્યો ન હતો. તેથી, સદર ચુકાદો આ કેસમાં વિવાદના નિર્ણય માટે સુસંગત નથી.

[૧૭] ઉપરોક્ત ચુકાદાઓનું અવલોકન કરતાં સ્પષ્ટ થશે કે અદાલતોએ શૈક્ષણિક બાબતોમાં નિષ્ણાતોના અભિપ્રાયમાં હસ્તક્ષેપ કરવામાં ખૂબ ધીમી હોવી જોઈએ. કોઈપણ સંજોગોમાં, સાચા જવાબો પર પહોંચવા માટે અદાલતો દ્વારા જાતે પ્રશ્નોનું મૂલ્યાંકન કરવું અનુમતિપાત્ર નથી. જાહેર જગ્યાઓ પર નિમણૂકો આખરી કરવામાં

વિલંબ મુખ્યત્વે અદાલતોમાં લાંબા સમયથી પડતર પસંદગીઓને પડકારતા કેસોની પેન્ડન્સીને કારણે થાય છે. નિમણૂકોમાં વિલંબની કેસ્કેડિંગ અસર એ કામચલાઉ ધોરણે નિમાયેલા લોકોનું ચાલુ રહેવું અને કાયમી કરવા માટેના તેમના દાવાઓ છે. જાહેર જગ્યાઓ પર વિલંબિત નિમણૂકોના પરિણામે અન્ય પરિણામ એ પર્યાપ્ત કર્મચારીઓના અભાવને કારણે વહીવટને થતું ગંભીર નુકસાન છે.”

૨૦.૭ કાયદાનો આ એક સુસ્થાપિત સિદ્ધાંત છે કે નામદાર કોર્ટે આન્સર કીમાં ત્યારે જ હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ જો તે કોઈપણ “અનુમાનિત તર્કની પ્રક્રિયા અથવા તર્કસંગતીકરણની પ્રક્રિયા” વિના ખૂબ જ સ્પષ્ટપણે દર્શાવવામાં આવે અને માત્ર દુર્લભ અથવા અપવાદરૂપ કેસમાં જ મહત્વપૂર્ણ ભૂલ થઈ હોય. સામાવાળાઓએ તેમના જવાબના સમર્થનમાં સામગ્રી રજૂ કરી છે, જે પોતે જ એક અધિકૃત કાર્ય છે, જે નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે તેના નિર્ણયોમાં પણ ટાંકેલ છે. તેથી, હાલના વાસ્તવિક સંજોગોમાં, અરજદાર “કોઈપણ અનુમાનિત તર્કની પ્રક્રિયા અથવા તર્કસંગતીકરણની પ્રક્રિયા વિના સ્પષ્ટપણે દર્શાવવામાં” નિષ્ફળ ગયા છે કે સામાવાળાની આન્સર કી ખોટી છે અને માત્ર તેમનો જવાબ જ સાચો છે.

૨૦.૮ નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે એવું પણ ઠરાવ્યું છે કે જો કોઈ શંકા હોય, તો તેનો લાભ પરીક્ષા સત્તાધિકારીને મળવો જોઈએ.

૨૦.૯ નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે રણવિજય સિંહ વિ. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય,

(૨૦૧૮) ૨ એસ.સી.સી. ૩૫૭ માં ઠરાવ્યું છે કે :-

“[૩૦] તેથી, આ વિષય પરનો કાયદો તદ્દન સ્પષ્ટ છે અને અમે માત્ર કેટલાક નોંધપાત્ર તારણોને પ્રકાશિત કરવાનો પ્રસ્તાવ મૂકીએ છીએ. તે આ મુજબ છે :

(૩૦.૧) જો પરીક્ષાનું સંચાલન કરતો કોઈ કાયદો, નિયમ અથવા વિનિયમ ઉત્તરવહીના પુનઃમૂલ્યાંકન અથવા ઉત્તરવહીની ચકાસણીને અધિકાર તરીકે મંજૂરી આપતો હોય, તો પરીક્ષાનું સંચાલન કરનાર સત્તાધિકારી તેની પરવાનગી આપી શકે છે;

(૩૦.૨) જો પરીક્ષાનું સંચાલન કરતો કોઈ કાયદો, નિયમ અથવા વિનિયમ ઉત્તરવહીના પુનઃમૂલ્યાંકન અથવા ચકાસણીની મંજૂરી ન આપતો હોય (તેને પ્રતિબંધિત કરવાથી અલગ તરીકે) તો અદાલત માત્ર ત્યારે જ પુનઃમૂલ્યાંકન અથવા ચકાસણીની પરવાનગી આપી શકે છે જો તે ખૂબ જ સ્પષ્ટપણે, કોઈપણ "અનુમાનિત તર્કની પ્રક્રિયા અથવા તર્કસંગતીકરણની પ્રક્રિયા" વિના દર્શાવવામાં આવે અને માત્ર દુર્લભ અથવા અપવાદરૂપ કેસોમાં જ મહત્વપૂર્ણ ભૂલ થઈ હોય;

(૩૦.૩) અદાલતે ઉમેદવારની ઉત્તરવહીઓનું બિલકુલ પુનઃમૂલ્યાંકન અથવા ચકાસણી કરવી જોઈએ નહીં કારણ કે તેની પાસે આ બાબતમાં કોઈ નિપુણતા નથી અને શૈક્ષણિક બાબતો શિક્ષણવિદો પર છોડી દેવી શ્રેષ્ઠ છે;

(૩૦.૪) અદાલતે કી જવાબોની શુદ્ધતા માની લેવી જોઈએ અને તે ધારણા પર આગળ વધવું જોઈએ; અને

(૩૦.૫) શંકાના કિસ્સામાં, લાભ ઉમેદવારને બદલે પરીક્ષા સત્તાધિકારીને મળવો જોઈએ.”

૨૦.૧૦ નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે ઉત્તર પ્રદેશ પબ્લિક સર્વિસ કમિશન વિ. રાહુલ સિંહ, (૨૦૧૮) ૭ એસ.સી.સી. ૨૫૪ માં અવલોકન કર્યું છે કે :-

“[૧૨] કાયદો સુસ્થાપિત છે કે માત્ર કી જવાબ ખોટો છે તે દર્શાવવાની જ નહીં પરંતુ તે એક સ્પષ્ટ ભૂલ છે જે સંપૂર્ણપણે દેખીતી છે અને કી જવાબ ખોટો છે તે દર્શાવવા માટે કોઈ અનુમાનિત પ્રક્રિયા કે તર્કની જરૂર નથી તે દર્શાવવાની જવાબદારી ઉમેદવાર પર છે. બંધારણીય અદાલતોએ આવી બાબતોમાં ખૂબ સંયમ રાખવો જોઈએ અને કી જવાબોની શુદ્ધતાને પડકારતી દલીલને સ્વીકારવામાં અનિચ્છા દર્શાવવી જોઈએ. કાનપુર યુનિવર્સિટી કેસમાં, કોર્ટે નીચેની પદ્ધતિની ભલામણ કરી હતી :- (૧) મધ્યસ્થતા; (૨) પ્રશ્નોમાં અસ્પષ્ટતા ટાળવી; (૩) શંકાસ્પદ પ્રશ્નોને બાકાત રાખવા માટે ત્વરિત નિર્ણયો લેવા અને આવા પ્રશ્નો માટે કોઈ ગુણ ફાળવવામાં ન આવે.

[૧૩] જ્યાં સુધી હાલના કેસનો સંબંધ છે, કી જવાબોની પ્રથમ ચાટી પ્રસિદ્ધ કરતાં પહેલાં પણ આયોગે બે નિષ્ણાત સમિતિઓ દ્વારા કી જવાબોનું મોડરેશન કરાવ્યું હતું. ત્યારબાદ, વાંધાઓ આમંત્રિત

કરવામાં આવ્યા હતા અને વાંધાઓની ચકાસણી માટે ૨૬ સભ્યોની સમિતિની રચના કરવામાં આવી હતી અને આ ક્વાયટ પછી સમિતિએ ભલામણ કરી હતી કે ૫ પ્રશ્નો રદ કરવામાં આવે અને ૨ પ્રશ્નોમાં, કી જવાબો બદલવામાં આવે. એવું માની શકાય કે આ સમિતિઓમાં વિવિધ વિષયોના નિષ્ણાતો સામેલ હતા કે જેના માટે પરીક્ષાર્થીઓની કસોટી કરવામાં આવી હતી. ન્યાયાધીશો શૈક્ષણિક બાબતોમાં નિષ્ણાતોની ભૂમિકા લઈ શકતા નથી. જ્યાં સુધી ઉમેદવાર એવું દર્શાવે નહીં કે કી જવાબો પ્રથમદર્શી રીતે જ સ્પષ્ટપણે ખોટા છે, ત્યાં સુધી અદાલતો શૈક્ષણિક ક્ષેત્રમાં પ્રવેશી શકતી નથી, બંને પક્ષો દ્વારા આપવામાં આવેલી દલીલોના ગુણદોષ ચકાસી શકતી નથી અને પછી કયો જવાબ વધુ સારો કે વધુ સાચો છે તે નિષ્કર્ષ પર આવી શકતી નથી.”

૨૦.૧૧ સ્વતંત્ર નિષ્ણાતનો અભિપ્રાય મેળવ્યા પછી પણ, જો હજુ પણ કોઈ શંકા રહે તો લાભ પરીક્ષા સત્તાધિકારીને જ મળવો જોઈએ. હાલના કેસમાં, માત્ર અરજદાર પ્રશ્નો અથવા આન્સર કી સ્પષ્ટપણે ખોટી છે તે દર્શાવવામાં નિષ્ફળ ગયા છે એટલું જ નહીં, પરંતુ આ નામદાર કોર્ટ દ્વારા નિયુક્ત કરાયેલા સ્વતંત્ર વિષય નિષ્ણાતોએ પણ શુદ્ધતાની પુષ્ટિ કરી છે. આ સંજોગોમાં તેથી એવી અરજ કરવામાં આવે છે કે શીર્ષકવાળી અરજી રદ કરવામાં આવે.

૨૦.૧૨ આવા સંજોગોમાં અરજદાર આ નામદાર કોર્ટ પાસેથી કોઈપણ

સહાનુભૂતિનો દાવો કરી શકે નહીં. રણવિજય સિંહ કેસ (ઉપર મુજબ) માં નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે ફરરા ૩૧, ૩૨ અને ૩૩ માં અવલોકન કર્યું છે કે આવી બાબતોમાં સહાનુભૂતિ કોઈ ભૂમિકા ભજવી શકતી નથી :-

“[૩૧] અમારા તરફથી અમે ઉમેરી શકીએ છીએ કે ઉત્તરવહીના પુનઃમૂલ્યાંકનનો નિર્દેશ આપવા કે ન આપવાની બાબતમાં સહાનુભૂતિ કે દયા કોઈ ભૂમિકા ભજવતી નથી. જો પરીક્ષા સત્તાધિકારી દ્વારા કોઈ ભૂલ કરવામાં આવે, તો ઉમેદવારોનો સમગ્ર વર્ગ સહન કરે છે. માત્ર એટલા માટે સમગ્ર પરીક્ષા પ્રક્રિયાને પાટા પરથી ઉતારી દેવી યોગ્ય નથી કારણ કે કેટલાક ઉમેદવારો નિરાશ કે અસંતુષ્ટ છે અથવા ભૂલભરેલા પ્રશ્ન અથવા ભૂલભરેલા જવાબ દ્વારા તેમને કોઈ અન્યાય થયો હોવાનું માને છે. તમામ ઉમેદવારો સમાન રીતે સહન કરે છે, જોકે કેટલાક વધુ સહન કરી શકે છે પરંતુ તેમાં કંઈ થઈ શકતું નથી કારણ કે ગાણિતિક ચોકસાઈ હંમેશાં શક્ય હોતી નથી. આ અદાલતે મડાગાંઠમાંથી બહાર નીકળવાનો એક માર્ગ બતાવ્યો છે - શંકાસ્પદ કે વાંધાજનક પ્રશ્નને બાકાત રાખવો.

[૩૨] તે ખૂબ જ દુર્ભાગ્યપૂર્ણ છે કે આ અદાલતના કેટલાક નિર્ણયો હોવા છતાં, જેમાંથી કેટલાકની ઉપર ચર્ચા કરવામાં આવી છે, પરીક્ષાઓના પરિણામોમાં અદાલતો દ્વારા હસ્તક્ષેપ કરવામાં આવે છે. આ બાબત પરીક્ષા સત્તાવાળાઓને અદેખાઈ ન કરી શકાય તેવી

સ્થિતિમાં મૂકે છે જ્યાં તેઓ ચકાસણી હેઠળ હોય છે અને ઉમેદવારો નહીં. વધુમાં, એક વિશાળ અને ક્યારેક લાંબી પરીક્ષા ક્વાયત અનિશ્ચિતતાના વાતાવરણ સાથે સમાપ્ત થાય છે. જ્યારે તેમાં કોઈ શંકા નથી કે ઉમેદવારો પરીક્ષાની તૈયારીમાં જબરદસ્ત પ્રયાસો કરે છે, તે ભૂલવું ન જોઈએ કે પરીક્ષા સત્તાવાળાઓ પણ પરીક્ષાનું સફળતાપૂર્વક સંચાલન કરવા માટે સમાન રીતે મહાન પ્રયાસો કરે છે. કાર્યની વિશાળતા પછીના તબક્કે કેટલીક ક્ષતિ દર્શાવી શકે છે, પરંતુ અદાલતે પરીક્ષામાં સફળતાપૂર્વક ભાગ લેનારા ઉમેદવારો અને પરીક્ષા સત્તાવાળાઓ દ્વારા કરવામાં આવેલા પ્રયાસોમાં હસ્તક્ષેપ કરતાં પહેલાં પરીક્ષા સત્તાવાળાઓ દ્વારા અમલમાં મૂકવામાં આવેલા આંતરિક નિયંત્રણો અને સંતુલનો ધ્યાનમાં લેવા જોઈએ. હાલની અપીલો આવા હસ્તક્ષેપના પરિણામનું ઉત્તમ ઉદાહરણ છે જ્યાં આઠ વર્ષ વીતી ગયા પછી પણ પરીક્ષાઓના પરિણામ અંગે કોઈ આખરીતા નથી. પરીક્ષા સત્તાવાળાઓ સિવાય ઉમેદવારો પણ પરીક્ષાના પરિણામની નિશ્ચિતતા અથવા અન્યથા અંગે આશ્ચર્યચકિત થઈ જાય છે કે તેઓ પાસ થયા છે કે નહીં; તેમના પરિણામને અદાલત દ્વારા મંજૂર કરવામાં આવશે કે અમાન્ય કરવામાં આવશે; તેમને કોલેજ કે યુનિવર્સિટીમાં પ્રવેશ મળશે કે નહીં; અને તેમની ભરતી થશે કે નહીં. આ અસંતોષકારક પરિસ્થિતિ કોઈના કાયદા માટે કામ કરતી નથી અને આવી અનિશ્ચિતતાની સ્થિતિ પરિણામે ગૂંચવણને વધુ ખરાબ

બનાવે છે. આ બધાની એકંદર અને વ્યાપક અસર એ છે કે જાહેર હિતને નુકસાન થાય છે.

[૩૩] અમારી સમક્ષના કેસની હકીકતો દર્શાવે છે કે પ્રથમ તબક્કે વિદ્વાન સિંગલ જજ સાત પ્રશ્નોના કી જવાબોની શુદ્ધતા ખરેખર નક્કી કરવાનું પોતાની મેળે હાથ ધર્યું હતું. આ બાબત તેમના અધિકારક્ષેત્રથી સંપૂર્ણપણે બહાર હતી અને આ અદાલત દ્વારા કેટલાક પ્રસંગોએ નક્કી કર્યા મુજબ, હાથ ધરવામાં આવેલી કવાયત અસ્વીકાર્ય હતી. સદભાગ્યે, ડિવિઝન બેન્ચે ભૂલનું પુનરાવર્તન કર્યું ન હતું પરંતુ એક અર્થમાં, આ અદાલતના નિર્ણયોને ધ્યાને ન લઈને પરંતુ એક વ્યક્તિની નિષ્ણાત સમિતિ દ્વારા વિચારણા માટે ચાર કી જવાબો મોકલીને વિદ્વાન સિંગલ જજના દ્રષ્ટિકોણને સમર્થન આપ્યું હતું.”

૨૦.૧૩ નામદાર અદાલતોએ વખતોવખત ઠરાવવાની મહેરબાની કરી છે કે સામૂહિક જાહેર ભરતીની બાબતમાં, જો ખોટાપણાનું કોઈ તત્વ હોય તો પણ, તમામ અરજદારો/ઉમેદવારો તેનાથી સમાન રીતે પ્રભાવિત થશે. જો પરીક્ષા સત્તાવાળાઓ દ્વારા કોઈ ભૂલ કરવામાં આવી હોય, તો ઉમેદવારોનો સમગ્ર વર્ગ સમાન રીતે સહન કરશે.

૨૦.૧૪ જ્યાં ઉમેદવારોના પરસ્પર મેરિટનું મૂલ્યાંકન કરવામાં આવ્યું હોય ત્યાં આ કોર્ટ માટે પ્રશ્નપત્રો અને ઉત્તરવહીઓની જાતે તપાસ કરવી અનુમતિપાત્ર

નથી. આદરપૂર્વક રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે અદાલતોએ વખતોવખત અવલોકન કર્યું છે કે અદાલતોએ ઉત્તરવહીઓનું બિલકુલ પુનઃમૂલ્યાંકન અથવા ચકાસણી કરવી જોઈએ નહીં, કારણ કે તેને આ બાબતમાં કોઈ નિપુણતા નથી અને શૈક્ષણિક બાબતો શિક્ષણવિદો પર છોડી દેવી શ્રેષ્ઠ છે અને અદાલતોએ આન્સર-કીની શુદ્ધતા માની લેવી જોઈએ અને સદર મૂલ્યાંકન પર આગળ વધવું જોઈએ.

૨૦.૧૫ નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે હિમાચલ પ્રદેશ પબ્લિક સર્વિસ કમિશન વિ. મુકેશ ઠાકુર, (૨૦૧૦) ૬ એસ.સી.સી. ૭૫૯ માં ઠરાવ્યું છે કે :-

“[૨૦] ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાને લેતાં, હાઈકોર્ટ માટે પ્રશ્નપત્ર અને ઉત્તરવહીઓની જાતે તપાસ કરવી અનુમતિપાત્ર નહોતી, ખાસ કરીને જ્યારે આયોગે ઉમેદવારોના પરસ્પર મેરિટનું મૂલ્યાંકન કર્યું હતું. જો પ્રશ્ન ઘડવામાં અથવા જવાબના મૂલ્યાંકનમાં કોઈ વિસંગતતા હોય, તો તે પરીક્ષામાં ઉપસ્થિત તમામ ઉમેદવારો માટે હોઈ શકે છે અને માત્ર સામાવાળા નં. ૧ માટે જ નહીં. આ એક સંજોગવશાત બાબત છે કે હાઈકોર્ટ કાયદા સંબંધિત ઉત્તરવહીઓની તપાસ કરી રહી હતી. જો ભૌતિકશાસ્ત્ર, રસાયણશાસ્ત્ર અને ગણિત જેવા અન્ય વિષયો હોત, તો હાઈકોર્ટ દ્વારા આવો અભિગમ અપનાવી શકાયો હોત કે કેમ તે અમે સમજી શકતા નથી. તેથી, અમારો એવો સુવિચારિત અભિપ્રાય છે કે હાઈકોર્ટ માટે આવો અભિગમ અનુમતિપાત્ર નહોતો.

[૨૧] જ્યાં સુધી બીજા મુદ્દાનો સંબંધ છે, કોર્ટે રિટ અરજીનો નિકાલ કરતી વખતે નીચે મુજબ અવલોકન કરીને નિર્દેશ આપ્યો હતો :-
“તેથી, અમે નિર્દેશ આપીએ છીએ કે ભવિષ્યમાં, ઉપર જણાવેલા સંજોગો હેઠળ સમાન અને આવા આધારો પરની અન્ય કોઈ અરજી આ કોર્ટ દ્વારા ધ્યાને લેવામાં આવશે નહીં.””

૨૦.૧૬ અરજદાર દ્વારા અમુક પુસ્તકો / સામગ્રી પર મૂકવામાં આવેલો આધાર એ લખાણનું તેમનું અર્થઘટન છે અને તેથી આ મુદ્દો ચર્ચાસ્પદ બને છે, જે રિટ અધિકારક્ષેત્રમાં અનુમતિપાત્ર નથી. બીજી બાજુ, પેપર સેટેરે મૂળ કૃતિના અંગ્રેજી અનુવાદ પર આધાર રાખ્યો છે, જેને નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે પણ ટાંક્યો છે. તેથી, સ્ત્રોત સામગ્રીની અધિકૃતતા પર પ્રશ્ન ઉઠાવી શકાય નહીં.

૨૦.૧૭ દિલ્લી હાઈકોર્ટે ફેયા કોઠારી વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા [દિલ્લી હાઈકોર્ટ દ્વારા તારીખ ૨૨.૦૮.૨૦૨૨ ના રોજ નિર્ણિત રિટ પિટિશન નં. ૧૩૬૬૮/૨૦૨૨] ના કેસમાં અવલોકન કર્યું છે કે આવો અભિગમ અનુમતિપાત્ર નથી. ફક્ત ૩૨ અને ૩૩ માં, દિલ્લી હાઈકોર્ટે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે :-

“૩૨. એ નોંધવું મહત્વપૂર્ણ છે કે પ્રશ્ન નં. ૬૩, ૧૩૩ અને ૧૬૪ ના સંબંધમાં, એવો ઉદ્દેશ કરવામાં આવ્યો છે કે ઉમેદવારે સૌથી યોગ્ય જવાબ પસંદ કરવાનો છે. જેનો અર્થ એ થાય કે એક કે બે જવાબો સાચા લાગી શકે છે પરંતુ ઉમેદવારે તે જવાબ પસંદ કરવાનો છે જે

નિષ્ણાતોને સૌથી યોગ્ય લાગે. આ બાબત પોતે જ એવી પરિસ્થિતિ તરફ દોરી જાય છે જ્યાં જવાબની શુદ્ધતા ચર્ચાનો વિષય બને છે અને તે કેસોની તે શ્રેણીમાં આવતી નથી જ્યાં વિદ્યાર્થી દ્વારા આપવામાં આવેલો જવાબ સાચો જવાબ છે તે અંગે શંકાને કોઈ સ્થાન રહેતું નથી. કાનપુર યુનિવર્સિટી વિ. સમીર ગુપ્તા (ઉપર મુજબ) માં નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે અદાલતે કીમાં આપેલા જવાબને સાચો માની લેવો પડશે સિવાય કે તે ખોટો સાબિત થાય અને અનુમાનિત તર્કની પ્રક્રિયા દ્વારા અથવા તર્કસંગતીકરણની પ્રક્રિયા દ્વારા તેને ખોટો ગણવો જોઈએ નહીં. તે સ્પષ્ટપણે ખોટો હોવાનું દર્શાવવું આવશ્યક છે. જ્યાં સુધી પ્રશ્ન નં. ૧૨૭ નો સંબંધ છે, ઉમેદવારને ઉપર નોંધ્યા મુજબ આપેલા વિકલ્પોમાંથી સાચો જવાબ પસંદ કરવા માટે કહેવામાં આવ્યું છે. તબીબી ક્ષેત્રના નિષ્ણાત ન હોય તેવા વ્યક્તિના દ્રષ્ટિકોણથી, વિધાન (એ) અને વિધાન (બી) બંને સાચા વિધાનો લાગી શકે છે. જો કે, આ કોર્ટ પ્રશ્નપત્ર સેટ કરનારા અને સાચો જવાબ નક્કી કરનારા નિષ્ણાતો દ્વારા લેવાયેલા મંતવ્યો પર અપીલમાં બેઠી નથી. આ કોર્ટ, આ ક્ષેત્રમાં નિષ્ણાત ન હોવાના નાતે, તબીબી સાહિત્યનું અર્થઘટન કરવાની સ્થિતિમાં ન હોવાથી પોતાનો અભિપ્રાય બદલી શકતી નથી અને નિષ્ણાતો દ્વારા આપવામાં આવેલા મંતવ્યને ખોટો મંતવ્ય ગણીને તેના અધિકારક્ષેત્રની બહાર જશે. કીમાં આપવામાં આવેલા જવાબોને

પ્રથમદર્શી રીતે જ સ્પષ્ટપણે ખોટા કહી શકાય નહીં. જે ક્ષણે, અદાલતે એવી કવાયત હાથ ધરવી પડે છે જેમાં આન્સર કી સાચી છે કે ખોટી તે અંગે દલીલો સાંભળવી પડે છે, અને કોઈ નિષ્કર્ષ પર પહોંચવા માટે બંને પક્ષો દ્વારા કરવામાં આવેલી દલીલો ધ્યાનમાં લેવી પડે છે, તો તેનો અર્થ એ જ થશે કે નિષ્ણાતો દ્વારા પસંદ કરાયેલ જવાબ સ્પષ્ટપણે ખોટો નથી અને તે હસ્તક્ષેપ સમાન બનશે જેને અદાલતો દ્વારા આવા કેસોમાં નાપસંદ કરવામાં આવ્યો છે.

૩૩. અરજદાર દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલા એન.સી.ઈ.આર.ટી. પાઠ્યપુસ્તકના અંશોના અવલોકન પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે જવાબો ચર્ચાસ્પદ છે અને તેથી, તે ન્યાયિક સમીક્ષાના દાયરાની બહાર છે.”

૨૦.૧૮ અરજદાર વાસ્તવમાં એવી અરજ કરી રહ્યા છે કે આ કોર્ટ વિષય નિષ્ણાતો દ્વારા કરવામાં આવેલા પુનઃમૂલ્યાંકન પર અપીલમાં બેસે, જે અનુમતિપાત્ર નથી. આ કોર્ટે તેના તારીખ ૧૭.૦૬.૨૦૨૫ ના હુકમ દ્વારા સ્વતંત્ર વિષય નિષ્ણાતોની નિમણૂક કરી હતી. સદર વિષય નિષ્ણાતોએ પણ પ્રશ્ન અને આન્સર કીની માન્યતાની પુષ્ટિ કરી છે. આ સંજોગોમાં અરજદારની અરજ આ કોર્ટને પેપર સેટર અને વિષય નિષ્ણાતના નિર્ણય પર અપીલમાં બેસવાની વિનંતી સમાન ગણાશે, જે અનુમતિપાત્ર નથી.

૨૦.૧૯ આ કોર્ટે વિરેન્દ્રસિંહ ચંદુભા વાઘેલા અને અન્ય વિ. ગુજરાત રાજ્ય અને અન્ય, સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલકેશન નં. ૧૨૧૦૦/૨૦૨૫ (ચુકાદા તારીખ

૨૦.૧૧.૨૦૨૫) માં આ વિષય પરના સમગ્ર કાયદાને વિસ્તૃત રીતે ધ્યાનમાં લીધા પછી નીચે મુજબ અવલોકન કરવાની મહેરબાની કરી હતી :-

“૮.૮ જો બંને પક્ષો દ્વારા ટાંકવામાં આવેલા નિર્ણયોને એકસાથે ધ્યાનમાં લેવામાં આવે, તો તે દર્શાવે છે કે, ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે, આ કોર્ટ પાસે આન્સર-કી / ઉત્તરવહીનું પુનઃમૂલ્યાંકન કરવા માટે ખૂબ જ મર્યાદિત અધિકારક્ષેત્ર / અવકાશ છે, ખાસ કરીને જ્યારે જવાબોનું નિષ્ણાતો દ્વારા પહેલેથી જ પુનઃમૂલ્યાંકન કરવામાં આવ્યું હોય. કારણ કે, તે નિષ્ણાતો દ્વારા કરવામાં આવેલા પુનઃમૂલ્યાંકન પર અપીલમાં બેસવા સમાન બનશે, જે અનુમતિપાત્ર નથી. વધુમાં, જો આન્સર-કીમાં પૂરા પાડવામાં આવેલા જવાબોમાં કોઈ નાની ભૂલ કે અશુદ્ધિ હોય તો પણ, માત્ર હાલના અરજદારો જ નહીં પરંતુ અન્ય તમામ ઉમેદવારો પણ આન્સર-કીમાં આવી ભૂલ કે અશુદ્ધિના કારણે સમાન રીતે સહન કરશે અને જેના માટે, માત્ર એવા કિસ્સામાં જ્યારે નિષ્ણાતો એવો અભિપ્રાય આપે કે કોઈ ચોક્કસ પ્રશ્ન / જવાબ ખોટો હતો, ત્યારે પરીક્ષા આપનાર સત્તામંડળ માટે તે ચોક્કસ પ્રશ્ન / જવાબ રદ કરવાનું અને આવા પ્રશ્નનો પ્રયાસ કરનારા તમામ ઉમેદવારોને પ્રમાણસર ધોરણે જરૂરી ગુણ આપવાનું હંમેશાં ખુલ્લું છે.

૮.૮.૧ હાલના કેસમાં, નિષ્ણાતોએ પણ એવો અભિપ્રાય આપ્યો

નથી કે કોઈપણ જવાબ કોઈ ખામી / અશુદ્ધિથી પીડાય છે અને તેથી,
ઉપરોક્ત વિકલ્પનો ઉપયોગ કરવાનો પ્રશ્ન જ ઉપસ્થિત થતો નથી.”

૨૦.૨૦ અરજદાર દ્વારા જે ચુકાદાઓ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે તેમાંથી એક પણ ચુકાદામાં, કોર્ટ દ્વારા અથવા સંબંધિત પરીક્ષા સંસ્થા દ્વારા સ્વતંત્ર નિષ્ણાતોની નિમણૂક કરવામાં આવી નહોતી. અહીં અરજદાર દ્વારા જે ચુકાદાઓ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે તે એવી બાબતો છે કે જેમાં વિવાદિત આન્સર કી ક્યારેય સ્વતંત્ર નિષ્ણાતોને મોકલવામાં આવી નહોતી. હાલના કેસમાં, આ કોર્ટના હુકમ દ્વારા, આન્સર-કીનું સ્વતંત્ર નિષ્ણાતો દ્વારા પહેલેથી જ મૂલ્યાંકન કરવામાં આવ્યું છે અને તેથી, નમ્રતાપૂર્વક એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે કોર્ટ માત્ર આ આધાર પર જ શીર્ષકવાળી અરજી ફગાવી શકે છે.

૨૧. મેં સંબંધિત પક્ષકારો તરફે ઉપસ્થિત રહેલા વિજ્ઞાન વકીલોને સાંભળ્યા છે અને રેકર્ડનું અવલોકન કર્યું છે અને ત્યારબાદ, હાથ પરના મુદ્દા પર ન્યાયનિર્ણય કરવા માટે આ કોર્ટ નીચેના પ્રશ્નો ઘડવાનું ઉચિત ગણે છે :-

(૧) બંને વકીલો દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતોને ધ્યાને લેતાં, જેમાં બંને પક્ષો દ્વારા ટાંકવામાં આવેલા વિવિધ નિર્ણયોને ધ્યાને લઈને પેપર-સેટર / નિષ્ણાતો / પરીક્ષા સંસ્થા દ્વારા પૂરા પાડવામાં આવેલા જવાબોમાં હસ્તક્ષેપ કરવાની હાઈકોર્ટની સત્તા પર પ્રશ્ન ઉઠાવવામાં આવ્યો છે, ત્યારે પ્રશ્ન એ થશે કે, શું હાઈકોર્ટ આન્સર કી દ્વારા પૂરા પાડવામાં આવેલા જવાબની શુદ્ધતા અંગે હસ્તક્ષેપ કરી શકે કે નહીં

અને જો હા, તો કયા સંજોગોમાં?

(૨) જ્યારે પરીક્ષામાં પૂછવામાં આવેલો પ્રશ્ન પુસ્તકની અધિકૃતતા અંગે કોઈ નીતિ ન હોવા છતાં ઇન્ટરનેટ પરથી ડાઉનલોડ કરેલા સંદર્ભ પુસ્તકમાંથી હોય, ત્યારે શું આવા પ્રશ્નને માન્ય પ્રશ્ન ગણી શકાય અને શું પેપર-સેટર દ્વારા સંદર્ભ સામગ્રી તરીકે આધાર રાખવામાં આવેલી સામગ્રીને વિશ્વસનીય સામગ્રી કહી શકાય જ્યારે સ્ત્રોત સામગ્રી ઇન્ટરનેટ પરથી મેળવેલા સ્ત્રોતમાંથી ડાઉનલોડ કરવામાં આવી હોય અને જેની મૂળ ભૌતિક નકલ ડાઉનલોડ કરેલા સંસ્કરણની નકલ સાથે સરખામણી કરવા માટે ઉપલબ્ધ ન હોય, આવા સંજોગોમાં શું આવી સામગ્રીને અધિકૃત સામગ્રી કહી શકાય?

(૩) શું વાજબીપણું પેપર-સેટર / પરીક્ષા સંસ્થાને ઇન્ટરનેટ પરથી ડાઉનલોડ કરેલી એવી આવૃત્તિમાંથી પરીક્ષામાં પ્રશ્ન પૂછવાની મંજૂરી આપે છે કે જે મૂળરૂપે વર્ષ ૧૯૧૫ માં એટલે કે ૧૦૦ કરતાં વધુ વર્ષો પહેલાં પ્રકાશિત થઈ હતી?

(૪) જ્યારે પ્રાથમિક પરીક્ષા હેતુલક્ષી પ્રકારની હોય અને તેમાં વિવિધ વિષયોના પ્રશ્નો ધરાવતા સામાન્ય અભ્યાસ સંબંધિત પ્રશ્નોનો સમાવેશ થતો હોય, અને જ્યારે એવું જણાવવામાં આવ્યું ન હોય કે પેપર વિવિધ વિષયો પર નિપુણતા ધરાવતી એક વ્યક્તિ દ્વારા કે બહુવિધ વ્યક્તિઓ દ્વારા સેટ કરવામાં આવ્યું હતું, તેવા કિસ્સામાં, શું

પેપર-સેટર દ્વારા પૂરા પાડવામાં આવેલા જવાબમાં હસ્તક્ષેપ કરવા માટે કોર્ટ લાચાર છે કે શું તે એક વ્યક્તિ બહુવિધ વિષયોના નિષ્ણાત કહી શકાય?

૨૧.૧ ઉપરોક્ત પ્રશ્નો પર ન્યાયનિર્ણય કરવા અને નક્કી કરવા માટે, કોર્ટે વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ સુશ્રી મેઘા જાની દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતો તેમજ વિદ્વાન સરકારી વકીલ શ્રી વર્ક દ્વારા ટાંકવામાં આવેલા ચુકાદાઓ પર આધારિત કાનૂની સિદ્ધાંતોને ધ્યાનમાં લેવા જરૂરી છે.

૨૨. પ્રશ્ન નં. ૧ :-

બંને વકીલો દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતોને ધ્યાને લેતાં, જેમાં બંને પક્ષો દ્વારા ટાંકવામાં આવેલા વિવિધ નિર્ણયોને ધ્યાને લઈને પેપર-સેટર / નિષ્ણાતો / પરીક્ષા સંસ્થા દ્વારા પૂરા પાડવામાં આવેલા જવાબોમાં હસ્તક્ષેપ કરવાની હાઈકોર્ટની સત્તા પર પ્રશ્ન ઉઠાવવામાં આવ્યો છે, ત્યારે પ્રશ્ન એ થશે કે, શું હાઈકોર્ટ આન્સર કી દ્વારા પૂરા પાડવામાં આવેલા જવાબની શુદ્ધતા અંગે હસ્તક્ષેપ કરી શકે કે નહીં અને જો હા, તો કયા સંજોગોમાં?

૨૨.૧ વિદ્વાન સરકારી વકીલ શ્રી વર્ક શ્રેણીબદ્ધ ચુકાદાઓ ટાંક્યા અને રજૂઆત કરી કે આ એક સુસ્થાપિત કાનૂની સિદ્ધાંત છે કે :-

(એ) શૈક્ષણિક બાબતોમાં નિષ્ણાતના અભિપ્રાયમાં હસ્તક્ષેપ કરવામાં કોર્ટે ખૂબ ધીમી હોવી જોઈએ,

(બી) કોર્ટે આન્સર કીમાં ત્યારે જ હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ જો તે કોઈપણ “અનુમાનિત તર્કની પ્રક્રિયા અથવા તર્કસંગતીકરણની પ્રક્રિયા” વિના ખૂબ જ સ્પષ્ટપણે દર્શાવવામાં આવે,

(સી) જો કોઈ શંકા હોય, તો લાભ પરીક્ષા સત્તાધિકારીને મળવો જોઈએ,

(ડી) કોર્ટે આન્સર કીની શુદ્ધતા માની લેવી જોઈએ અને તે ધારણા પર આગળ વધવું જોઈએ,

(ઈ) કોર્ટે ઉમેદવારની ઉત્તરવહીઓનું બિલકુલ પુનઃમૂલ્યાંકન અથવા ચકાસણી કરવી જોઈએ નહીં કારણ કે તેની પાસે આ બાબતમાં કોઈ નિપુણતા નથી અને શૈક્ષણિક બાબતો શિક્ષણવિદો પર છોડી દેવી શ્રેષ્ઠ છે અને

(એફ) જો પરીક્ષા સત્તાધિકારી દ્વારા કોઈ ભૂલ કરવામાં આવે, તો ઉમેદવારોનો સમગ્ર વર્ગ સહન કરે છે અને તેથી, આવી બાબતોમાં સહાનુભૂતિ કોઈ ભૂમિકા ભજવી શકતી નથી,

(જી) આન્સર કીમાં ખોટાપણાનું કોઈ તત્વ હોય તો પણ, તમામ અરજદારો/ઉમેદવારો તેનાથી સમાન રીતે પ્રભાવિત થશે.

પેપર-સેટરે મૂળ કૃતિના અંગ્રેજી અનુવાદ પર આધાર રાખ્યો છે જેને નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે પણ ટાંક્યો છે અને તેથી, સ્ત્રોત સામગ્રીની અધિકૃતતા પર પ્રશ્ન ઉઠાવી શકાય નહીં.

વિદ્વાન સરકારી વકીલ શ્રી વિકે દ્વારા રજૂ કરાયેલા ઉપરોક્ત કાનૂની સિદ્ધાંતને ધ્યાને લેતાં, મારે હાથ પરના મુદ્દા પર વિચાર કરવો જરૂરી છે.

૨૨.૨ વિદ્વાન સરકારી વકીલ શ્રી વિકે એવી દલીલ કરી હતી કે પુસ્તકની અધિકૃતતા પર પ્રશ્ન ઉઠાવી શકાય નહીં કારણ કે નીરા ચાદવ વિ. સેન્ટ્રલ બ્યુરો ઓફ ઇન્વેસ્ટિગેશન, (૨૦૧૭) ૮ એસ.સી.સી. ૭૫૭ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે તેનો સંદર્ભ આપ્યો હતો, જેમાં ફકરા ૬૦ માં, નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે :-

“૬૦. ભ્રષ્ટાચારની સર્વવ્યાપકતા દર્શાવવા માટે, અમે કૌટિલ્યના વારંવાર ટાંકવામાં આવતા શબ્દોનો સંદર્ભ લઈ શકીએ છીએ, જે નીચે મુજબ વંચાય છે :-

જેમ જીભના ટેરવા પર રહેલું મધ કે ઝેર ન ચાખવું અશક્ય છે, તેમ કોઈ સરકારી નોકર માટે રાજાની આવકમાંથી ઓછામાં ઓછો થોડો ભાગ પણ ન ખાઈ જવો અશક્ય છે. જેમ પાણીની અંદર તરતી માછલીઓ પાણી પી રહી છે કે નથી પી રહી તે શોધી શકાતું નથી, તેમ સરકારી કામમાં રોકાયેલા સરકારી નોકરો (પોતાના માટે) નાણાં લેતાં પકડી શકાતા નથી.

આકાશમાં ઊંચે ઊડતા પક્ષીઓની હિલચાલને પારખવી શક્ય છે; પરંતુ છૂપા હેતુવાળા સરકારી નોકરોની હિલચાલ નક્કી કરવી શક્ય નથી.”

[સંદર્ભ : આર. શમાશાસ્ત્રી દ્વારા કૌટિલ્યનું અર્થશાસ્ત્ર, બીજી આવૃત્તિ, પાનું ૭૭]

પોલ એચ. ડગ્લાસે તેમના “એથિક્સ ઓફ ગવર્નમેન્ટ” પુસ્તકમાં દર્શાવ્યા મુજબ, “સો વર્ષ પહેલાં સુધી બ્રિટિશ જાહેર જીવનમાં અને આ સદીની શરૂઆત સુધી યુ.એસ.એ. માં ભ્રષ્ટાચાર વ્યાપક હતો. ન તો એવો દાવો કરી શકાય કે તે ક્યાંયથી પણ સંપૂર્ણપણે નાબૂદ થઈ ગયો છે.” (સંદર્ભ: સંથાનમ કમિટી રિપોર્ટ, ૧૯૬૨: ફકરો ૨.૩).”

૨૨.૩ ઉપરોક્ત ફકરો દેવિન્દર કુમાર બંસલ વિ. પંજાબ રાજ્ય, (૨૦૨૫) ૪ એસ.સી.સી. ૪૯૩ ના કેસમાં નિર્ણયના ફકરા ૩૧ માં નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા ફરી એકવાર ટાંકવામાં આવ્યો હતો. જો કે, નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષ જે સંદર્ભમાં આ પુસ્તકનો સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો હતો તે અલગ હતો અને તેથી, નીચેના કારણોસર ઉપરોક્ત પુસ્તક પર મૂકવામાં આવેલો આધાર તદ્દન અસ્થાને છે :-

(૧) ઉપરોક્ત બાબતો કે જેમાં કૌટિલ્યના અર્થશાસ્ત્રનો સંદર્ભ છે તે ભ્રષ્ટાચારના સંદર્ભમાં છે કારણ કે તે બાબતો ફોજદારી અધિકારક્ષેત્રની હતી અને બાબતમાં સંકળાયેલો મુદ્દો ભ્રષ્ટાચારનો હતો,

(૨) હાલના કેસમાં આ કોર્ટ દ્વારા જે પ્રશ્ન ઉઠાવવામાં આવ્યો છે, તે ડાઉનલોડ કરેલી સામગ્રીની અધિકૃતતા છે અને પુસ્તકની નથી. જો મૂળ પ્રકાશનની મૂળ નકલ ઉપલબ્ધ હોત, તો તેવા કિસ્સામાં, સામગ્રીની આવી અધિકૃતતા પર પ્રશ્ન

ઉઠાવી શકાયો ન હોત.

(૩) શ્રી વર્ક દ્વારા જે ચુકાદા પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે તેમાં એવું કહેવામાં આવ્યું નથી કે તે ઇન્ટરનેટ પરથી ડાઉનલોડ કરવામાં આવ્યું હતું.

(૪) અહીં જે પ્રશ્ન ઉઠાવવામાં આવ્યો છે તે ડાઉનલોડ કરેલા સંસ્કરણની અધિકૃતતા છે, પુસ્તક પોતે નહીં.

જ્યારે સામગ્રી ઇન્ટરનેટ પરથી ડાઉનલોડ કરવામાં આવે છે, અને તે પણ કોઈ વિશ્વસનીય સ્ત્રોતોમાંથી નહીં, ત્યારે તે શંકાસ્પદ છે અને તેથી, એવી સામગ્રી પર આધારિત પ્રશ્ન કે જેને વિશ્વસનીય અથવા અધિકૃત સામગ્રી તરીકે ઓળખાવી શકાય નહીં અને તેથી, આવી અનધિકૃત સામગ્રી પર આધારિત આવો પ્રશ્ન માન્ય પ્રશ્ન કહી શકાય કે કેમ તે મુદ્દો કોર્ટે નક્કી કરવાનો છે.

૨૨.૪ જે રજૂઆતો દ્વારા જવાબની શુદ્ધતામાં હસ્તક્ષેપ કરવાના કોર્ટના અધિકારક્ષેત્ર પર જ વિદ્વાન સરકારી વકીલ શ્રી વર્ક દ્વારા પ્રશ્ન ઉઠાવવામાં આવ્યો હતો તેને ધ્યાને લેતાં, કોર્ટે વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ સુશ્રી મેઘા જાની દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતો પણ ધ્યાને લીધી જેમણે રજૂઆત કરી હતી કે નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલત તેમજ વિવિધ હાઈકોર્ટો દ્વારા પસાર કરાયેલા અહેવાલ થયેલા અને બિન-અહેવાલ થયેલા નિર્ણયો તેમજ આદેશો દ્વારા દર્શાવવા માટે અસંખ્ય દાખલાઓ છે કે આપેલ કેસ અને સંજોગોમાં, પરીક્ષા સંસ્થા દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવેલી આન્સર કીમાં હસ્તક્ષેપ કરવાનો પ્રતિબંધ સંપૂર્ણ પ્રતિબંધ

નથી અને અમુક કેસોમાં, તે અનુમતિપાત્ર છે.

૨૨.૫ વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ સુશ્રી મેઘા જાનીએ કાનપુર યુનિવર્સિટી વિ. સમીર ગુપ્તા અને અન્ય, (૧૯૮૩) ૪ એસ.સી.સી. ૩૦૯ ના કેસમાં આપેલા નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો હતો અને રજૂઆત કરી હતી કે જવાબની શુદ્ધતા એ પુસ્તકો પર આધારિત હોવી જોઈએ જે સામાન્ય રીતે તે પ્રદેશમાં વિદ્યાર્થીઓ દ્વારા વાંચવામાં આવે છે અને તેથી, તે પાઠ્યપુસ્તકો શંકાને કોઈ સ્થાન આપતા નથી કે વિદ્યાર્થી દ્વારા આપવામાં આવેલો જવાબ સાચો છે અને તેથી, કી જવાબ ખોટો છે. સુશ્રી જાનીએ અભિજિત સેન અને અન્ય વિ. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય, (૧૯૮૪) ૨ એસ.સી.સી. ૩૧૯ ના કેસમાં આપેલા નિર્ણય પર પણ આધાર રાખ્યો હતો અને રજૂઆત કરી હતી કે પાઠ્યપુસ્તક મુજબના જવાબને માન્યતા આપવી જોઈએ અથવા એવા પુસ્તકો કે જે વિદ્યાર્થીઓ કસોટીમાં બેસતા પહેલાં વાંચશે અને સંદર્ભ લેશે તેવી અપેક્ષા રાખવામાં આવી હતી અને તે પાઠ્યપુસ્તક અથવા તે પુસ્તકોમાંથી આવતો જવાબ સાચો જવાબ ગણવો જોઈએ.

૨૨.૬ વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ સુશ્રી જાનીએ વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે આન્સર કી સુધારતા ઘણા આદેશો પસાર કર્યા છે જ્યાં ભૂલો સ્પષ્ટપણે ખોટી હતી. પાછલા વર્ષમાં જ નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશોની યાદી નીચે મુજબ છે :-

(૧) ચરણ પ્રીત સિંહ વિ. મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન ચંદીગઢ અને અન્ય, સિવિલ અપીલ નં. ૩૪૪૬/૨૦૨૬, નિર્ણય તારીખ ૧૭.૦૩.૨૦૨૬ અને ૨૦૨૬

એસ.સી.સી. ઓનલાઇન એસ.સી. ૩૯૮ માં અહેવાલ થયેલ.

(૨) સિદ્ધિ સંદીપ લક્ષા વિ. કન્સોર્ટિયમ ઓફ નેશનલ લો યુનિવર્સિટીઝ અને અન્ય, એસ.એલ.પી.(સી) નં. ૧૨૭૮૬/૨૦૨૫, નિર્ણય તારીખ ૦૭.૦૫.૨૦૨૫ અને ૨૦૨૫ એસ.સી.સી. ઓનલાઇન એસ.સી. ૧૧૪૪ માં અહેવાલ થયેલ. નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે તેના ફક્ત ૮ માં અવલોકન કર્યું છે કે :-

“૮. જ્યાં સુધી હાલની અપીલોનો સંબંધ છે, શરૂઆતમાં જ અમારે જણાવવું જોઈએ કે શૈક્ષણિક બાબતોમાં અદાલતો સામાન્ય રીતે હસ્તક્ષેપ કરવામાં અનિચ્છા ધરાવે છે, કારણ કે તેમની પાસે તેના માટે જરૂરી નિપુણતા હોતી નથી. જો કે, જ્યારે શિક્ષણવિદો પોતે એવી રીતે વર્તે છે કે જે લાખો વિદ્યાર્થીઓની કારકિર્દીની આકાંક્ષાઓ પર પ્રતિકૂળ અસર કરે છે, ત્યારે અદાલત પાસે હસ્તક્ષેપ કરવા સિવાય બીજો કોઈ વિકલ્પ બચતો નથી.”

(૩) રીતેશ કુમાર સિંહ અને અન્ય વિ. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય, સિવિલ અપીલ નં. ૧૨૦૬૯/૨૦૨૪, નિર્ણય તારીખ ૨૪.૦૪.૨૦૨૫ અને ૨૦૨૫ એસ.સી.સી. ઓનલાઇન એસ.સી. ૨૨૭૩ માં અહેવાલ થયેલ.

વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ સુશ્રી મેઘા જાનીએ રજૂઆત કરી હતી કે નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે ખૂબ જ તાજેતરમાં આન્સર કીની શુદ્ધતા સંબંધિત

પ્રશ્નની શુદ્ધતામાં હસ્તક્ષેપ કર્યો હતો જ્યાં જવાબો સ્પષ્ટપણે ખોટા હતા. તેથી, જો એવું દર્શાવવામાં આવે કે જવાબો સ્પષ્ટપણે ખોટા હતા તો કોર્ટ આન્સર કીની શુદ્ધતાના સંદર્ભમાં પણ હસ્તક્ષેપ કરી શકે છે. સુશ્રી જાનીએ રણ વિજય સિંહ અને અન્ય વિ. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય, (૨૦૧૮) ૨ એસ.સી.સી. ૩૫૭ ના કેસમાં નિર્ણયના ફક્ત ૧૮ પર વધુ આધાર રાખ્યો હતો, જેમાં નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે :-

“મુકેશ ઠાકુર કેસમાં સંપૂર્ણપણે હાથ અળગા રાખવાનો અભિગમ સૂચવવામાં આવ્યો નહોતો કે આ અદાલતના અન્ય કોઈ નિર્ણયમાં પણ તે સૂચવવામાં આવ્યો નથી. વર્ષો દરમિયાન વિકસિત થયેલ કેસ કાયદો પરીક્ષાના પરિણામોમાં હસ્તક્ષેપને સ્વીકારે છે પરંતુ દુર્લભ અને અપવાદરૂપ પરિસ્થિતિઓમાં અને ખૂબ જ મર્યાદિત હદ સુધી”.

૨૨.૭ પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલો દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતોને ધ્યાને લેતાં અને રેકર્ડનું અવલોકન કરતાં, કોર્ટને જણાય છે કે જવાબની શુદ્ધતા અંગે હસ્તક્ષેપ કરવાના કોર્ટના અધિકારક્ષેત્ર વિશે કોઈ સંપૂર્ણ પ્રતિબંધ નથી. જો કે, નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલત સહિતની વિવિધ અદાલતો દ્વારા જેના પર ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે તે એ છે કે એવા કેસમાં જ્યાં જવાબ પ્રથમદર્શી રીતે જ ખોટો હોય અથવા ભૂલ સ્પષ્ટપણે દર્શાવી શકાય તેવી ખોટી હોય તેવા કેસોમાં, કોર્ટ તેમાં હસ્તક્ષેપ કરી શકે છે.

૨૨.૮ હાલના કેસમાં, આ માત્ર આન્સર કીની શુદ્ધતા વિશે જ નથી, પરંતુ જે

સ્ત્રોતમાંથી પ્રશ્ન પૂછવામાં આવ્યો હતો તે સ્ત્રોત પણ ધ્યાનમાં લેવો જરૂરી છે. વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ સુશ્રી મેઘા જાનીએ પાઠ્યપુસ્તકોમાંથી તેમજ સામાવાળા – જીપીએસસી દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલા સોગંદનામામાંથી દર્શાવ્યું હતું કે હાલના અરજદાર દ્વારા આપવામાં આવેલો જવાબ ખોટો જવાબ કહી શકાય નહીં. વાસ્તવમાં, અરજદાર દ્વારા આપવામાં આવેલી લેખિત રજૂઆતોમાં, ફકરા પ માં, “સામાવાળા આયોગ દ્વારા દાખલ કરાયેલી રજૂઆતો” શીર્ષક હેઠળ, અરજદારે નીચે મુજબની તકરારો ઉઠાવી છે, જોકે અરજદારની સમગ્ર લેખિત રજૂઆતો અગાઉના ફકરામાં રજૂ કરવામાં આવી છે, તેમ છતાં હું પુનરાવર્તનના ભોગે પણ તેને ફરી એકવાર પુનઃ રજૂ કરવાનો ઇરાદો રાખું છું કારણ કે તે હાથ પરના મુદ્દાને નક્કી કરવા માટે ખૂબ જ સુસંગત રહેશે :-

“પ. સામાવાળા આયોગ દ્વારા દાખલ કરાયેલી રજૂઆતો

પ.૧ એ બાબત કે સામાવાળા - જીપીએસસીએ પ્રશ્નો સામે ઉઠાવવામાં આવેલા પડકારોનું ખંડન કરતું તારીખ ૦૩.૦૪.૨૦૨૪ નું વિગતવાર સોગંદનામું દાખલ કર્યું હતું. જો કે, જ્યાં સુધી પ્રશ્ન નં.

૧૪૭ નો સંબંધ છે, જીપીએસસીએ પેપરબુકના પાના ૧૯૭-

૧૯૮ પરના તેના સોગંદનામામાં જણાવ્યું છે કે- “સદર પુસ્તક અર્થશાસ્ત્રના વિષયને આવરી લે છે, જોકે, તે માત્ર અર્થશાસ્ત્ર સાથે સંબંધિત વિશિષ્ટ પુસ્તક કહી શકાય નહીં.” જીપીએસસીએ સ્વીકાર્યું છે કે આ પુસ્તક અર્થશાસ્ત્રના વિષયને આવરી લે છે. પ્રશ્નમાં એવું

પણ પૂછવામાં આવ્યું નથી કે આ પુસ્તક માત્ર અર્થશાસ્ત્ર પર છે કે કેમ અને ન તો અરજદારનો કેસ એવો છે કે આ પુસ્તક માત્ર અર્થશાસ્ત્ર પર આધારિત છે. વધુમાં, નિષ્ણાતોના અભિપ્રાયમાં, કથિત નિષ્ણાત જણાવે છે કે આ પુસ્તક મુખ્યત્વે રાજકારણ અને વહીવટ પર છે અને અર્થશાસ્ત્ર પર નથી.

૫.૨ વધુમાં, જીપીએસસીએ નિષ્ણાતો/જીપીએસસી દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલા સ્ત્રોતો (પેપરબુકના પાના ૨૪૭ પર) પણ રજૂ કર્યા છે જેમાં કૌટિલ્યનું અર્થશાસ્ત્ર અને આર. શમાશાસ્ત્રી દ્વારા અંગ્રેજીમાં અનુવાદિત શીર્ષકવાળા પુસ્તકના માત્ર બે પાના મુખપૃષ્ઠ અને અનુક્રમણિકા સામેલ છે. સદર બે પાના પર પ્રકાશકનું નામ કે પ્રકાશનનું વર્ષ દર્શાવેલ નથી. આ નામદાર કોર્ટ દ્વારા વારંવાર હુકમો પસાર કરવા છતાં સદર સ્ત્રોતની અધિકૃતતા સ્થાપિત કરવા માટે જીપીએસસી દ્વારા રેકર્ડ પર કંઈપણ રજૂ કરવામાં આવ્યું નથી. વધુમાં, સ્ત્રોત ક્યાંથી મળ્યો હતો તે અંગે કોઈ વધુ માહિતી કે ખુલાસો કે સ્થળ જાહેર કરવામાં આવ્યું નથી.

૫.૩ ત્યારબાદ જીપીએસસીએ આ પ્રશ્ન એક સ્વતંત્ર નિષ્ણાતને મોકલ્યો, જેમણે એવો અભિપ્રાય પણ આપ્યો કે અર્થશાસ્ત્ર અન્ય કેટલાક મુદ્દાઓ સાથે સંબંધિત છે પરંતુ એવું જણાવ્યું નથી કે તે અર્થશાસ્ત્ર પર નથી. આ અભિપ્રાય સીલબંધ કવરમાં રાખવામાં

આવ્યો છે.

પ.૪ જ્યારે સંદર્ભિત પુસ્તકના સ્ત્રોત વિશે પૂછપરછ કરવામાં આવી, ત્યારે જીપીએસસી તેના તારીખ ૧૮.૦૩.૨૦૨૬ ના સોગંદનામામાં તેનો સ્ત્રોત જાહેર કરવામાં અસમર્થ રહી હતી. વધુમાં, જીપીએસસીએ તેના સોગંદનામામાં (અરજીના પાના ૭૪ પર) જણાવ્યું હતું કે “મૂળ પેપર સેટર સાથે પૂછપરછ કરતાં, એ સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું છે કે આ પ્રશ્ન અર્થશાસ્ત્ર નામના કાર્યના સ્વરૂપ વિશેની સામાન્ય જાગૃતિ સંબંધિત છે અને સદર કાર્યના મૂળ લખાણમાંથી કોઈપણ ચોક્કસ ભાગ અથવા અંશો પર આધારિત નથી. સદર પ્રશ્ન કાર્યની સામાન્ય રીતે સ્વીકૃત સમજ પર આધારિત છે જેમાં મૂળ લખાણ વાંચવાનો સંદર્ભ આવશ્યક નથી.” જીપીએસસી અને તેના પેપર સેટરનું સદર વલણ પોતે જ સૂચવે છે કે પ્રશ્ન કોઈપણ સ્ત્રોત પર બિલકુલ આધારિત નથી, તે મૂળ પુસ્તક પર પણ નથી કે જેના પર જીપીએસસીએ અગાઉ આધાર રાખ્યો હોવાનો દાવો કર્યો હતો. વધુમાં, તેણે નવા સ્ત્રોતો પર આધાર રાખ્યો હતો કે જેનો પ્રશ્ન પેપર-સેટર દ્વારા પણ સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો નહોતો.

પ.૫ વધુમાં, જીપીએસસીએ તેના તારીખ ૦૬.૦૪.૨૦૨૬ ના છેલ્લા સોગંદનામામાં, સોગંદ પર એમ જણાવતાં કે જીપીએસસી પીડીએફના સ્ત્રોત વિશે વાકેફ નહોતી, સ્વીકાર્યું કે જ્યાં સુધી સમયની એરણ પર

ખરી ઉતરેલી ઉત્તમ કૃતિઓનો સંબંધ છે, ત્યાં સુધી વિષયવસ્તુ કોઈપણ આવૃત્તિ કે સંસ્કરણ પર નિર્ભર નથી. તેથી, આ બાબત પોતે જ આર. શામશાસ્ત્રીના સંસ્કરણ પર જીપીએસસી દ્વારા મૂકવામાં આવેલા આધારને નબળો પાડે છે કારણ કે જીપીએસસી મુજબ વિષયવસ્તુ કોઈપણ સંસ્કરણ પર નિર્ભર રહેશે નહીં. સદર સોગંદનામું એવા કોઈપણ પ્રમાણભૂત સ્ત્રોતને જાહેર કરતું નથી કે જેનો ઉમેદવારો દ્વારા સંદર્ભ લઈ શકાયો હોત અને તે ઓપન સોર્સ વેબસાઈટ્સ ટાંકે છે. વધુમાં, તે તેના અગાઉના સોગંદનામાને પાછું ખેંચવાની પરવાનગી માંગે છે, જેનાથી એ સ્થાપિત થાય છે કે તે રજૂ કરાયેલા અન્ય કોઈપણ સ્ત્રોતો પર આધાર રાખશે નહીં. આવા સંજોગોમાં અને જીપીએસસીના વલણને ધ્યાને લેતાં, જીપીએસસી દ્વારા સંદર્ભિત સ્ત્રોત અવિશ્વસનીય છે.”

૨૨.૯ વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ સુશ્રી મેઘા જાની દ્વારા કરવામાં આવેલી ઉપરોક્ત રજૂઆત સૂચવે છે કે જીપીએસસીએ તેના પોતાના સોગંદનામામાં જણાવ્યું છે કે આર. શામશાસ્ત્રી રચિત પુસ્તક કૌટિલ્યનું અર્થશાસ્ત્ર કે જે અર્થશાસ્ત્રના વિષયને આવરી લે છે, પરંતુ તેને માત્ર અર્થશાસ્ત્ર સાથે જ સંબંધિત પુસ્તક કહી શકાય નહીં, જેનો અર્થ એ થાય છે કે સદર પુસ્તક, જોકે અર્થશાસ્ત્રના વિષયને આવરી લે છે, પરંતુ તે સામાવાળાઓ દ્વારા જણાવ્યા મુજબ વિશિષ્ટ રીતે અર્થશાસ્ત્ર પરનું પુસ્તક નથી. વધુમાં, એ પણ નિર્દેશિત કરવામાં આવ્યું છે કે નિષ્ણાતો પણ એવું જણાવી શક્યા નથી કે સદર પુસ્તક અર્થશાસ્ત્ર પર નથી.

તેના તારીખ ૧૮.૩.૨૦૨૬ ના સોગંદનામામાં, જીપીએસસી તરફથી એવો સ્વીકાર કરવામાં આવ્યો છે કે મૂળ પેપર-સેટર સાથે પૂછપરછ કરતાં, એ સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું હતું કે આ પ્રશ્ન સામાન્ય જાગૃતિ અંગેનો હોવાથી, ઉપરોક્ત પુસ્તકમાં કાર્યનું સ્વરૂપ મૂળ પાઠ્યપુસ્તકના કોઈપણ ચોક્કસ ભાગ અથવા ઉદ્ઘૃત સામગ્રી પર આધારિત નથી અને તે સામાન્ય રીતે અપેક્ષિત સમજ પર આધારિત હોવાનું જણાયું હતું. ઉપરોક્ત વલણ એ પણ દર્શાવે છે કે પેપર-સેટરે પણ ચોક્કસ ભાગ અથવા મર્યાદિત વિષયવસ્તુ કે મૂળ પુસ્તકને નિર્દેશિત કર્યા વિના જ પ્રશ્ન ઘડ્યો હતો અને ઉત્તર પુસ્તક વિશેની તેમની સમજ પર આધારિત હતો, જે હકીકત જીપીએસસી દ્વારા પરોક્ષ રીતે પણ સ્વીકારવામાં આવી છે. એટલું જ નહીં, તારીખ ૬.૪.૨૦૨૬ ના છેલ્લા સોગંદનામામાં, જીપીએસસીએ સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું છે કે જીપીએસસી પીડીએફના સ્ત્રોત વિશે વાકેફ નહોતી અને તેથી, આજે જીપીએસસી – પરીક્ષા સંસ્થા પોતે સોગંદ પર એ જણાવવાની સ્થિતિમાં નથી કે કૌટિલ્યના અર્થશાસ્ત્રનું જે સંસ્કરણમાંથી વિવાદિત પ્રશ્ન પૂછવામાં આવ્યો હતો, તે આર. શામશાસ્ત્રી દ્વારા લખાયેલ મૂળ પુસ્તકનું પ્રમાણભૂત અનુવાદિત સંસ્કરણ છે કારણ કે સદર પુસ્તકની ભૌતિક મૂળ નકલ ઉપલબ્ધ નથી.

૨૨.૧૦ ઉપરોક્ત સંજોગોને ધ્યાનમાં લેતાં, આ માત્ર ઉત્તરની શુદ્ધતા વિશેનો કેસ નથી કારણ કે જે સ્ત્રોતમાંથી પ્રશ્ન પૂછવામાં આવ્યો છે, તે પોતે જ ઇન્ટરનેટ પરના અજ્ઞાત સ્ત્રોતમાંથી હોવાનું સ્વીકારવામાં આવ્યું છે કે જ્યાંથી પુસ્તક ડાઉનલોડ કરવામાં આવ્યું હતું. મૂળ પુસ્તક સાથે તેની સરખામણી કરવા માટે,

મૂળ પુસ્તક પરીક્ષા સંસ્થા પાસે ઉપલબ્ધ નથી. સદર પુસ્તક અર્થતંત્રના વિષયો ધરાવે છે, પરંતુ આ પુસ્તક વિશિષ્ટ રીતે અર્થશાસ્ત્ર પરનું નથી, જે બંને પક્ષોને ઉત્તરની શુદ્ધતાનું પોતાની રીતે અર્થઘટન કરવાની તક આપે છે અને કોઈપણ ઉત્તરને અશુદ્ધ કહી શકાય નહીં.

૨૨.૧૧ શ્રી વિર્ક દ્વારા ટાંકવામાં આવેલા ચુકાદાઓ કેટલાક કાનૂની સિદ્ધાંતોનો પ્રચાર કરે છે જેનો સારાંશ ફકરા ૨૨.૧ માં પહેલેથી જ આપવામાં આવ્યો છે. શ્રી વિર્ક દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલા ચુકાદાઓ સંબંધિત ફકરાઓ સાથે પૂર્વવર્તી ફકરા નં. ૨૦ માં સંપૂર્ણપણે પુનઃઉત્પાદિત કરવામાં આવ્યા છે અને તેથી, શ્રી વિર્ક દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલા કાનૂની મુદ્દાઓ કે જે શ્રી વિર્ક દ્વારા ટાંકવામાં આવેલા ચુકાદાઓના સંચિત વાંચનમાંથી તારવી શકાય છે તે ફકરા ૨૨.૧ માં પહેલેથી જ પુનઃઉત્પાદિત કરવામાં આવ્યા છે, તે નીચે મુજબ ધ્યાને લઈ શકાય છે અને તેનો ઉત્તર આપી શકાય છે :-

(એ) જ્યાં સુધી એવી રજૂઆતનો સંબંધ છે કે શૈક્ષણિક બાબતોમાં નિષ્ણાતના અભિપ્રાયમાં હસ્તક્ષેપ કરવામાં કોર્ટ અત્યંત ધીમા રહેવું જોઈએ, વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ સુશ્રી મેઘા જાની દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતને ધ્યાને લેતાં, એવા ઉદાહરણો છે જ્યાં વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ સુશ્રી મેઘા જાનીએ દર્શાવ્યું છે કે જ્યારે પ્રત્યક્ષ ભૂલ હોય ત્યારે પણ કોર્ટ હંમેશા માત્ર મૂક પ્રેક્ષક બની રહેતી નથી. તેનાથી વિપરીત, નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે રણ વિજય સિંહ અને અન્ય વિ.

ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં, ફક્ત ૧૮ માં અવલોકન કર્યું હતું કે સંપૂર્ણપણે અલગ રહેવાનો અભિગમ મુકેશ ઠાકુર કેસમાં પણ સૂચવવામાં આવ્યો નહોતો અને નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતના અન્ય કોઈ નિર્ણયમાં પણ તે સૂચવવામાં આવ્યો નથી. આપેલ કેસમાં, મર્યાદાઓને આધીન રહીને, જ્યારે કોર્ટને જણાય કે પરીક્ષા સંસ્થા તરફથી કોઈ પ્રત્યક્ષ ભૂલ થઈ છે ત્યારે કોર્ટ ઉત્તરની શુદ્ધતા વિશેના પ્રશ્નમાં આગળ આવીને હસ્તક્ષેપ કરી શકે છે.

(બી) શ્રી વર્ક દ્વારા ટાંકવામાં આવેલ ચુકાદો અને ખાસ કરીને વિકેશ કુમાર ગુપ્તા અને અન્ય વિ. રાજસ્થાન રાજ્ય અને અન્ય (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં પણ એવું સૂચવશે કે શૈક્ષણિક બાબતોમાં નિષ્ણાતના અભિપ્રાયમાં હસ્તક્ષેપ કરવામાં કોર્ટે ધીમા રહેવું જોઈએ. જોકે, આ કોર્ટના મત મુજબ, જો પ્રશ્ન પોતે જ એવા સ્ત્રોતમાંથી પૂછવામાં આવ્યો હોય કે જેને મૂળ પ્રકાશન કાર્ય સાથે સરખાવીને પ્રમાણિત કરી શકાતો નથી, ડાઉનલોડ કરેલી સામગ્રી કે જેના આધારે પ્રશ્ન પૂછવામાં આવ્યો હતો તેના પ્રમાણીકરણ માટેની આવી કોઈ લેખિત નીતિના અભાવમાં, જ્યારે પ્રશ્નની માન્યતા પોતે જ અરજીનો વિષય છે, ત્યારે વિકેશ કુમાર ગુપ્તાના કેસમાં નિર્ધારિત કરવામાં આવેલ સિદ્ધાંત હાલના કેસની હકીકતોમાં લાગુ પડશે નહીં.

(સી) શ્રી વર્ક દ્વારા એવી પણ રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે કોઈપણ શંકાના કિસ્સામાં, લાભ પરીક્ષા સંસ્થાને મળવો જોઈએ કારણ કે કોર્ટે આન્સર કીની શુદ્ધતા માની લેવી જોઈએ અને તે ધારણા પર આગળ વધવું જોઈએ અને

શૈક્ષણિક બાબતોમાં કોર્ટ પાસે કોઈ વિશેષજ્ઞતા ન હોવાની હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને ઉમેદવારની ઉત્તરવહીનું કોર્ટે બિલકુલ પુનઃમૂલ્યાંકન કે ચકાસણી કરવી જોઈએ નહીં અને તેથી, તે શિક્ષણવિદો પર છોડી દેવું શ્રેષ્ઠ છે.

શ્રી વર્ક દ્વારા ટાંકવામાં આવેલા તે તમામ ચુકાદાઓ એવી પરીક્ષા પ્રક્રિયાના સંબંધમાં છે જ્યાં પૂછવામાં આવેલા પ્રશ્નના આધારરૂપ સ્ત્રોત સામગ્રી પર ક્યારેય પ્રશ્ન ઉઠાવવામાં આવ્યો નહોતો. તેથી, જ્યારે સ્ત્રોત સામગ્રી કે જે પ્રશ્નનું મૂળ છે તે વિવાદનો વિષય નહોતી, તેથી તે ચુકાદાઓ એવા આધાર પર આપવામાં આવ્યા હતા કે સ્ત્રોત સામગ્રી શંકાસ્પદ નહોતી અને તે પ્રમાણભૂત હતી.

હાલના કેસમાં, જ્યારે સામાવાળાઓએ સોગંદ પર સ્વીકાર્યું છે કે તેમની પાસે પુસ્તકની મૂળ ભૌતિક નકલ ઉપલબ્ધ નથી, પેપર-સેટર પાસે કે જીપીએસસી પાસે પણ નથી, તેવા સંજોગોમાં, આ એવા દુર્લભ કેસોમાંનો એક છે જ્યાં નિષ્પક્ષ વ્યવહાર સુનિશ્ચિત કરવા અને પરીક્ષા પ્રક્રિયામાં ઉમેદવારોનો વિશ્વાસ અકબંધ રાખવા માટે કોર્ટે પરીક્ષા પ્રક્રિયામાં હસ્તક્ષેપ કરવો જરૂરી બને છે. ઇન્ટરનેટ પરથી ડાઉનલોડ કરેલી સામગ્રીને માન્ય પ્રશ્ન તરીકે સાબિત કરવા માટે તેના પ્રમાણીકરણ અંગેની કોઈ નીતિના અભાવમાં અને કાયદાના સ્થાપિત સિદ્ધાંતને ધ્યાને રાખીને કે શંકાના કિસ્સામાં પરીક્ષા સંસ્થાના સંસ્કરણને સાચું માનવું જોઈએ અને તેથી ઉમેદવાર દ્વારા લેવામાં આવેલ વલણ નકારી કાઢવા પાત્ર છે, પરીક્ષા સંસ્થા દ્વારા લેવામાં આવેલ વલણ વાજબી છે તેવું ઠેરવવા માટે

કોર્ટ પોતાની આંખો બંધ રાખીને સામાવાળા જીપીએસસીની રજૂઆત સ્વીકારી શકે નહીં. જો કોર્ટ જીપીએસસીની દલીલ સ્વીકારીને આવો અભિગમ અપનાવે, તો તે સંજોગોમાં, તે સામાવાળાઓ દ્વારા આચરવામાં આવેલી ગેરકાયદેસરતાને કાયમી બનાવવા સમાન બનશે અને તેનાથી સામાવાળાઓને અપ્રમાણિત સામગ્રી પર આધાર રાખવાની મંજૂરી આપીને અને ૧૯૧૫ ની આવૃત્તિના પુસ્તકમાંથી આવો પ્રશ્ન પૂછવામાં આવ્યો હતો કે જેની સરખામણી માટે ભૌતિક મૂળ નકલ ઉપલબ્ધ નથી અને ડાઉનલોડ કરેલી સામગ્રીને પ્રમાણિત કરવા માટેની કોઈ નીતિ સામાવાળાઓ પાસે ઉપલબ્ધ નથી તે હકીકત વિશેની વાજબીતાને ધ્યાનમાં લીધા વિના તેમના દ્વારા પૂછવામાં આવેલા પ્રશ્નને માન્ય ગણીને ઉમેદવાર સાથે મોટો અન્યાય થશે. જો કોર્ટ સામાવાળાઓ દ્વારા લેવામાં આવેલા આવા પ્રકારના વલણમાં હસ્તક્ષેપ કરવામાં નિષ્ફળ રહે, તો તે સંજોગોમાં, એક રીતે, કોર્ટ પરીક્ષા સંસ્થા અને પેપર-સેટરો માટે તેની વિશ્વસનીયતા અને પ્રમાણિકતાની ચકાસણી કરવા માટે કોઈ સામગ્રી ન હોવા છતાં ગમે ત્યાંથી પ્રશ્નો પૂછવાના દરવાજા ખોલી દેશે જે આખરે ઉમેદવારોની સામાન્ય જાગૃતિની ચકાસણી કરવાના નામે તેમને હેરાન કરવામાં પરિણમશે.

(ડી) ગુણવત્તા ધરાવતો ઉમેદવાર પરીક્ષા સંસ્થા પાસેથી કે કોર્ટ પાસેથી કોઈ નરમાઈની અપેક્ષા રાખી શકે નહીં અને જ્યારે મુદ્દાની કાયદેસરતાની વાત આવે ત્યારે સહાનુભૂતિને કોઈ સ્થાન નથી. પરંતુ તે જ સમયે, ઉમેદવારની કાયદેસરની અપેક્ષા અને શું સામાવાળાઓ તરફથી લેવાયેલ પગલું “ફેર પ્લે” ના દાયરામાં આવે છે કે કેમ તે પણ ધ્યાનમાં લેવું જરૂરી છે.

(ઇ) જો કોઈ ઉમેદવાર કે જેની મહત્તમ વય મર્યાદા આશરે ૩૫ થી ૪૦ વર્ષ હશે, તેને ૧૦૦ થી વધુ વર્ષ પહેલાં અન્ય રાજ્યમાં છપાયેલા પુસ્તકની ડાઉનલોડ કરેલી આવૃત્તિમાંથી પ્રશ્ન પૂછવામાં આવે, જેની ભૌતિક મૂળ નકલ સામાવાળા કે પેપર-સેટર પાસે પણ ઉપલબ્ધ ન હોય અને જ્યારે ઉપરોક્ત પુસ્તક રાજ્યમાં સરળતાથી ઉપલબ્ધ ન હોય, ત્યારે પ્રશ્ન પૂછવા માટે આવા પુસ્તક પર આધાર રાખવો એ માત્ર વાજબીતાને જ નકારશે નહીં અને તેથી તે કાનપુર યુનિવર્સિટી વિ. સમીર ગુપ્તા અને અન્ય (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયથી વિપરીત હશે અને ફેર પ્લે ના દાવરામાં આવશે નહીં. તેથી, ભવિષ્યમાં અન્ય પરીક્ષાઓમાં પણ આવી ઘટનાઓ બનતી અટકાવવા માટે, સામાવાળાઓ તરફથી લેવાયેલા આવા પગલાંમાં હસ્તક્ષેપ કરવાની કોર્ટની ફરજ છે અને તેથી, શ્રી વિક્કની રજૂઆત સ્વીકારી શકાય નહીં.

૨૨.૧૨ ઉપરોક્ત બાબતને ધ્યાનમાં લેતાં, જ્યારે બંને ઉત્તરો સાચા કહી શકાય અને કોઈ ઉત્તર ખોટો કહી શકાય નહીં, ત્યારે આ ઉત્તર પર શંકા કરવાનો મુદ્દો નથી, પરંતુ ઉમેદવારને એવા પ્રશ્નનો લાભ મળવો જોઈએ કે જે પ્રમાણભૂત સામગ્રી પર આધારિત નથી કે નહીં તે અંગેનો છે અને તેથી, જ્યારે અરજદારે પ્રશ્નનો પ્રયાસ કર્યો છે, અને જ્યારે અરજદારના ઉત્તરને પણ ખોટો ઉત્તર કહી શકાય નહીં, ખાસ કરીને જ્યારે પ્રશ્નનો સ્ત્રોત વિશ્વસનીય સ્ત્રોત નથી, અને પાઠ્યપુસ્તક મુજબ, વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ સુશ્રી મેઘા જાની દ્વારા ટાંકવામાં આવેલા નિર્ણયોને જોતાં પ્રશ્ન નં. ૧૪૭ નો ઉત્તર અરજદારે આપ્યો છે તે રીતે

પણ આપી શકાય છે, ત્યારે આ કોર્ટ પાસે આવા પ્રકારના મુદ્દાઓમાં હસ્તક્ષેપ કરવાની તમામ સત્તા અને અધિકારક્ષેત્ર છે અને તેથી, વાદગ્રસ્ત પ્રશ્નના સંબંધમાં, પ્રશ્નનું સ્વરૂપ, સામાવાળાઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલ જવાબ જોતાં આ કોર્ટને હસ્તક્ષેપ કરવાની સત્તા છે. વિશેષ કરીને, જ્યારે જે સામગ્રીના આધારે પ્રશ્ન ઘડવામાં આવ્યો છે તે સામગ્રી પ્રમાણભૂત સામગ્રી હોવાનું પ્રમાણિત કરી શકાતું નથી.

૨૩. પ્રશ્ન નં. ૨ :-

જ્યારે પરીક્ષામાં પૂછવામાં આવેલ પ્રશ્ન પુસ્તકના પ્રમાણીકરણ અંગેની કોઈપણ નીતિ વિના ઇન્ટરનેટ પરથી ડાઉનલોડ કરેલ સંદર્ભ પુસ્તકમાંથી હોય, ત્યારે શું આવા પ્રશ્નને માન્ય પ્રશ્ન ગણી શકાય અને સંદર્ભ સામગ્રી તરીકે પેપર-સેટ દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલી સામગ્રીને વિશ્વસનીય સામગ્રી કહી શકાય જ્યારે સ્ત્રોત સામગ્રી ઇન્ટરનેટ પરથી મેળવેલા સ્ત્રોતમાંથી ડાઉનલોડ કરવામાં આવી હોય અને ડાઉનલોડ કરેલ સંસ્કરણની નકલ સાથે તેની સરખામણી કરવા માટે મૂળ ભૌતિક નકલ ઉપલબ્ધ ન હોય, આવા સંજોગોમાં શું આવી સામગ્રીને પ્રમાણભૂત સામગ્રી કહી શકાય ?

૨૩.૧ પ્રશ્ન નં. ૨ ના સંદર્ભમાં, સામાવાળા – જીપીએસસી દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલા તારીખ ૬.૪.૨૦૨૬ ના જવાબના સોગંદનામામાં, ફક્ત ૭ માં, જીપીએસસીએ જણાવ્યું છે કે એવા કિસ્સાઓમાં જ્યાં વ્યાપકપણે માન્યતા પ્રાપ્ત અને સમયની એરણ પર ખરી ઉતરેલી ઉત્તમ કૃતિઓ સંકળાયેલી હોય, જેમ કે

કૌટિલ્યને આભારી લખાણ “અર્થશાસ્ત્ર”, વિષયવસ્તુ કોઈપણ ચોક્કસ આવૃત્તિ કે સંસ્કરણ પર નિર્ભર નથી, પરંતુ કાર્યની વ્યાપકપણે સ્વીકૃત શૈક્ષણિક સમજ પર આધારિત છે. ત્યારબાદ, ફક્ત ૯ માં, જીપીએસસીએ જણાવ્યું છે કે પ્રશ્નવાળા પુસ્તકની ૧૯૧૫ ની આવૃત્તિ ઓનલાઇન વ્યાપકપણે ઉપલબ્ધ છે અને પુસ્તકના તે સ્ત્રોતો આપ્યા છે કે જ્યાંથી તેને મેળવી શકાય છે. કોર્ટે જીપીએસસી તરફથી ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી ચૈતન્ય જોશીને લેખક આર. શામશાસ્ત્રી દ્વારા અંગ્રેજીમાં અનુવાદિત કૌટિલ્ય અર્થશાસ્ત્રની ૧૯૧૫ ની આવૃત્તિનું ડાઉનલોડ કરેલ સંસ્કરણ પૂરું પાડવા જણાવ્યું હતું. તે મુજબ, વિદ્વાન વકીલ શ્રી ચૈતન્ય જોશી દ્વારા કોર્ટને ડાઉનલોડ કરેલા પુસ્તકનું પીડીએફ સંસ્કરણ પૂરું પાડવામાં આવ્યું હતું. કોર્ટને જણાય છે કે સદર પુસ્તક ૧૫ અલગ-અલગ પુસ્તકોનો સંગ્રહ છે જેને અર્થશાસ્ત્ર ગણવામાં આવે છે. પુસ્તક ૧ નું શીર્ષક “શિસ્ત સંબંધી” છે અને સદર પુસ્તકનું પ્રકરણ ૧ 'રાજાનું જીવન' છે. પુસ્તકનો પ્રારંભિક ભાગ નીચે મુજબ વંચાય છે :-

“ૐ.

શુક્ર અને બૃહસ્પતિને વંદન. આ અર્થશાસ્ત્ર લગભગ તમામ અર્થશાસ્ત્રોના સંગ્રહ તરીકે બનાવવામાં આવ્યું છે, જે પૃથ્વીના સંપાદન અને જાળવણીને ધ્યાનમાં રાખીને પ્રાચીન આચાર્યો દ્વારા રચવામાં આવ્યા છે.”

૨૩.૨ ઉપરોક્ત શરૂઆત પછી, પુસ્તક ૧ ના પ્રકરણ ૧ માં, તમામ ૧૫

પુસ્તકોનું વર્ણન છે અને પુસ્તકનો સંગ્રહ નીચે મુજબ પૂર્ણ થાય છે :-

“* આમ આ શાસ્ત્ર, આ પરિચ્છેદિક વિભાજનોને અનુરૂપ, આ લોક અને પરલોકને પ્રાપ્ત કરવા અને સુરક્ષિત કરવા માટેના માર્ગદર્શિકા તરીકે રચાયેલ છે.

* આ શાસ્ત્રના પ્રકાશમાં વ્યક્તિ માત્ર ધાર્મિક, આર્થિક અને સૌંદર્યલક્ષી કાર્યો શરૂ કરી શકતો નથી અને તેને જાળવી શકતો નથી, પરંતુ અધાર્મિક, બિનઆર્થિક અને અપ્રિય કાર્યોને પણ દબાવી શકે છે.

* આ શાસ્ત્ર તેમના દ્વારા બનાવવામાં આવ્યું છે જેમણે (કુશાસનની) અસહિષ્ણુતામાંથી શાસ્ત્રો અને શસ્ત્રવિદ્યા તેમજ નંદ રાજાના હાથમાં ગયેલી પૃથ્વીને ઝડપથી મુક્ત કરાવી હતી.

[આમ પંદરમા પુસ્તક 'ગ્રંથની યોજના' માં પ્રકરણ ૧, 'ગ્રંથના પરિચ્છેદિક વિભાજનો' સમાપ્ત થાય છે. સમગ્ર કાર્યના પ્રથમ પ્રકરણથી આ એકસો પચાસમું પ્રકરણ છે. કૌટિલ્યના અર્થશાસ્ત્રનું પંદરમું પુસ્તક, 'ગ્રંથની યોજના', આ રીતે પૂર્ણ થાય છે.]

* શાસ્ત્રો પરના ભાષ્યકારોના ભાગે ઘણી રીતે વિસંગતતાઓ જોઈને, વિષ્ણુ ગુપ્તએ પોતે (આ) સૂત્ર અને ભાષ્ય બનાવ્યું છે.

સ્ત્રોત :- કૌટિલ્ય. અર્થશાસ્ત્ર. આર. શામશાસ્ત્રી દ્વારા અનુવાદિત.

બેંગલોર : ગવર્નમેન્ટ પ્રેસ, ૧૯૧૫, ૫૧૫-૫૨૦.”

૨૩.૩ પુસ્તકમાંનો ઉપરોક્ત ફકરો અને વધુ વિશેષ કરીને, નીચેનું વાક્ય કૌટિલ્ય દ્વારા અર્થશાસ્ત્ર શું માનવામાં આવતું હતું તે વિશે સાચો ખ્યાલ આપશે :-

“[આમ પંદરમા પુસ્તક 'ગ્રંથની યોજના' માં પ્રકરણ ૧, 'ગ્રંથના પરિચ્છેદિક વિભાજનો' સમાપ્ત થાય છે. સમગ્ર કાર્યના પ્રથમ પ્રકરણથી આ એકસો પચાસમું પ્રકરણ છે. કૌટિલ્યના અર્થશાસ્ત્રનું પંદરમું પુસ્તક, 'ગ્રંથની યોજના', આ રીતે પૂર્ણ થાય છે.]

* શાસ્ત્રો પરના ભાષ્યકારોના ભાગે ઘણી રીતે વિસંગતતાઓ જોઈને, વિષ્ણુ ગુપ્તએ પોતે (આ) સૂત્ર અને ભાષ્ય બનાવ્યું છે.”

૨૩.૪ આમ, અર્થશાસ્ત્ર લગભગ તમામ અર્થશાસ્ત્રોના સંગ્રહ તરીકે બનાવવામાં આવ્યું છે, જે પૃથ્વીના સંપાદન અને જાળવણીને ધ્યાનમાં રાખીને પ્રાચીન આચાર્યો દ્વારા રચવામાં આવ્યા છે. ઉપરોક્ત વાક્ય સૂચવશે કે કૌટિલ્યના મતે, જેમ કે પુસ્તકમાંથી જ જોઈ શકાય છે, અર્થશાસ્ત્ર પોતે જ એક ઘણો વ્યાપક વિષય છે અને વિવિધ પ્રકારના અર્થશાસ્ત્ર છે અને તેથી, કૌટિલ્યનું અર્થશાસ્ત્ર વાસ્તવમાં ૧૫ અલગ-અલગ પુસ્તકોનો સંગ્રહ છે જેને કૌટિલ્યએ 'કૌટિલ્યનું અર્થશાસ્ત્ર' કહ્યું હતું.

૨૩.૫ પુસ્તકના સમાપન ભાગમાં જોઈ શકાય છે તેમ, અનુવાદિત સંસ્કરણ

મુજબ પણ, નીચે મુજબ જણાવવામાં આવ્યું છે :-

“* આમ આ શાસ્ત્ર, આ પરિચ્છેદિક વિભાજનોને અનુરૂપ, આ લોક અને પરલોકને પ્રાપ્ત કરવા અને સુરક્ષિત કરવા માટેના માર્ગદર્શિકા તરીકે રચાયેલ છે.

* આ શાસ્ત્રના પ્રકાશમાં વ્યક્તિ માત્ર ધાર્મિક, આર્થિક અને સૌંદર્યલક્ષી કાર્યો શરૂ કરી શકતો નથી અને તેને જાળવી શકતો નથી, પરંતુ અધાર્મિક, બિનઆર્થિક અને અપ્રિય કાર્યોને પણ દબાવી શકે છે.

૨૩.૬ ઉપરોક્ત ફરો પોતે જ સૂચવશે કે કૌટિલ્યએ અર્થશાસ્ત્રને ઘણો વ્યાપક અર્થ આપ્યો હતો અને તેથી, ડાઉનલોડ કરેલ પુસ્તક કૌટિલ્યના મૂળ અર્થશાસ્ત્રમાંથી અનુવાદિત ૧૫ અલગ-અલગ પુસ્તકોનો સંગ્રહ છે. હવે, તેને ધ્યાનમાં લેતાં, ડાઉનલોડ કરેલા સંસ્કરણની વિશ્વસનીયતા બે શંકાઓ ઉભી કરે છે કે શું અનુવાદિત સંસ્કરણ સંસ્કૃતમાં કૌટિલ્ય દ્વારા લખાયેલ મૂળ પુસ્તકમાંથી અનુવાદિત છે અથવા કૌટિલ્યના અર્થશાસ્ત્રના અન્ય કોઈપણ ભાષાના અન્ય કોઈપણ અનુવાદિત સંસ્કરણમાંથી અંગ્રેજીમાં અનુવાદ છે કારણ કે જીપીએસસી દ્વારા આપવામાં આવેલા જવાબ મુજબ, કૌટિલ્યનું અર્થશાસ્ત્ર સંસ્કૃતમાં લખાયેલું હતું અને તે હકીકતને ધ્યાનમાં લેતાં કે શું અનુવાદિત સંસ્કરણ કોઈપણ સરકારી પુસ્તકાલયમાં અથવા અન્યત્ર સાચવી રાખવામાં આવેલા મૂળ પુસ્તકમાંથી અનુવાદિત છે કે પુસ્તકની નકલમાંથી અનુવાદિત સંસ્કરણ છે તે વિશે

અસ્પષ્ટતા છે. તે એ પણ જાહેર કરતું નથી કે અનુવાદિત અંગ્રેજી સંસ્કરણ માત્ર કૌટિલ્યના સંસ્કૃત સંસ્કરણમાંથી છે કે અન્ય કોઈ ભાષામાંથી અનુવાદ છે અને તેથી, સૌથી પહેલી અને અગ્રણી બાબત એ છે કે જ્યાં સુધી મૂળ સાથે અનુવાદની સરખામણી કરવા માટે કોઈ વિશ્વસનીય સામગ્રી ઉપલબ્ધ ન થાય ત્યાં સુધી, આપું સંસ્કરણ મૂળ પુસ્તકની સામગ્રીના પુનઃઉત્પાદન વિશે કોઈ પ્રમાણિકતા ધરાવતું નથી.

૨૩.૭ બીજું, જીપીએસસી દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલા તારીખ ૬.૪.૨૦૨૬ ના જવાબના સોગંદનામામાં જણાવ્યા મુજબ પુસ્તક ઇન્ટરનેટ પરથી વિવિધ સ્ત્રોતોમાંથી ડાઉનલોડ કરી શકાય છે. તેથી, જો સ્વીકાર્યા વિના પણ એવું માની લેવામાં આવે કે અનુવાદિત સંસ્કરણ એ મૂળ સંસ્કરણનું સાચું અનુવાદ હતું, તો પણ, મૂળ પુસ્તક સાથે પીડીએફ સંસ્કરણની સરખામણી કરવા માટે કોઈ મૂળ પુસ્તક ઉપલબ્ધ ન હોવાને કારણે અને જ્યાં સુધી મૂળ પુસ્તકનું પીડીએફ સંસ્કરણ મૂળ પુસ્તકનું અપરિવર્તિત કે અખંડિત સંસ્કરણ હોવાનું પ્રમાણિત ન થાય ત્યાં સુધી, તેને મૂળ પુસ્તકનું પ્રમાણભૂત સંસ્કરણ ગણી શકાય નહીં. પુસ્તકની છેલ્લી લીટી જણાવે છે કે પુસ્તક ગવર્નમેન્ટ પ્રેસ, બેંગલોર દ્વારા પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યું હતું તેમ છતાં, મૂળ નકલ મેળવવા અને મૂળ નકલ સાથે ડાઉનલોડ કરેલ સંસ્કરણની સરખામણી કરવા માટે ગવર્નમેન્ટ પ્રેસ, બેંગલોરનો સંપર્ક કરવાની સામાવાળાઓએ કોઈ તસ્દી લીધી નથી.

૨૩.૮ તેથી, પેપર-સેટર દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલી સામગ્રીની પ્રમાણિકતા

સાબિત કરવા માટે જીપીએસસી દ્વારા કોઈ પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો ન હોવાને કારણે, પુસ્તકના ડાઉનલોડ કરેલા સંસ્કરણને મૂળ પુસ્તકનું પ્રમાણભૂત ડાઉનલોડ કરેલ સંસ્કરણ કહી શકાય નહીં. તેથી, જો કોઈ પ્રશ્નો અપ્રમાણિત સંદર્ભ સામગ્રીમાંથી પૂછવામાં આવ્યા હોય, અને જો આવી આન્સર કી ઇન્ટરનેટ પરથી ડાઉનલોડ કરેલા પરંતુ પ્રમાણિત ન હોય તેવા કોઈ સંદર્ભ પુસ્તક પર આધારિત હોય, તો આવા કિસ્સાઓમાં, આવી અસ્પષ્ટતાનો લાભ પરીક્ષામાં ઉપસ્થિત વિદ્યાર્થી અથવા ઉમેદવારની તરફેણમાં, જેમ પણ લાગુ પડતું હોય તેમ, જવો જ જોઈએ.

મારે આવું કહેવાનું કારણ છે કે આજે ઇન્ટરનેટ માહિતીનો મોટો સમુદ્ર બની ગયું છે. જોકે, ઇન્ટરનેટ પર આપણે જે કંઈ પણ મેળવીએ છીએ તે બધું જ વાસ્તવિક કે પ્રમાણભૂત સામગ્રી કહી શકાય નહીં. વેબસાઈટના કેટલાક ભ્રામક નામો હોય છે. ફિશિંગ સાઈટ્સ હોય છે અને તેના પર વિવિધ પુસ્તકોના વિકૃત સંસ્કરણો અથવા મૂળ પુસ્તકોના ચેડાં કરેલા સંસ્કરણો ઉપલબ્ધ હોય છે અને તેથી, ઇન્ટરનેટ પરથી કેટલીક સામગ્રી પર આધાર રાખવો સંપૂર્ણપણે અસ્વીકાર્ય ન હોઈ શકે, પરંતુ જેના આધારે પરીક્ષામાં પ્રશ્ન પૂછવામાં આવે છે તે સંદર્ભ સામગ્રીને પ્રમાણિત કરવા માટેની કોઈપણ ચોક્કસ લેખિત નીતિના અભાવમાં તેની વિશ્વસનીયતાને સમર્થન આપી શકાય નહીં. તેથી, જો અપ્રમાણિત સામગ્રી અથવા ઇન્ટરનેટ પરથી મેળવેલા કે ડાઉનલોડ કરેલા સંદર્ભ પુસ્તક પર આધારિત કોઈપણ પ્રશ્ન પર પરીક્ષામાં ઉપસ્થિત વિદ્યાર્થી અથવા ઉમેદવાર દ્વારા પ્રશ્ન ઉઠાવવામાં આવે, તો તે સંજોગોમાં, લાભ વિદ્યાર્થીને જ મળવો જોઈએ,

પરીક્ષા સંસ્થાને નહીં.

૨૩.૯ જોકે કાયદાનો સુસ્થાપિત સિદ્ધાંત છે કે પ્રશ્નની શુદ્ધતા વિશે શંકાના કિસ્સામાં, પરીક્ષા સંસ્થા દ્વારા આન્સર કી મારફતે પૂરો પાડવામાં આવેલ ઉત્તર સાચો ઉત્તર ગણવો જરૂરી છે. સામાન્ય રીતે, કાયદાના ઉપરોક્ત સુસ્થાપિત સિદ્ધાંતને ધ્યાને લેતાં કોર્ટ પરીક્ષા સંસ્થા દ્વારા પૂરા પાડવામાં આવેલા ઉત્તરમાં હસ્તક્ષેપ કરશે નહીં. પરંતુ જ્યારે સામાવાળાઓએ પોતે સોગંદ પર જણાવ્યું છે કે ડાઉનલોડ કરેલ સંદર્ભ સામગ્રીને પ્રમાણિત કરવા માટે કોઈ લેખિત નીતિ નથી અને પ્રશ્નનો સાચો ઉત્તર ચર્ચાસ્પદ છે, તેવા કિસ્સાઓમાં, આવા પ્રશ્નનો લાભ પરીક્ષામાં બેઠેલા વિદ્યાર્થીઓ અથવા ઉમેદવારને મળવો જોઈએ, પરીક્ષા સંસ્થાને નહીં.

૨૪. પ્રશ્ન નં. ૩ :-

(૩) શું વાજબીતા પેપર-સેટર / પરીક્ષા સંસ્થાને ઇન્ટરનેટ પરથી ડાઉનલોડ કરેલી એવી આવૃત્તિમાંથી પરીક્ષામાં પ્રશ્ન પૂછવાની પરવાનગી આપે છે કે જે મૂળરૂપે વર્ષ ૧૯૧૫ માં એટલે કે ૧૦૦ થી વધુ વર્ષો પહેલાં પ્રકાશિત થઈ હતી ?

૨૪.૧ વધુમાં, મેં એ હકીકત પણ ધ્યાનમાં લીધી છે કે પેપર-સેટર / પરીક્ષા સંસ્થાએ પરીક્ષામાં વિવાદિત પ્રશ્ન એવા પુસ્તકમાંથી ઇન્ટરનેટ પરથી ડાઉનલોડ કરેલી આવૃત્તિમાંથી પૂછ્યો છે જે કથિત રીતે મૂળરૂપે વર્ષ ૧૯૧૫ માં એટલે કે વર્ષ ૨૦૨૩ માં પરીક્ષા યોજાઈ તેના ૧૦૦ થી વધુ વર્ષો પહેલાં પ્રકાશિત થયું હતું. આ

દરમિયાન, ઉપરોક્ત સંદર્ભ પુસ્તકની અનુગામી આવૃત્તિઓ પણ ઉપલબ્ધ હોઈ શકે છે તે હકીકતને ધ્યાનમાં લેતાં કે કૌટિલ્યનું અર્થશાસ્ત્ર એક વ્યાપકપણે લોકપ્રિય પુસ્તક છે અને મારી પાસે તેવું માનવાનું કારણ છે કારણ કે જીસીઈઆરટી / એનસીઈઆરટી ના પુસ્તકોમાં પણ ઉપરોક્ત પુસ્તકના સંદર્ભો છે, પુસ્તકની નવીનતમ આવૃત્તિનું સંપાદન કે અનુવાદ અલગ લેખક દ્વારા કરવામાં આવ્યું હોઈ શકે છે, પરંતુ ઓછામાં ઓછું તે કિસ્સામાં તે પુસ્તક બજારમાં સરળતાથી ઉપલબ્ધ છે અને તેથી, જ્યારે પુસ્તકનું નવીનતમ સંસ્કરણ ઉપલબ્ધ છે, ત્યારે કથિત રીતે ૧૦૦ વર્ષ પહેલાં પ્રકાશિત થયેલી ડાઉનલોડ કરેલી આવૃત્તિમાંથી પ્રશ્ન પૂછવાનું સામાવાળાઓનું કૃત્ય વાજબી કહી શકાય કે કેમ. મારા મત મુજબ, આ સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષાઓ ઉમેદવારોના સામાન્ય જ્ઞાન, સામાન્ય જાગૃતિ અને યોગ્યતા (એપ્ટિટ્યુડ) ની ચકાસણી કરવા માટે છે. આ પ્રશ્ન કોઈપણ વિશિષ્ટ વિષયની મુખ્ય પરીક્ષાનો ભાગ નહોતો અને તેથી, આવી પરીક્ષાઓમાં ઉપસ્થિત થવા માટેની ઉપલી વય મર્યાદા સામાન્ય રીતે ૩૫ વર્ષ અથવા તેની આસપાસ હોવાની હકીકતને ધ્યાનમાં લેતાં, સામાવાળા સત્તામંડળ માટે એવી આવૃત્તિમાંથી પ્રશ્ન પૂછવો કે જેના માટે સામાવાળા પાસે પણ ભૌતિક પ્રમાણભૂત મૂળ નકલ ઉપલબ્ધ નથી અને ઉમેદવારો ઇન્ટરનેટના સમુદ્ધમાં મંથન કરે અને ઇન્ટરનેટ પર ઉપલબ્ધ પુસ્તકો અથવા તેની આવૃત્તિઓ વાંચે તેવી અપેક્ષા રાખવી તદ્દન ગેરવાજબી હતી અને તેથી, આવી અવાજબીતાને સમર્થન આપી શકાય નહીં કે મંજૂરી આપી શકાય નહીં.

૨૪.૨ વધુમાં, જ્યારે સદર સામગ્રી જીસીઈઆરટી / એનસીઈઆરટી ના પુસ્તકમાં

પણ ઉપલબ્ધ હતી, તેવા સંજોગોમાં, ઉમેદવારના સામાન્ય જ્ઞાન, સામાન્ય જાગૃતિ અને યોગ્યતાની ચકાસણી કરવા માત્ર માટે, સામાવાળા સંસ્થા તરફથી ઉમેદવાર વેબસાઈટ્સ સર્ફ કરે અને પુસ્તકનું પીડીએફ સંસ્કરણ વાંચે અને પ્રશ્નનો સાચો ઉત્તર આપે તેવી અપેક્ષા રાખવી અત્યંત ગેરવાજબી અને અત્યંત ત્રાસદાયક ગણાશે. તેથી, વાજબીતાના આધારે પણ, આવો પ્રશ્ન પૂછવાની મંજૂરી આપી શકાય નહીં અને તેથી, તે સંજોગોમાં પણ, સામાવાળાઓએ આ પાસાને પણ ધ્યાનમાં લેવું જરૂરી હતું. પરંતુ સામાવાળા – જીપીએસસી પોતાની આસપાસ સરળતાથી ઉપલબ્ધ પુસ્તકો કે દસ્તાવેજો વાંચીને ઉમેદવારોને સામાન્ય રીતે સરળતાથી ઉપલબ્ધ સામગ્રીમાંથી પરીક્ષામાં વિદ્યાર્થીઓને પ્રશ્નો પૂછવાની ઉમેદવારોની કાયદેસરની અપેક્ષા પૂર્ણ કરવામાં પણ સદંતર નિષ્ફળ રહી છે.

૨૪.૩ ઉપરોક્ત ચર્ચાને ધ્યાને લેતાં, હવે પછીનો પ્રશ્ન એ થશે કે જ્યારે રાજ્ય સરકાર અથવા કેન્દ્ર સરકારના અભ્યાસક્રમ મુજબ રાજ્ય સરકાર અથવા કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા પાઠ્યપુસ્તક તરીકે પ્રકાશિત કરવામાં આવેલ અને એનસીઈઆરટી અથવા જીસીઈઆરટી દ્વારા પ્રકાશિત પુસ્તકોના સ્વરૂપમાં સામગ્રી ઉપલબ્ધ છે, તેવા સંજોગોમાં, કોઈ ચોક્કસ પ્રશ્નના ઉત્તરો વચ્ચેના વિરોધાભાસને ધ્યાને લેતાં, શું સામાવાળા માટે એવું વલણ અપનાવવું વાજબી હતું કે સાચો જવાબ ડાઉનલોડ કરેલા પુસ્તક મુજબ અથવા ઇન્ટરનેટ પરના અજ્ઞાત સ્ત્રોત મુજબ છે કે જેની પ્રમાણિકતા શંકાસ્પદ છે અને સરકારી સત્તાવાળાઓ દ્વારા પ્રકાશિત પ્રમાણભૂત પાઠ્યપુસ્તકોની સંપૂર્ણ અવગણના કરવી. હાલના કેસમાં, પ્રશ્નની

માન્યતા અને તેના જવાબોની શુદ્ધતા પર પ્રશ્નાર્થ ચિહ્નો છે. તેથી, આવા સંજોગોમાં, સરકારી પાઠ્યપુસ્તકો પણ એવો જવાબ પૂરો પાડે છે કે જેને સાચો ઉત્તર ગણી શકાય તે હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને સામાવાળા સત્તાવાળાઓ ઉમેદવારને ગુણ આપે તેવી અપેક્ષા રાખવામાં આવી હતી, ખાસ કરીને જ્યારે સ્ત્રોત પ્રમાણભૂત નથી, આવા સંજોગોમાં, લાભ ઉમેદવારને જ મળવો જોઈએ.

રપ. પ્રશ્ન નં. ૪ :-

(૪) જ્યારે પ્રાથમિક પરીક્ષા હેતુલક્ષી (ઓબ્જેક્ટિવ) પ્રકારની હોય અને સામાન્ય અભ્યાસ સંબંધિત પ્રશ્નોનો સમાવેશ કરતી હોય, જેમાં વિવિધ વિષયો પરના પ્રશ્નો હોય, અને જ્યારે પેપર એક વ્યક્તિ દ્વારા કે વિવિધ વિષયો પર વિશેષજ્ઞતા ધરાવતી બહુવિધ વ્યક્તિઓ દ્વારા તૈયાર કરવામાં આવ્યું હતું કે કેમ તે જણાવવામાં આવ્યું ન હોય, તેવા સંજોગોમાં, શું તે એક વ્યક્તિ બહુવિધ વિષયોના નિષ્ણાત કહી શકાય કે કેમ તે અંગે પેપર-સેટર દ્વારા આપવામાં આવેલા ઉત્તરમાં હસ્તક્ષેપ કરવા માટે કોર્ટ શક્તિહીન છે ?

રપ.૧ જ્યાં સુધી પ્રશ્ન નં. ૪ નો સંબંધ છે, એ સાચું છે કે સામાન્ય સંજોગોમાં, વિવાદના કિસ્સામાં, પેપર-સેટર / વિષય નિષ્ણાત / પરીક્ષા સંસ્થા દ્વારા આપવામાં આવેલા ઉત્તરમાં હસ્તક્ષેપ કરી શકાતો નથી અને વિવાદના કિસ્સામાં, પરીક્ષા સંસ્થાનું કહેવું અંતિમ ગણી શકાય. પરંતુ હાલના કેસમાં, પરીક્ષા સામાન્ય અભ્યાસની હતી તે હકીકતને ધ્યાનમાં લેતાં અને તેથી, પ્રશ્નો વિવિધ વિષયોમાંથી પૂછવામાં આવ્યા હતા તે હકીકતને ધ્યાનમાં લેતાં, પેપર-સેટર કાં

તો એક કરતાં વધુ હશે અથવા પ્રશ્નો પ્રશ્ન બેંકમાંથી પૂછવામાં આવ્યા હોવા જોઈએ. બંને સંજોગોમાં, પરીક્ષા સામાન્ય અભ્યાસની હતી અને કોઈ ચોક્કસ વિષયના સંબંધમાં નહોતી તે હકીકતને ધ્યાનમાં લેતાં, પરીક્ષાનો ઉદ્દેશ્ય ઉમેદવારની સામાન્ય જાગૃતિની ચકાસણી કરવાનો હતો અને તેથી, પરીક્ષાના હેતુને ધ્યાનમાં રાખીને અને જ્યારે પ્રશ્નપત્ર સંબંધિત વિષય પર વિશેષજ્ઞતા ધરાવતી એક કરતાં વધુ વ્યક્તિઓ દ્વારા અથવા વિવિધ વ્યક્તિઓ દ્વારા અથવા પ્રશ્ન બેંકમાંથી તૈયાર કરવામાં આવ્યું હતું કે કેમ તે દર્શાવવા માટે રેકૉર્ડ પર કંઈ નથી, તેવા કિસ્સામાં, જ્યારે પ્રશ્નનો ઉત્તર ચર્ચાસ્પદ હોય, તેવા સંજોગોમાં, સામાન્ય અભ્યાસના પ્રશ્નના સંબંધમાં લાભ ઉમેદવારને જવો જોઈએ કારણ કે સામાન્ય અભ્યાસની પરીક્ષાનો ઉદ્દેશ્ય ઉમેદવારોને અલગ તારવવાનો (ફિલ્ટર કરવાનો) છે અને કોઈ ચોક્કસ વિષય પર તેમની વિશેષજ્ઞતા ચકાસવાનો નથી. તેથી, તે કારણસર પણ, વિદ્વાન સરકારી વકીલ શ્રી વિક્કની એવી રજૂઆત કે પ્રશ્નના ઉત્તરની શુદ્ધતા વિશે વિવાદ કે ચર્ચાના કિસ્સામાં, પરીક્ષા સંસ્થાનું સંસ્કરણ અંતિમ બનશે અને તેમાં હસ્તક્ષેપ કરી શકાતો નથી, તે રદિયો આપવા પાત્ર છે.

રૂપ.૨ તેથી, ઉપરોક્ત ચર્ચાને ધ્યાને લેતાં, જ્યારે પ્રશ્ન નં. ૧૪૭ ના સંબંધમાં સામાવાળા – જીપીએસસી દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલી સામગ્રીની પ્રમાણિકતા પોતે જ શંકાસ્પદ છે જ્યારે અરજદાર દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલી સામગ્રી કે જે એનસીઈઆરટી અને જીસીઈઆરટી ના પુસ્તકોના સ્વરૂપમાં છે જે એ પણ સૂચવે છે કે અરજદારનો ઉત્તર પણ સાચો કહી શકાય. તેથી, સામાવાળા

– જીપીએસસી દ્વારા પૂછવામાં આવેલા પ્રશ્નના આધારરૂપ સામગ્રીની શંકાસ્પદ પ્રમાણિકતાના આધારે, ઉપરોક્ત પ્રશ્નના ઉત્તરનો લાભ ઉમેદવારને આપવો જ જોઈએ અને તે મુજબ, પરીક્ષાની યોજના મુજબ અરજદાર ઉપરોક્ત પ્રશ્ન નં. ૧૪૭ ના ગુણ મેળવવા માટે હકદાર છે. ખોટા ઉત્તર માટે કાપવામાં આવેલા ગુણ અરજદારના કુલ ગુણમાં ઉમેરવા જરૂરી છે અને અરજદારને સાચા ઉત્તર માટેના ગુણ પણ આપવા જોઈએ. વધુમાં, જ્યાં સુધી વિદ્વાન સરકારી વકીલ શ્રી વિર્કની એવી રજૂઆતનો સંબંધ છે કે તમામ ઉમેદવારો સાથે સમાન વ્યવહાર કરવો જરૂરી છે અને તેથી, માત્ર અરજદારના કેસને ધ્યાનમાં રાખીને આ અરજી ગ્રાહ્ય રાખી શકાય નહીં, તે જ રજૂઆત એ કારણસર સ્વીકારી શકાય નહીં કે જ્યારે અરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી, ત્યારે અન્ય અરજદારો પણ હતા જેમણે અલગ-અલગ અરજીઓ દાખલ કરી હતી અને તેમને પણ આખરી પરીક્ષામાં ઉપસ્થિત થવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી. ત્યારબાદ, આ અરજીનો નિર્ણય લેવાય ત્યાં સુધીમાં, તે એવા તબક્કે પહોંચી ગઈ છે જ્યાં આખરી પરીક્ષાનું પરિણામ પણ આવી ગયું છે અને આ અરજીની પેન્ડન્સી દરમિયાન, અન્ય કોઈ ઉમેદવાર પ્રશ્ન નં. ૧૪૭ ની શુદ્ધતાને પડકારવા માટે આ કોર્ટ સમક્ષ આવ્યા નથી. પ્રશ્ન નં. ૧૪૭ ના સંબંધમાં કોઈ પણ ઉમેદવાર આ કોર્ટનો આશરો લીધો ન હોવાથી અને ત્યારબાદ, પ્રાથમિક પરીક્ષા પછી, હવે આખરી પરીક્ષા પણ પૂર્ણ થઈ ગઈ છે અને તેનું પરિણામ આવી ગયું છે અને ઉમેદવારને આખરી પરીક્ષાના પરિણામના આધારે નિમણૂક મળશે અને તેથી, જીપીએસસી પસંદગી પ્રક્રિયાને આખરી ઓપ આપવાના આરે છે અને અત્યાર સુધી આખરી પરીક્ષામાં સફળ

થયેલી અરજદાર સિવાયના અન્ય કોઈ ઉમેદવારો અને અન્ય ઉમેદવારો કે જેમણે વિવિધ અરજીઓ દ્વારા આ કોર્ટનો આશરો લીધો હતો પરંતુ આખરી પરીક્ષા પાસ કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યા હતા અથવા આખરી પરીક્ષામાં ઉપસ્થિત ન થવાનું પસંદ કર્યું હતું, તે ઉમેદવારો સિવાય, અન્ય કોઈ ઉમેદવારે આ કોર્ટનો આશરો લીધો નથી અને તેથી, પ્રાથમિક પરીક્ષા પાસ કરવામાં નિષ્ફળ જવા છતાં પણ આ કોર્ટનો આશરો લીધો ન હોય અને આખરી પરીક્ષામાં ઉપસ્થિત થવાની મંજૂરી આપવા માટે વિનંતી પણ ન કરી હોય તેવા અન્ય ઉમેદવારો સુધી પ્રશ્ન નં. ૧૪૭ ના ઉત્તરની શુદ્ધતાનો લાભ લંબાવવાનો પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થતો નથી. તેથી, પરીક્ષામાં ઉપસ્થિત તમામ ઉમેદવારો સુધી પ્રશ્નની શુદ્ધતા સંબંધિત વિવાદનો લાભ લંબાવવાનો કોઈ પ્રશ્ન નથી. તેથી, વિદ્વાન સરકારી વકીલ શ્રી વિક્રમની એવી રજૂઆત કે દરેક ઉમેદવાર સાથે સમાન વ્યવહાર કરવો જરૂરી છે, તે કોઈપણ ગુણવત્તા સ્વીકારતી નથી.

૨૬. અગાઉના ફકરાઓમાં કરવામાં આવેલી ચર્ચાનો સારાંશ નીચે મુજબ આપી શકાય છે :-

૨૬.૧ સામાન્ય રીતે, કોર્ટે ઉત્તરની શુદ્ધતામાં હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ નહીં, પરંતુ નિષ્ણાત દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલા ઉત્તરની શુદ્ધતામાં હસ્તક્ષેપ કરવા પર સંપૂર્ણ પ્રતિબંધ નથી અને ચોક્કસ કિસ્સાઓમાં, જેમાં પ્રશ્ન પોતે જ એવી સામગ્રી પર આધારિત હોય કે જેની પ્રમાણિકતા શંકાસ્પદ હોય, અથવા એવા કિસ્સામાં કે જ્યાં મુખ્ય ઉત્તર (કી આન્સર) સ્પષ્ટપણે ખોટો ઉત્તર કહી શકાય,

અથવા આવા અન્ય સંજોગો કે કારણો કે જેને સામાન્ય / રોજિંદા સંજોગો કે કારણો કહી શકાય નહીં, તેમાં પરીક્ષા સંસ્થાને ઉત્તરની શુદ્ધતા વિશેના તેમના કહેવા અંગે કોઈ સંપૂર્ણ મુક્ત દોર ન મળે અને પરીક્ષામાં ઉપસ્થિત તમામ ઉમેદવારોના હિતનું રક્ષણ કરવા તેમજ પેપર-સેટિંગ અને પરીક્ષાના સંચાલન પ્રત્યે વધુ વિશ્વસનીયતા લાવવા માટે પ્રશ્ન અને તેની આન્સર કી ઘડવા વિશે હંમેશા સાવચેત રહે તે સુનિશ્ચિત કરવા કોર્ટ ઉત્તરની શુદ્ધતામાં હસ્તક્ષેપ કરી શકે છે.

૨૬.૨ જોકે કોર્ટ ઉત્તરની શુદ્ધતામાં હસ્તક્ષેપ કરી શકે છે, પરંતુ આ પ્રક્રિયા ધીમી હોવી જોઈએ અને કોર્ટે કયા સંજોગોને અસાધારણ સંજોગો ગણ્યા છે તે સમજાવીને કોર્ટે શા માટે હસ્તક્ષેપ કરવો જરૂરી છે તેનું સમર્થન આપીને માત્ર અસાધારણ કિસ્સાઓમાં જ આવી શુદ્ધતામાં હસ્તક્ષેપ કરી શકે છે જે કેસની હકીકતો પર નિર્ભર હોઈ શકે છે.

૨૬.૩ સામાન્ય જાગૃતિના સંદર્ભમાં, જ્યાં કોઈ એક વ્યક્તિ સામાન્ય જાગૃતિને લગતા વિવિધ વિષયોના નિષ્ણાત હોવાનો દાવો કરી શકતી નથી, ત્યાં કોઈપણ વિરોધાભાસ અથવા વિવાદના કિસ્સામાં, સત્તામંડળે કાં તો જુસીઈઆરટી અથવા એનસીઈઆરટી અથવા કોઈપણ ખાનગી પ્રકાશકો દ્વારા પ્રકાશિત કોઈપણ સરકારી પાઠ્યપુસ્તક દ્વારા પૂરા પાડવામાં આવેલા ઉત્તરને વળગી રહેવું જરૂરી છે અને પ્રશ્નની વિશ્વસનીયતા અથવા પ્રમાણિકતા સંબંધિત પ્રશ્નના કિસ્સામાં, જ્યાં આન્સર કી દ્વારા આપવામાં આવેલ ઉત્તર અને અરજદાર દ્વારા

આપવામાં આવેલ ઉત્તર બંને સાચા કે ખોટા ગણી શકાય તેવી સંભાવના હોય, તેવા સંજોગોમાં, લાભ ઉમેદવારને મળવો જોઈએ, પરીક્ષા સંસ્થાને નહીં. પરંતુ આ માત્ર સામાન્ય જાગૃતિ / સામાન્ય જ્ઞાન / વર્તમાન વિષયો સંબંધિત પેપરના કિસ્સામાં જ લાગુ પડશે અને કોઈ ચોક્કસ વિષયની પરીક્ષાના પેપરના કિસ્સામાં લાગુ થઈ શકશે નહીં.

૨૬.૪ જોકે ઇન્ટરનેટ પરથી ડાઉનલોડ કરેલી સામગ્રીમાંથી પ્રશ્ન પૂછવા પર કોઈ સંપૂર્ણ પ્રતિબંધ હોઈ શકે નહીં, પરંતુ જો આવો પ્રશ્ન પૂછવામાં આવે, તો તેવા કિસ્સામાં, ઇન્ટરનેટ પરથી ડાઉનલોડ કરેલી સામગ્રીની પ્રમાણિકતા શંકાસ્પદ ન હોવી જોઈએ અને પૂછવામાં આવેલા પ્રશ્નના આધારરૂપ સ્ત્રોત સામગ્રીની પ્રમાણિકતા નક્કી કરવા માટેની કોઈપણ લેખિત નીતિના અભાવમાં મૂળ સામગ્રી અથવા પુસ્તકની ભૌતિક નકલ પરીક્ષા સંસ્થા પાસે અથવા પેપર-સેટર પાસે ઉપલબ્ધ હોવી જોઈએ.

૨૬.૫ પરીક્ષા સંસ્થા સામાન્ય રીતે પ્રદેશમાં ઉપલબ્ધ હોય તેવા પુસ્તકો અથવા સામગ્રીમાંથી પ્રશ્નો પૂછે તેવી અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે.

૨૬.૬ વાજબીતા એવી અપેક્ષા રાખશે કે બંને ત્યાં સુધી, સત્તામંડળ પરીક્ષામાં અત્યંત જૂના પુસ્તકો અથવા સામગ્રીમાંથી પ્રશ્નો પૂછવાનું ટાળી શકે છે અને બજારમાં સરળતાથી ઉપલબ્ધ નવીનતમ આવૃત્તિઓમાંથી પ્રશ્નો પૂછવાનો પ્રયાસ કરી શકે છે.

૨૭. ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાને લેતાં, અરજી સફળ થાય છે અને મંજૂર કરવામાં આવે છે. જે સામગ્રીના આધારે પ્રશ્ન પૂછવામાં આવ્યો હતો તેની પ્રમાણિકતા અપ્રમાણિત સામગ્રી હતી તે હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને તેમજ જીસીઈઆરટી અને એનસીઈઆરટી ના પાઠ્યપુસ્તક મુજબ, કૌટિલ્યનું અર્થશાસ્ત્ર પુસ્તક અર્થશાસ્ત્ર વિશે પણ છે અને તેથી, અરજદારનો ઉત્તર પણ સાચો ઉત્તર કહી શકાય તે હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને સામાવાળાઓને અરજદાર દ્વારા આપવામાં આવેલા ઉત્તરને સાચો ઉત્તર ગણવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે. વધુમાં, સામાવાળાઓને અરજદાર દ્વારા પ્રયાસ કરાયેલા પ્રશ્ન નં. ૧૪૭ માટેના કાપવામાં આવેલા ગુણ અરજદારના કુલ ગુણમાંથી ન કાપવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે અને જો તે પહેલેથી જ કાપવામાં આવ્યા હોય, તો સામાવાળાઓએ અરજદારના ગુણમાંથી કાપવામાં આવેલા ગુણ ઉમેરીને ઉપરોક્ત ક્ષેત્રને પલટાવવી જરૂરી છે અને અરજદારે ઉપરોક્ત પ્રશ્નનો સાચો ઉત્તર આપ્યો હોય તે રીતે પ્રશ્ન નં. ૧૪૭ માટે ગુણ આપવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે અને ત્યારબાદ, જો અરજદાર પ્રાથમિક પરીક્ષા પાસ કરી હોય તે રીતે ગણીને પરીક્ષાની પ્રક્રિયાનું પાલન કરીને પસંદગીયાદી કે પ્રતીક્ષાયાદીમાં પોતાનું સ્થાન મેળવવા માટે અન્યથા પાત્ર જણાય, તો અરજદારનું નામ પસંદગીયાદી અથવા પ્રતીક્ષાયાદીમાં, જેમ પણ લાગુ પડતું હોય તેમ, સામેલ કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે.

૨૮. ઉપરોક્ત ચર્ચાને ધ્યાને લેતાં, અરજી મંજૂર કરવામાં આવે છે. રૂલ પરિપૂર્ણ કરવામાં આવે છે. ખર્ચ અંગે કોઈ હુકમ નથી.

સહી/-

(નિર્ઝર એસ. દેસાઈ, ન્યાયમૂર્તિ)

૨૯. ચુકાદો જાહેર થતાંની સાથે જ, સામાવાળા – જીપીએસસી તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલ શ્રી ચૈતન્ય એસ. જોશીની સહાય મેળવતા વિદ્વાન સરકારી વકીલ શ્રી ગુરશરણસિંહ એચ. વર્કિ આ ચુકાદા પર ચાર અઠવાડિયાના સમયગાળા માટે સ્ટે આપવાની વિનંતી કરે છે. જોકે, ઉપરોક્ત વિનંતી નકારી કાઢવામાં આવે છે.

સહી/-

(નિર્ઝર એસ. દેસાઈ, ન્યાયમૂર્તિ)

સાવરિયા

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====